

EGY KÖNYV

IVANYI ÖDÖNTÖL.

846

15 IULIE 1910.

NAGYVÁRAD,
NYOMATOTT HOLLÓSY JENŐ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1883.

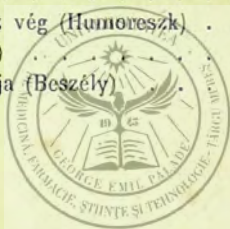
14.628.

T A R T A L O M.

	Lap.
Ujonc feleség (Rajz)	5
Boszorkány-nyomás (Önelbeszélés)	21
Mr. Caesar lovardája (Beszély)	45
Uj főkötő (Rajz)	77
A hazatért (Rajz)	91
Rosz kezdet, gonosz vég (Humoreszk)	103
Késő játék (Életkép)	123
Nagyanya és unokája (Beszély)	158

UJONC FELESÉG.

— RAJZ. —

Ha az emberileg lehető, hogy szobaleány szerelmes legyen asszonyába : úgy Teránál ez az eset áll. A mint ott térdel a szőnyegen, ildomos magatartásra kényszerítve néhány nyakas ruhafodrot, oly gyöngéd, meleg tekintettel néz föl a kis arcra, mely e pillanatban a fűkörből általános szemlét tart önmaga fölött, hogy akárhány lyrai szerelmes nem tudná ezt utána csinálni, habár ennek sikerétől függne gage-jának megháromszorozása.

De, ha csaknem oly kemény az ember szíve, mint egy acélgyűszű, úgy elsőrangú lehetetlenség nem szeretni ezt a cukros asszonyt, ezt az egy hónapos, parányi menyecskét. Tera térden állva is oly magas, hogyha átkarolná, éppen azt a helyet csókolhatná meg, mely alatt az a jó, kis, vidám szív tiktakol. Soha, mióta a világ áll, semmiféle szobaleány nem becézett ennél finomabb, bájosabb, derültebb apróságot asszony-néven. Tera egy hó óta meg van bensőleg győződve, hogy a sors tisztán azért teremtette őt szobaleánynak, — hogy e

drága csecse-becse mellett a legszebb hivatást teljesítse, mi egy néberre nézhet ebben a keserves, ordináré világban.

Istenem, csak ilyen maradna mindig! Ilyen fiatal, ilyen édes, ilyen csepp! Borzasztó elgondolni, hogy ez a kis madárnyelv, melynek minden szava ezüst csengő csillingetése, egyszer csak szobaleányok haragos elbűsítőja, házi patáliák éles primhegedűje lesz. Tera ismerte a házasság életét kívül-belül, minden frázisában; látott mézes hetekre az angol keserűnél kesernyésebbeket következni, sohaj, csók, kacaj után mérges, ideges lármát, haragos lábacsókák toporzékolását, ajtóknak bőszipkodását, ártatlan szobaleánynak rögtönítéletileg történt elcsapatását s hasonló iszonyatosságokat. De bárha ez lenne is a dolgok egymásutánja, ne történjék ez így ezzel az aranyos asszonykával, maradjon ez mindig ilyen emivalónak!

E sorok nem tekinthetők ugyan Tera leányasszony elmélkedése hiteles másolatainak, de bizony áll, hogy körülbelül mindig ilyen irányban fűzte gondolatait, mikor asszonyát vetkeztette, öltöztette, hosszú, tömött haját fésülte, formás, telt, kis alakját cicomázta. A kicsi menyecske csakhamar észrevette, hogy ez a Tera úgy bánik vele; mint valami cukorbabával, tetszett neki eleinte ez az udvarlás, utóbb azonban arra a gondolatra jött, hogy ez az ő asszonyi tekintélyének rovására nagyon is dajkáló, bizalmas modorban történik. Ez nem maradhat így. Hová lesz a ház becsülete, ha annak

asszonyát nem környezi méltóság és tekintély? Csak lehetne ezzel a Terával komolyan beszélni!

Tegnap például egy eleven dongólégy fedezett föl a cukortartóban. Világos, hogy annak nincs ott semmi keresete. Tera, mint valami alkotmányellenes fondorlaton kapott belügyminiszter, kérdőre vonatott: van-e tudomása a pixisben dözsölő légyről? Tera, a haszontalan, elnevette magát, s azt felelte, hogy „nézze meg az ember a semmirevalóját!” És ezzel elütötte a dolgot. Pedig a cukorbitortlásért talán még sem a legyet kellene felelőségre vonni? Nem is maradt volna ez annyiban, csak kételyei ne támadtak volna az asszonynak, hogy a pixis ellenőrzése a szobaleány vagy a szakácsné ressort-jába vag-e?

Nehéz feladat lesz ezen, anarchiára hajlandó nép előtt respektust tartani, legkivált ha a tegnapelőttihez hasonlók történnek.

Lajos nem volt itthon éjjelre. Valahol valami viz rakoncátlankodott, neki, mint mérnöknek, mennie kellett, hogy elfogja a vizet. Hallott ilyet valaki? Vizet elfogni, mint valami futórablót! Bizony nem szép attól a Lajostól, hogy ilyen viz-zsandárkodásra adta fejét.

Tudni kell, hogy Lajos a férj.

Miután három nappal előbb több eleven libát loptak el a szomszédból, sokkal megbizhatlanabb volt a közbiztonság, semhogy tanácsos lett volna egy szobában egyesegyedül aludni. Tera leányt nagyobb bátorság okáért kívánatos lesz bennhátalni.

Ebben a Terában valóságos orosz-lán-szív lap-pang. Azt mondja, nincs az a sötét pince, melybe ő ne merne lemenni minden gyertya nélkül. Ez kétségkívül határos az életmegvetéssel. Asszonya a sötét pince pusztá megemlítésére oly szorongásba esett, mintha már a lenn nyugvó nagy káposztás-hordót hallaná kísérteties léptekben fölbotorkálni.

Tera látván, hogy hálás publikumra akadt, ki nem fogyott azon esetek elsorolásából, melyekben ő csodálatraméltó rettenthetetlenséget tanúsított. A nagyszabású hősiességek koronája az volt, midőn egy péklegényt, kit éj idején ágya alatt fedezett föl, tönkre páholva dobott ki az ablakon.

— Szörnyűség!... Aztán miért bujt az ágy alá. Tolvaj volt?

— Nem, hanem szerelmes volt — a bamba, — felelt Tera öntetszőleg névelve.

Csodálatos, hogy akadhat ember, ki szerelemből az ágy alá búvik!

Annyi világos, hogy Tera egy megszeppenés nélküli Hippolyta, amazon-királynő. Micsoda erős, ideges karjai vannak! Ilyen testőrség mellett bizvást alhatik az ember.

Minő zaj az hirtelen a szomszéd szobában? Szentséges ég, valaki valami puha tárgyat vert le a munkaasztalról s ettől megijedve neki hátrálhattott a virágállványnak, mert nyomban egy cserép zuhanása hallatszott. Az asszonyka kiugrott az ágyból, s rohant Hippolyta-Terához, ki egy földre tett madracon guggolt. Most egyujabb, nagy zuha-

nás azon hely felől, hol a könyvtár állott. Valamelyik gipsz-szobor esett le. Ott jár valaki. Megriadt a fiatal asszony szíve, mint egy fölhajtott özikéé; de a nagy elszántságú testőrségnek is elakadt a hangja. A félelem nélküli Tera fogai vacogtak, a paplant, mint valami paizsot tartotta maga és asszonya elé.

Teremtő isten, mi fog itt történni?! A két nő összebujva, reszketve, sápadtan nézett az ajtóra, valami iszonyu alak megjelenését várva.

Rémítő, most már a ruhaszekrény tetején csörömpölnek a gyertyatartók! Tera hirtelen egész vállig kiemelkedik a paplan-paizs mögül. Mintha nem volna ismeretlen ez a zaj! Rémületének ötven százaléka elpárolog, de még mindig marad annyi, — hogy reszkessen a keze, midőn a kályha tűzpiszkáló vasát megragadja. Úgy látszik, e fenyegető előkészület a garázda rem ellen irányul. Lábujjhegyen közeledik az ajtóhoz, mire asszonya a szoba legtávolabbi sarkába szalad, s egy plaidbe burkolózva körülbelül olyan érzelmeket áll ki, mintha a következő perczen egész bizonyossággal kezdetét venné a világ vége. Csak lenne egy másik ajtó a menekülésre, vagy lenne idő az ablak zártabláinak fölnyitására, hogy az utcáról segítséget kérhetnének. De az istent kísértő Tera nyitja már az ajtót . . . süket csönd a sötét szobában . . . Tera gyertyát fog és bevilágít . . . most . . . most . . .

Hangzik egy olyan siralmas nyávogás, minőt csak egy mélyen elszontyolodott macska-kebel ké-

pes hallatni. Didó, a fehér macska, a legnagyobb kétségbeesés és töredelem kifejezésével ül a szekrény tetején s csak a leghízogóbb megszólítások után engedi magát leszállásra csábíttatni. Minden kártételét megbocsátják neki azért, hogy ő macska és nem tolvaj, sem pedig hazajáró-lélek. Tera kijelenti, hogy lett volna bár tűzokádó áspis, meggyült volna a baja ezzel a görbe vassal. És asszonya hiszi neki.

Ilyen eset egyáltalán nem alhalmas arra, hogy Terával szemben az úrnői tekintély véglegesen megállapíttassék. Sőt úgy áll a dolog, hogy — ha tekintélyről szó lehet — azt Tera ragadta magához.

Hogy visszatérjünk a nagybefolyású egyéniséghez, ott hagytuk el, a mint asszonya előtt térdelt. Ma teszi a menyecske az első látogatást — egyedül, mivelhogy Lajos még mindig fogja a vizet. Évi néni, egy öreg rokona férjének, hívta meg ozsonnára s bizvást lehet mondani, hogy ilyenkor e derék aggszűz szalonja valóságos női kaszinó, hol mindig pompás bivalytejre s tejszintársaságra lehet számítani. Ennélfogva munka megoldani a toilettekérdést. Holmi sivár egyszerűsége még azt mondhatnák: ugyan honnan vette Lajos ezt a kis, disztelen Hamupipóket? De nem tanácsos irigységéberesztő fényt sem kifejteni, nehogy valami csipkedő szellem azt jegyezze meg: ez a Lajos felesége? Ez a kis páva.

Látni ebből, hogy tisztán Lajos érdeke kívánja, hogy a szürke, egyhangú egyszerűség s a kihívó

pompa közt a helyes középút megtaláltassék. Miután nem kevesebb mint öt negyedóra óta vállvetve keresik, hinni lehet, hogy meg is találták.

Tera e közben gonosz aforizmákat mond oly asszonyságok fölött, kik Éva néni rendes suite-jét képezik.

K—né, kövér paradicsom-madár, elképed, hogy a sötét színekben is lehetséges elegancia, melyhez ő a szivárvány minden színárnyalatának folytonos alkalmazásával sem tudott még eljutni, sőt a gyülölt barna szín épen ott jelent meg alakján, hol legkevésbé várta és türe, t. i. az orra alatt bajusz alakjában. P—né, az arányműves-kirakat, — nagy kénytelenül elismeri majd, hogy valakinek karja félfontos aranyabroncsok nélkül is lehet figyelemreméltó. F—né, a kín úgy áll a ruha, mint a forrázott saláta, meghatottságában el fog hagyni néhányat azon leszakadt zsinórok, fodrok közül, melyeket mindig szép számmal húz maga után stb.

A gaz leány nem hallgat a csitító szóra, pedig R—né keblének példátlan terjedelmére czélozva egy arcúl-legyintésben is részesült, mit ő kézcsokkal viszonzott. Roszban megátalkodott leány ez!

Végre minden kész — az utolsó gombostüig: cipő, fodor, derék, mell- és nyakesipke, haj, keztü, kalap, zsebkendő, prémés bunda rendben, a bérkocsi előállott. Tera aggódó szemei meggyőződtek, hogy a kocsis nem részeg, a lovak nem valami dühös fenevadak s e megnyugtató szemle után fölsegítette úrnőjét az ülésbe. Miután az asz-

talon hagyott muffért, női óráért s egyéb apróságáért néhányszor visszafutott s a kocsisnak halálos fenyegetések terhe alatt meghagyta, hogy jól nyissa ki a két szemét: végtelen sopánkodások között, hogy a ruha összetörik, a bunda bársonya túkröt kap, — elbocsátotta az asszonykát, egy szörnyű búcsúsikoltást hallatva, midőn az útefordulónál úgy tetszett neki, mintha a kocsi fölborulni készülne.

A mi Irént, a kis menyecskét illeti, nagyszerűen élvezte az egyedül kocsikázás ingerét. Magánosan, nyíltan ülni itt, láttatva a járó-kelek, az egész világ által, s ezzel egy mákszemnyit nem törődni: csaknem hihetetlen szabadalom ez, ha az ember elgondolja, hogy másfél hóval ezelőtt tiz lépést sem tehetett a házon kívül garde des dames nélkül. Ismerősök köszönttek s ő kecsesen bókkolt fejecskéjével, könnyű, finom mosolyokat, mint megannyi gyöngyszemeket röpitve jobbra-balra.

Szemközt jött vele egy csoport kisebb-nagyobb leány; hosszú sorban, párosával haladtak, szomorú lassúsággal, mintha koporsót kísérnének. Ez a bús egyhangúság, úgy látszik, a leghátul lépkedő kék szemüveges, rideg, sötét alakról áradt az egész sorra.

Jól ismerte ő ezt a sivár, sovány lényt, ezt a csöndes menetet; hiszen másfél éve maga is ott volt a sorban. Valamennyi leány ismeri s köszönti őt, még a kék szemüveg is villan egyet feléje, de nem baljóslatú szigorral, mint hajdan, hanem barátsággal és jó indulattal, a mennyire ez egy kék szemüvegtől kitelik.

Szegény madame Clémence! Hány nemzedéket fogsz te még így sétáltatni, lassan-lassan úgy kiszikkadva, megkeskenyedve, hogy végre nem marad egyéb belőled, mint a kék pápaszem, a fehér kézelő s nyakkendő, a fegyelem, a csendet intő, hüstalan mutatóujj, az ájtatosság, a francia grammaire s a csontok.

Szegény leányok! Mikor fogtok ti is így robbogni valamiféle Évi nénihez uzsonnára — a helyett, hogy meghajtott fejjel, zárt ajakkal, torkig telve keserűség- s elégtelenséggel visszamentek az örökké csukott zárdaajtón, a néma, hideg, homályos folyosón át, két sor vértanú életnagyságu képe között, a mérsékelt nappaliba a mélabús soror Angelák, a komoly mater Reginák közé, hol hallatlan bősége van a reggeli, déli, esti áhítatoskodásoknak, francia gyakorlatoknak, szentek legendáinak, természet-történeteknek, himzéseknek, zongora-óráknak, ellenben vajmi szűkre szabott mennyiség az alvásból, a fecsegésből, a vajas-kenyérből, az érdekes könyvekből s a tejszínes kávéból.

Csaknem hangos kacagásban tört ki belőle azon örvendetes, fölséges öntudat, hogy mindezen bús emlékek most már messze, háta mögött vannak s madame Clémence, ha félelmes tekintélyének egész készletét összeszedné, még sem tudná kivinni, hogy e rohanó kocsi megálljon s ő odalépien hajdani helyére a sorban. De viszont csaknem könnyezésig elbúsult, mikor maga elé képzelte a szűk uzsonnát, mely egykori barátnőire vár s azon búskomoly

irigységet, melylyel ezek az ő pompás szabadságát tárgyalni fogják a szent, hideg falak között.

De olyan önző volt az ő szíve is, mint a kálitból kiszabadult vörösbegyé, mely vígan fujja az aranszabadságot dicsőítő hymnuszt, míg rablársai a sodronyboltozat alatt teljes rezignációval gunynasztanak. Önlétének túláradt örömét csak azon körülmény zavarta, hogy a kocsis, egy durva, kőszívű gaz, oly iszonyú ostorecapásokat mért lovaira s azok azt oly megindító, néma türelemmel fogadták, hogy Irént e látvány egészen elfogódottá tette. E kegyetlen suhintásokért isten és világ előtt ő felelős, hiszen az ő érdekében történik e folytonos kínzás. Egész megindultán szólott ki a lóhóhérhoz, hogy legyen lelke s ne üsse-vágja úgy a szegény párákat. A kannibál elrohogte magát s azt felelte, hogy a lovakban a hiba, miért nem születtek püspöknek?

Jóságos ég, ha ezt a förtelmes káromlást matter Regina hallotta volna!

Évi néni szalonja úgy telve volt már különböző színű szoknyákkal, mint egy garde-robe. A gonosz Tera által rágalalmazott hölgyek úgy, a mint az lefestette, ott begyeskedtek valamennyien s oly tekintettel méregették a kicsikét, mint egy-egy kemény tábornok a vorschift titkaiba nem egészen avatott ujoncot.

Irén egy párnázott, öreg székhez sietett, melyből egy vékony, kis orr, egy szemüveg, egy jósággal teljes, de teljesen hústalan arc, egy lusta, sárga

macska tömzsi feje tüntek elő. Lehajolt s homlokát csókra nyujtotta, aztán megcsókolt egy száraz, reszkető kezét, megsimogatta a macska fejét s ezzel az Évi nénit megillető udvarlást befejezte.

Jött a többi. Az egy hónapos asszony-barát-nők annyi tüntető, lelkes csókkal rakták tele arcát, ajkát, hogy jó ideig alig tudott lélegzethez jutni, s kellőleg megkülömböztetni a legváltozatosabb pipe-reszappan-szagokat, egy csóknál azonban félreismerhetlenül jelentkezett a déli, hagymás rostélyos maradványillata. Az új ismerősök udvarias bizalmatlansága azt látszott kifejezni: lássuk a fogad fehérét, galambom, majd azután barátkozunk.

Epen valami kiváló, közérdekű ügyet vitattak, H. asszonyét, ki egy élénk eszmecsere közben meghasította szakácsnéja fület, mire a feldühödt nő végig öntötte asszonyát forró hurka-zsirral. Ime — így jár az, a ki cselédkinzó; úgy kell H—nének! Egyszer már egy pesztra karját törte el, egy szobaleánynak pedig, kinek szép, szőke haját H. úr rendin túl csodálta, kérdéses hajából egy marékkal kitépott. Tessék, utolérte a hurka-zsir Nemezsis! Azt mondják, fél arca tönkre ment. Vajjon B. urat e körülmény nem fogja-e arra bírni, hogy föltünően sűrű látogatásaival alábbhagyjon. Szegény asszony! Igazán, — mindent megfontolva, — ez a cselédnép nap mint nap elvetemültebb, legkivált a nőneműek! Szentelenek, kihivók, szarka-természetűek, pletykák, feslettek, arcátlanul kotnyelesek, röstek s — uram fia — akad, a ki divatlap szerint öltözködik!

Az egyetemes közvélemény erre a cselédek ellen zudult s Irén annyi rémszobaleányt, szörnyszakácsnét hallott lefesteni, hogy igazán büszkén gondolt az ő páratlan, megijeszthetlen, szereteteljes Terájára s élénken ellentmondott egy szomorú arcú özvegynek, ki félreismeré a szobaleányok bémámulandó tökélyét, s azt merte állítani, hogy Tera egy képmutató mákvirág, ki asszonyának hajkenőcsével hivalkodiks e mellett tüzérkáplár szeretőt tart.

Mondtak valaha ennél példátlanabb rágalmat? Irén egész tüzzel védte az ő Teráját: beszéljen bárki bármit, de ez egy gyöngyszem. Elnézó szálnalommal hallgatták. Egy szobaleányért kitenni magát! Látszik, hogy süldő-asszony!

Egy fauteuil mélyében egy asszonyság szólalt meg, ki bizvást beillett volna az orgonába legvékonyabb sipnak úgy hangjára, mint testi kiállításra nézve. Hallották? L—né kissé furcsán gyógyult ki makacs betegségéből.

A társaság arculatán kellemes várakozás kinyomata jelent meg, mint mikor valami csemegetalat hordanak körül, melynek tartalmával mindenkinek izlése egybehangzik.

Nos — annak a Z. doktornak sajátyszerű gyógyrendszere van. Minden orvos fejét csóválta L—né fölött, egyik sem találhatta föl a baj fészkrét. Egyedül Z. látott a bibe fenekére. Valami hat hélig kezelte L—nét s bizonynyal gyökeresen kigyógyítja, ha a férj be nem avatkozik. Valami nem tetszelt neki a kurában. Elég az hozzá, hogy L—né

egy este papucsban s hálóruhája fölött egy szál beduinban fiakkeren haza szaladt anyjához. L. úr dühös, mint a jávai tigris s a doktorral verekedni akar.

Nevetés, pironkodás, megbotránkozás symptomái jelentkeztek erre az arcokon. Szép egy história! Most már csak beteggé legyen az ember, ha orvosával gyanúba akarja magát hozatni! Istenem, hát még a doktorok is botlanak! L—nén nincs mit csodálni; tanfolyamot nyithatna a csapodárságból. A mi L. urat illeti, egy szarvval több vagy kevesebb, mit árt az?

Irén nem egészen értette e titkos vonatkozásokkal teljes történetet. Szomszédja, a leforrázott saláta-ruhás F—né, sietett egy pár odasugott szóval őt az események színvonalára emelni. Szegénykének még puha, gömbölyü nyaka is piros lett a hallottak miatt.

A szomszédszobában egy csoport fiatal lány bűjt összesultogtak, kacagtak s felségesen érezték magukat, hogy egyetlen mama sincs közelükben. Irén forró vágyat érzett odamenni s fejceskjét közjük dugva nevetni velük bohóságok fölött s nem törődni ezekkel a letépett szakácsné-füleken, mások családi szerencsétlenségén rágódó asszonyokkal.

Évi néni öreg, beesett szájával anyailag mosolygott reá. A jó lélek semmit nem értett az egész beszélgetésből: nagyot hallott. Irén hozzá menekült és segített neki a macskát simogatni. A néni e kegyencének hozott hódolat megindította; há-

lából ő meg Irén simára fésült haját simogatta gyöngéden.

— Szereted, — szólt az öreg, macskájára célozva.

Irén igen-t intett s ezzel fölháborította a nényt, hogy doromboló jószágának számtalan erenyéből pazar kiállítást rendezzen Irén bámulatának fölkeltésére; a mennyire macska lehet tökéletes, ez az volt.

R—né, kinek terjedelmes bájai miatt Tera egy pofont kapott, az orgonasip-asszonyosság által előidézett szenzációtól lelkesítve, — magához ragadta a szót.

Igazán, az ember már alig meri ablakait szelöztetni, a botrányhír a levegővel ömlik be rajtuk. Soha nem volt ennél gonoszabb világ. Nem lehet már hinni a fehér hajnak sem. Ott van S. ügyvéd azzal az ő galambfejével. Ki hitte volna, hogy ez a vén gonosztevő oda viszi tiszteletreméltó, fehér fűrtjeit, rehumás csontjait a szinpad kulisszái mögé, ott köhécselget az öltöző szobákban és segít rizs-porozni a színésznők vállait. Ez a javithatlan bakkecske, azt mondják, egy ócska, repedt trikó-t hordoz szive fölött, melyet egy soubrette-énekésnőtől erőszakolt ki.

Általánosabb fölháborodás nem fogott még el gyülekezetet; mindnyájan megegyeztek abban, hogy S. legalább is kilenc tizedrészét eszének elvesztette s egészen otthoniasan érezhetné magát a Lipótmezőn.

Irén előtt merőben ujak voltak e leleplezések. Hogyan — tehát azért szigetelik el magukat az asszonyok a leányoktól, hogy rút titkokról rángassák le a leplet s botránypanorámát élveznek végig. Legalább maradtak volna a tépett fülű szakácsnők mellett, azt mégis könnyebb kiállani. Oh, csak szép szerével besurranhatna a másik terembe a netveto leányok közzé! Hiszen ott lenne még az ő helye.

S. ur után egy egészen ildomos és jámbor egyéniség: a nagy prépost került szőnyegre, kinek egy közelebbi, kenetteljes predikációjáról lelkesedve beszélni olyan napi divat, mint oldalt fölesapott Rembrandt-kalapot viselni.

Csuda lélek, érzelem és ihlet e szent férfiu s e mellett szigorú, mint egy ó-testamentumi próféta. Igazán, öröm hallgatni, mikor szidja ezt a bélpoklos világot, mint a tüskebokrát s úti a szószerk parkányát, hogy csak úgy puffan s a szunyókáló öreg anyókák ijedten kapják föl bóbiskáló fejüket.

A szószerkből A. asszony gyermekágya mellé ugrani egy pillanat műve. — Szegény nő, kettőst szült. Istenem, ez bizony nehéz feladat, elég sok egy is e gyöngye asszonynak. A férfiak csak úgy félvállról veszik az egészet. Könnyü nekik . . .

Ez élettani témát a társaság egész elragadtatással fejt ki; a kicsi menyecske olyan világba lesz sodorva, melytől megijed. E pillanatban szívesen lett volna madame Clémence kék szemüvegének látkörében, a zárda valamelyik csöndes, bús napalijában.

Hiszen csak addig várjon Évi néni ozsonnája, míg őt újból meglátja!!

Mikor megszabadult azoktól a rettenetes aszszonyoktól, haza ment, a lépcsőkön gyermeksírás ütötte meg fülét. Teremtóm, micsoda hang ez itt, nálunk! Nos — hát Tera leányasszonyt látogatta meg egy dajka barátnéja. Kövér, pufók, főkötős apróság acsarkodott ennek ölében. — Nem csoda ozsonna előtt volt szegény. — És el is csöndesült, midőn a dajka kiadta neki jogszerű járandóságát.

Mikor ezt a falánk, nagy szemű, piros buk-sit látta az asszonyka, valami olyan édes, titkos remény szállotta meg szívét, mely a vért onnan arcába hajtotta. . . s az a gonosz leány, Tera, mintha mosolygott volna ez imádatzó zavar, e pi-ruló sejtelem fölött.

BOSZORKÁNY-NYOMÁS.

— ÖNELBESZÉLÉS. —

Azzal kezdődött a hét, hogy Magdolna hálószobájában, az ágy előtti szőnyeg bolyhai közt valami megszurta talpamat. Keresem a szűrős tárgyat s rátalálok Róbert barátom nyakkendő-tűjére. Gyönyörű egy tű volt az, pompeji romjai közt került napvilágra, egy teremben, mely a Vénusz-szobrok, a számos láb- és karperecek, a szétszórt fallernumi pokálok, apró oldalszobácskák után ítélve valami római mabile lehetett.

Lábam vérzett, és nem tagadom kissé a szívem is... Egy kedvesem sem csalt meg ily hamar!... Magdolna őszintén vallott. Nos — hát megcsalt, nem tagadja, ha ez gonoszság, úgy ő gonosz volt már akkor is, mikor én miattam csalta meg azt a másikat, a ki előttem taposta a bolyhos szőnyeget. Nem lehetett elvitatni ez önbeismerés igazságát. Azt is be kellett magamnak vallanom, hogy én semmiképen nem siettem ebből a rossz Magdolnából bűnbánót csinálni. Most már magamra vethetek, hogy a csalás logikája ellenem fordult. Hát jó... Róbertnek átadtam a tűt egy

szó kíséretében, melyet ő egy csinos kardvágással viszonzott. . . . Ezzel egészen rendben voltunk. . . . Adieu — Magdolna!

Mialatt sebem ágyamhoz kötött, egyik malheur a másik után ért. Hű kutyám a veszeltség gyanujába esvén — agyonlövetett. Emberségesebb ebszív nem dobogott még kutya kebelben! Ha embernek születik, a becsület és igazelműség példányképe lesz, ha ugyan a kőnc utáni verseny el nem rontja. Így kutyának születve — az ebtisztesség elvéhez oldalbalövetéséig hű maradt. Eltemették valahol az árokszélen. Ime — a becsületesség jutalma! . . .

Szegény barátom tragikus végét még javában gyászoltam, midőn egy hirtelen akad kezembe, mely olvasóit egy igen gonosz pikáneriával mulattatta. Nem volt nehéz magamra ismerni annak nevetséges hősében; a pompeji tú története volt benne megírva a lehető legirónikusabb vonatkozásokkal. Szinte hallottam a falakon keresztül, hogy kacag rovásomra az egész város. A gunyhirt egy jó barátom írta, ki egy időben azzal kötelezett le, hogy pályája nehézségei közt elfogadta támogató karomat. Hogy e bizalom elbizottá ne legyen, sietett egyet rugni rajtam, amint tehetetlenül feküdtem párnáimon. E két lábu barátnál mennyivel volt különb az a másik . . . a négylábu! . . .

A részvételtjes látogató-jegyekkel együtt egy halom számla s adómegintés is került asztalomra. Az utóbbiak beküldői jobban féltették bőrömet,

mint magam. Nincs valódibb köny, mint amit hitelmező hullatt adós koporsójára. Ő az egyetlen, a ki igazán vesztett; csupán őt nem képes vigasztalni a hitnek síron túli találkozással kecsegtető szavai. . . . Ezek a számlák olyan érthetően, olyan őszintén kértek, esengtek: ne halj meg, élj soká még! Senki más nem szólt így hozzám, csupán a számlák. . . .

E gondolat csalta ki ajkamra ez átkozott héten az első mosolyt. Vidámságom azonban nem sokáig tartott, mert betegségem híre legvénebb nagynéném fülvattáján áttörve — annyira megindította az érzékeny aggszűzét, hogy egy szürke kandurral felkerekedve — reám rontott. Tíz font pamutot hozott a jó lélek magával, hogy abból — ágyam szélén ülve — egy emberéletre való harisnyakészletet kössön. A nént, a kandur, a pamut, de legkivált a hú rokonnak közelismerésben álló nyelvbeli képzettsége annyira megrémítettek, hogy rohamosan felgyógyultam s falura szöktem.

Egy hét alatt történt mindez velem. Minő változás! Csak egy héttel előbb volt kedvesem, kutyám, barátom és most?! . . . Olyannak találtam magamat, mint akit utonállók megtámadtak, kifosztottak, megsebeztek s meztelenre velköztetve — útszélre dobtak. Csüggedés, melancholia fogott el. Nyomorultnak, tehetetlennek, elhagyottnak, epésnek éreztem magamat. Élethajómat annyira megtáncoltatták a legutóbbi napok hullámcsapásai, hogy valóságos erkölcsi tengeribetegség fogott el.

A gonosz órák legroszabbikában elkezdtem szólítgatni a sorsot. Ideje tudnom, mi az én életem, mi a célja, mik a reményei, hol és miként lesz a vég? Összefont karokkal, mintegy tragédia hőse, megálltam a végzet előtt dacosan és konokul. Hal-lod-e te fátyolos arcu, süketnémaságot tettező Idő, Erő, Isten vagy akárki! Én tudni akarom, miért lódítottam ki a semmiség koulissái mögül az élet nagy szinpadára; mi a szerepem: taps és babér vagy pedig fütty és hagymakoszorú vár-e reám; kitől és minő gage-t kapok ez érthetetlen komédiáért; hány lépésnyire van tőlem a sülyesztő, mely a végszó után visszavisz, ahonnan kitolattam: a semmibe.

Ha valaki lát, amin e kérdéseket elmondtam nyitott ablakomnál, kihámlva a mélységes éjszakába; esöndes örültnek tart, kire rájött a téboly Pedig annyi volt az egész, hogy a kis semmi: én faggatta a nagy semmit: a sorsot.

Egyszerre hallom szólítani nevemet hátam mögött. Megfordulok. A szoba közepén ott áll egy magános férfi sötét köpenyben, melynek szárnya vállán van átvetve, arcára egy barette karimája hajlik le, lengő, fekete strucctoll verdesi vállát. Az egész alakból csupán a fiatal, fekete szakállas, szép arc látható s ez olyan sápadt, hogy szinte világít. Csak néz reám sötét, mélyen fekvő szemével. szorosán zárt, keskeny ajkain mosoly tűnt föl, mely folyton változott s majd részvétet, majd gunyt, búsongást és ridegséget, szelidséget s cynizmust feje-

zett ki. Maga az arc is ez ellentétek játékát mutatta s Mefisztó arca Krisztusképre s ez ismét amarra vált.

A nyitott ablakon betóduló szél meglebbenté a köpeny redőit s úgy tetszett, mintha ilyenkor nemcsak a redőzet, de az egész alak hullámszerű, mint a gyertyaláng a légvonatban.

A fantom egészen mellém libegett, lábai nem érinték a szőnyeget. Némán, de teljes nyugalommal állottam véle szemközt; tekintetéből olyan hidegség áradt szemeimbe, minőt az érez, ki léghuzamos kulcslyukon néz keresztül. Hirtelen szétesapta köpenyét s egyszerre csak magam is benn voltam a sötét palástban — szorosan szomszédom oldalához simulva.

Sajátszerű könnyebbéget érzék, mintha a levegő vízzé és testem párafavá változott volna. — Lebegni kezdtünk, kiszállunk az ablakon s fölemelkedtünk a magasba. Lábaik alatt hallottam zúgni a falu nyárfait, a templomtorony keresztje mellett oly közel suhantunk el, hogy a rajta ülő varjút kezemmel érhettem volna.

Nem tartott sokáig a légi utazás, halkan ereszkedtünk alá sötét, zúgó jegenyefák közé. A holdat felhő takarta el, a homályban nem ismertem föl, hol vagyunk. Nagy területen, bokrok, fák között fehérülő alakokat láttam mozdulatlanul állani, mik úgy tűntek föl, mint egy-egy éjféli kísértet, — mely fehér lepedőjében most furta föl magát a földből s azon tűnődik, hogy merre induljon éji

vándorútra. Másutt apró, törpe árnyakat láttam, melyek mereven, kiterjeszkedett karokkal vesztegeltek, mint megannyi gnómdervis, kik imádkozva, széttárt karral fordulnak Mekka felé.

A fehérek sirkövek, a feketék sírkeresztek voltak... s ez itt egy régi, elhagyott temető. A köoszlopok, sírkeresztek, kupresszek, szomou fűzfák között szürke árnyak suhantak össze-vissza.

Friss agyag szaga üti meg orromat, lábaim alatt omlatag, nedves hantokat érzek, egy percre valami keskeny, tátongó ür fölött lebegtünk s alulról borzadályt keltő hidegség áramlott föl. — Most leültünk, lábaim a semmibe lógtak, kísérőm eltűnt s én szemközt találtam magamat egy alakkal, — melyet egy bokor árnya egészen eltakart. Vis-a-vis-m is a gödör szélén ült — lábait lóbálva — jéghidegség futott végig gerinczemen, a gödör egy megá-sott sír volt.

— Tehát mégis csak kaptam látogatót, szőlt hozzám átellenesem oly hangon, melyet ismerni véltem. Köszönöm. Az unalom ölt volna meg különben. Szomszédom, a zene-virtuoz, kivel eddig eltanyáztuk az időt, friss szomszédnőt kapott egy hete, valami csinos, lyrai szellemet, azóta annak salonját látogatja s sonátákat fujdogál neki — egy lyukas lábszárcsonton.

— Lábszárcsonton? — hebegém visszahőkölve.

Vis-a-vis-m hahofára fakadt s a tompa kacajt a lábunk alatti mélység visszahangozta.

— Ugy van, lábszárcsonton, még pedig a magáén.
Nézze csak . . .

Én teremtöm, micsoda látomány! Pár ölnyire egy fehér atlaszruhás, myrtus koszorus leány ült egy fiatal platán alatt, homlokát tenyerébe hajtva, bontott fürtjeit átengedve a szélnek, s hallgatva egy csodálatos, zokogó, bús zenét. Lábainál a fűben egy csontváz heverészett, fogsoraihoz egy lika-csos szárcsontot illesztve s hustalan ujjait billegtetve.

— Ime — a temető pásztorórája! . . . Vannak itt csoportozatok mindenféle genreből, magyaráz az átellenes.

Kíváncsiságtól és rémülettől eltelve néztem körül.

Vasrácsozattal elkerített helyen a temető haute-crém-je gyült egybe. A kapunál egy alázatos, görbe csigolyájú csontvázban föl lehetett ismerni a bejelentő lakájt. Az urak és urhölgyek bár bokáig csupaszan, de tökéletes eleganciával heverték a sírokon, unták magukat királyilag s az állkapcsok csak úgy recsegték az ásítás miatt.

Amott három nagykoponyájú váz dugja össze fejét egy kidőlt, százados sirkő fölött, melynek feliratát rég lehámozta az idő keze. Egy hasadéokban valami antedilluvialis lenyomatot fedezett föl a három kóbor tudós szellem s geológiai fölfedezésen, mint átellenesem megjegyzi, három holdtölte óta folyik a tudományos zenebona.

Itt egy szenvedélyesen gesztikuláló, élénk cso-

port vesz körül egy aggodalmasan összekuporodott, magános alakot. Ez valami orvos, ki betegei miatt alig mer kibukkanni sírjából, mivel ezek nyomban közrekapják s kakasszóig szidják, szapulják, mint a túskebokrot.

Hallod e méla bölcsődalt, folytatja cicerone-m, e lány, lelketsírató melódiát, melytől a hallgató madár szíve maghasad s a skelét szemüregében a rég kiszaradt könyforrás felszakadt? Nézd, ott az orgonabokor tövében azt a bús anyát, amint gyöngéden szorongatja melléhez az atlasz hallotipárnát altató -- dalt énekelve annak.

Ott a temető korbélyei tartják összejövetelüket. Rakoncátlan, kihágó nép. Soha nem tartják meg pontosan a temetői zárórat, úgy kell őket erőszakosan visszagondoskodni sírjaikba. A temetőörtől lopott kártya ugyancsak csattog s az obeliszkről leemelt hamüveder kézről-kézre jár — megtöltve alkohol gőzzel, melyet egy iszákosságban elveszettnek fejéből csapolnak.

Ama fiatal pár a kétségbeesett szerelem öngyilkosa. Egymást átkarolva ülnek, a nő feje a férfi mellén. Mellettük egy megtört, szomorú alak, végtelen önvád kifejezésével arcán. Homlokát veri a vasgáterhez, hogy messze hangzik a megütött érc kongása. Ez a hajthatatlan apa, kinek büszke „nem akarom“ szava megölte a két szeretőt.

Az a csöndesen baktató váz valami püspök, semmi sincs rajta az egykori méltóságból, csak a keresztes lánc s a főpásztori gyűrű. Éppen most

vitázik a zsidó rabbival az „Énekek éneké”-nek egy parabolája fölött. A vastag nyakesigolyájú, kálvinista esperest hallgat, nehogy a theologiai vitában akár a pápistának, akár a Krisztustagadónak látszassék pártját fogni. Fakeresztnek vetve hátát — nézi, nézi őket az atheista, végre megunva a szent szörszálhasogatást hallgatni, megvetőleg elfordul s fogai közül a földet kezdi piszkálni egy koporsószilánkkal.

Amott sem sajnálják a szép szót. Együtt van a temető valamennyi vénasszonya s aggszűze. Senki jobban nem érzi nálók a temetői házrend rettentetes szigorát. Huszonnégy órából huszonháromat becsukott, néma szájjal tölteni s csupán egy órán át beszélhetni szív szerint! Iszonyú földöntúli zsarnokság! Hajh — de föl is tudják használni az egy óras alkalmatosságot! Egy szuszra végig rostálják az egész temetőt.

Kinek mibe került a koporsója? Ki hány forint adosságot hagyott maga után? Ennek a megboldogult férjnek özvegye milyenképen kárpótolja magát odafönn? Ama hangnélküli énekesnő mivel érdemelte meg tisztelőitől a koporsóját elárasztó, pompás koszorukat? Mennyi igaz van azon szalag feliratában, mely egy hatalmas férjü koporsójáról lógott alá: „a gyémántjellemű államférfi- és arany-szívű hazafinak!” Hány szűzesség bukásának átka nehezül a kövér divatárusnéra, ki több erényt adott el, mint kalapot. Valjon a legujabb lakó tisztán plátói rajongásból ivott-e gyufaoldatot, vagy mert

nem tudni, kinek valakije mozogni kezdett szíve alatt?

Egy óra alatt végig szapulnak minden sirlakót s kiszagolják valamennyi koporsó titkát s másnap előlről kezdik.

Azok ott hárman a temető elválhatatlanai, jól ismerik, jól megszokták egymást még a másvilágból: egyik a bíró, a másik az elítélt, a harmadik a bakó. Jó barátok. Abban lelik legfőbb kedvüket, hogy elmesélik egymásnak: kinek hogyan esett a meghalás?

A kivégzettnek bagatelle volt az egész. Gazdag reggeli, pompás szivar kiszívása után egy nyugodt séta a bitó alá, ott egy rövid érzékeny jelenet, általános részvét, aztán egy szorítás, egy recscsenés s azzal vége lett az egész ceremóniának; zápfogat sem huznak ki rövidebb idő alatt. Bezzeg nem olyan könnyen ment a szegény bírónál. Hoszszú, kínos betegség törte össze izról-izre Száz akasztás nem járhat annyi gyötrellemmel. A bakó járt legfurcsábban. Tizennyolc éves volt a felesége, fehér nyaku, mint a hattyu, szemérmes, mint egy apáca, tűzes, mint egy arabsló. Az emberirtó elfeledte az egész világ utálatát, ha e fehér nyakra rányomhatta ajkát. Egyszer csak arra jött rá, hogy míg ő végrehajtja a törvényt, az alatt megszegik a törvényt tulajdon ágyában. Sohasem csókolta többé senki azt a fehér nyakat; a szép tejszín szederjeskékre vált egy marokszorítástól. Az ítélet után még egy utolsó hurkot vetett a maga számára. . . .

Biró, hóhér, elítélt most együtt találgtják: ki járta meg legjobban? . . .

Egymás mellett két elcsüggedt, lelógó fejű alak ül a földön, a porba írnak ujjakkal. Egyik egy kétségbeesett költő, a másik bukott pénzfejedelem. Amaz leírja rettenetes kiábrándulását a cypruslombok alatt reménylett álmot illetőleg. Soha nyomorultabban nem csalódott. Éles, boldog álom helyett unalmas, rothasztó tespedés, fájdalom- és örömtelen egyhanguság, világtalan, néma, süket éj! Oh — bár inkább lenne szíve elborítva mérges sebekkel, megtöltve a nem értett szerelem pokoli epedésével, a meghasonlás kígyómérgével; bár égne lázban homloka s lenne körülölvén a felreismerés, hálátlanság töviskoszorúja által! Oda minden ábránd, valóság, könny, mosoly, madárdal, napsugár, kinszenvedés, kéjmámor, dicsőségsszomj, halálvág, nem maradt más, mint a csont, egy elviselhetlenül súlyos emlékoszlop, a nyirkos padmaly, melyben hanyatt kell feküdni az egész örökkönvalóságon át! A másik desperátus lény számokat ír, vonalakat húz s fel-felsohajt: minden elveszett: el a vasutak, el a kelepcebe esalt, kövér, lebegő tőkék a busás vállalatok, a jegbehűtött pezsgők, a felmelegített ballerínák!

— Akarsz még többeket ismerni a temető társadalmából? Kérdi emberem.

— Igen: tégedet.

Élesen föl kacagott e kijelentésre. A nevetés úgy megrázta, hogy e mozgás folytán egész halom

göröngy omlott alá a sírba s a mélyből tompa dübörgés hangzott föl.

— Nem tudod, mit kívánsz, szerencsétlen! Mehetsz, nincs több szavam számodra.

— De nem addig az. . .

Hallatlanul bátor lettem. Átnyultam a gödrön s egész szemtelenséggel mellen ragadtam emberemet.

— Tudnom kell, ki vagy? Addig nem szabadulsz tőlem.

— Megbánod.

— Nem.

— Jól van.

Nos — tehát én is egy olyan volt vagyok a milyen itt valamenyi. Én is születtem, éltem, meghaltam s most a lábamat löbálom. Nem kísérték senkit, nem járok éjjeli finczra, nem tolakodom a társaságba: elkontemplálok itt magánosan. Ha görög volnék: a Fátumot, ha római: Fortunát, ha zsidó: Jehovát, ha keresztény az: Isent kérdeném: de ugyan miért is kellett nekem élni? De mivel semmi sem vagyok, számat befogom s nem kiáltok olyan lyukba, mely nem ad visszhangot.

Meglehetősen ostobául éltem, miután bölcsnek hittem magamat; de úgy haltam meg, mint egy igazi férfi: utolsó percben nyugodtan fordulva a fal felé, nem kutatva sem végok, sem végeél után. — Sok koponya kiaszott, kifőtt, megbomlott e metafizikai kíváncsiság hóbortos üzésében — a nélkül, hogy egy mákszemmel okosabbakká lettek volna a poloskánál, mely nem törődve a lét miként-jével

— veszi az életet, amint van. — Megszületik egy ágyfában, dőzsöl szűzek édes vérével, néha megcsömörlik a féktelen bujaság méregkovászatól s miután elérte a poloskaélet véghatárát, oly méltóságos filozofiával, melyet Sokrates is megirigyelne, fölfordul.

A sors, melylyel csaknem minden lépésnél birokra keltem, mindannyiszor földre vetve, megöklöztetve, meggyomroztatva általa, utolsó órámban emberségesen viselte magát. E kemény öklü, durva fickó gyöngéden elhárított mindent, mi meghalásomat nehezitené s én egész könnyűséggel számoltam be bőrömmel. Semmi sem marasztolt: sem vagyon, sem hirnév, sem illúziók, sem remények. Egy ápolónő ült lábaimnál, egy fogatlan, morogva, vég bagoly duzzogva, hogy kabátom után, melyre már alkuat kötött, még mindig kell várakoznia. A jó lélek kész lett volna harapófogóval rántani ki a lelket belőlem, csakhogy a mindkettőnkre kétséges helyzetnek véget vessen.

Senki nem sírt utánam. Helyes. Szegény ördög lévén — rokonaim tőlem nem várhattak, én pedig tőlük nem várhattam semmit. Gyermekeim nem voltak, tehát egész nyugodt lehettem afelől, hogy valamelyik vérszerinti utódaim közül nem fogja szaporítani a váltóhamisítók, örömleányok, becsületes rongyosak, vízbe ugró szűzek számát. Oh! — hány, istent, világot átkozó élet gyökere száradt ki e tönkremenő szivben!? E gondolat, mint valami nagy jó tett öntudata, végtelen nyugalommal tölté el valómat.

Bár valamelyik ősapám szintén e tudattal költözött volna a fűvek gyökere alá, most nem kellene egy érthetetlen élet sovány emlékein kérődzöm, mint egy bús baromnak a száraz kóron.

Eleget hallgattam, míg éltem, panasztalanul huztam igámat, hittem az ostorban, tiszteltem a rendet. De proskribálva örökre az élet nagy társadalmából, felszabadulva az erkölcsrendőrség pálcája s minden földi s földfeletti tekintély nyomása alúl, szabadon merem mozgatni állkapcsomat. Földdel van ugyan szám betömve, de a halottakra nézve azért nincs cloture.

Sok évvel ezelőtt az a nagy, rejtőző akarat, mely a határtalan abszolútizmus ideálját képviseli, fölmarkolt egy csomó anyagot, odadobta abba a chaoszba, amit életnek neveznek, azzal az ukázzal, hogy éljen.

A marék sár én voltam, nem sok felismerő képesség volt még bennem, de az első lélegzetvételnél tisztában voltam azzal, hogy nem nyertem a cserén, s hogy az elvesztett öntudatlan állapottal a mostaninál jóval előnyösebb pozíciót vesztettem el. Szivből jövő pityergés által tiltakoztam a reám erőszakolt szerep ellen, de mint minden tiltakozás a fait accompli-val szemben, ez is kiáltó szó volt a pusztában. Azt nyertem vele, hogy egy iszonyú óriás nekem jött, egy puha gömbölyűséghez nyomott, melyből eleinte kedvetlenül, később nagy passióval szürcsöltem valami olcsó nyaláncságot s mikor az óriás azt hitte, hogy elég volt a lakomából,

bepakolta tömlőjét, engem becsömöszölt valahová, s addig rázta bennem a lelket, míg teljesen elkábulva elszenderedtem.

Ettől kezdve mindinkább éreztem, hogy az új helyzettel szemben táplált aggodalmaim nagyon is alaposak. Minden bántott: a bába meleg vize, a pólya kemény kötése, a dajka szűkkeblősége, a fogzás, a gyomorrágások. Voltak ugyan apró, hiu örömök, melyek pillanatra elaltatták bennem az elégtelenséget, de általános véleményemen a helyzet abnormitását illetőleg mit sem változtattak. — Gyökeret vert bennem azon meggyőződés, — hogy egész környezetem merőben kizsákmányolásomra van rendelve, ideszámítva anyámat is, kinek gyöngédségei terhemre voltak, nem is szólva apámról, kit szürös szakála miatt lelkem mélyéből gyűlöltem.

Nyomorult alárendeltségem egyik szomorú órájában egy nálam is apróbb lény vetődött előmbe, talpig szőrösen, bajuszszal, négy kézláb, hátsó lábai felett egy nem kevésbé félelmes, kardalaku, mozgékony eszközzel. Egy új, az eddigieknél is kegyetlenebb kinzót sejtettem benne s iszonyuan megrémültem.

Azonban a szőrös jövevény barátságosan dörzsölte pofáját az enyémhez s oly bizalomkeltő hangon dörmögött fülembé, hogy e modor által nemcsak gyanúmat oszlatá el, de sőt erős rokonszenvet támasztott bennem. Barátságát kértem, ő nem tagadta meg. Érezve, mily megtiszteltetés ez reám nézve, igyekeztem hálás lenni s megosztám vele

falataimat. Ő e kedvezményből jogot formálva — később a magamnak szánt falatokat is körme közé kaparintotta. Ez véleménykülömbörségre, majd nyílt meghasonlásra vezetett. Barátomat megbíbáltam, mire ő körmeivel vett elégtételt s derekasan összekarmolva képemet — elszaladt.

Macskabarátom perfidiájából két tanuságot vontam le: hogy a barátság rendszerint hajótörést szenved a kenyérkérdésen s hogy a baj elől idejében elinalni igen bölcs rendszabály.

Ekkor támadt föl bennem a vágy: saját lábaimon kezdeni meg az önálló életet. Miután bőségesen tapasztaltam, hogy semmi sem könnyebb az életben, mint a félrelépés és bukás, ezeknek árán megküzdöttem a járás technikai nehézségeivel s ura lettem talpaimnak.

Már jóval előbb észleltem, hogy sirás és nevetéssel nem sokra lehet menni s ha azt nem akarom, hogy igényeim rövidséget szenvedjenek, környezetem nyelvét kell megtanulnom. Roppant erőfeszítéseket tettem, míg a szónoklat mesterségében annyira haladtam, hogy vitális érdekeimet hangsúlyozni birtam. Később megbántam, hogy oly igen siettem Ciceró művészetével. Szüleim, kikkel kezdtem barátságos lábra helyezkedni, éppen csak arra lestek, hogy csörömet helyesen mozgassam. Egy szép napon bedugtak egy nagy, barátsságtalan terembe, poros, piszkos padok közé s szívtelenül magamra hagytak.

Sejtelmeim támadtak, hogy most jutottam még

csak igazi kinzó-kamrába. Egy rakás, magamhoz hasonló, gyámoltalan apróság ült a padokban. A falakon előttem érthetetlen ábrák, egy sarokban sötét, óriás tábla, mely úgy állott három lábán, mintha reánk készülné rohanni. Egy magas, szikár férfi, sápadt, bus arccal, tintafoltos kabátban, köhécselve járt a padok előtt. Néha hozzám jött s csontos, reszkető kezét fejemre tette, talán hogy az arcomon látható elszontyolodást eloszlassa. Részemről nem vettem ezt másnak, mint előkészületnek a megcibáláshoz s aggódtam üstököm miatt. Majd munkához láttunk. A félelmes ember hosszú pálcával mutogatott az ábrákra, mire az egész osztály torokszakadtából kezdett üvölni. Reám veté néha bágyadt, fájdalmas szemét a pálcás férfi s mintha azt mondta volna ilyenkor szemrehányó tekintete: üvölts hát te is! Megdöbhentem mindannyiszor s igyekeztem szomszédaiméhoz hasonló hangon üvölni. Buzgalmamat s egyuttal rettegésemet fokozta egy bekövetkezett eset. Baloldali szomszédom egy ilyen társas harsogás alatt az ablakon belátszó akácán egy szarkát fedezett föl, s mint önzetlen lélek — sietett megosztani velem a nagyszerű fölfedezéssel járó gyönyörűséget. Meg kell adni, hogy vidámabb, fürgébb szarkát képzelni sem lehet. Madártani észleletünkre a pálcás ember is figyelmes lett s épen midőn szarkánk legérdekesebb ugrásait mutatta be — egy szörnyű püffenés szomszédom hátán más irányba terelte figyelmünket. Mindazon hajráncigálások, körmösök, fölfenekelések kö-

zölt, melyeknek később részint szemtanuja, részint szenvedő tárgya valék, ez maradt meg legélénkebben emlékezetemben.

Iskolai rabszolgaságom első idejében vesztettem el szüleimet. Ez esemény horderejét akkor képtelen voltam fölfogni. Csak később, midőn a szülők iránti szeretet, hála és kegyelet felől hallottam terjedelmes dissertatiókat, tudtam meg, hogy én mindezekkel adós maradtam s ennek folytán igazi mustra-eskölepszörny vagyok.

E tudatból származó elkeseredésemet nevelte az, hogy szabadságomnak végső maradványát is elvesztettem.

Az intézet kőköcskás, rideg folyosójával, sirtolt némaságu hálótermeivel, sivár tanszobáival, jóllakást soha nem látó ebédlőjével, álmriasztó, hajnali csengetéseivel, telektelen kaszárnyaszigorával úgy él emlékemben, mint egy rossz, nehéz álm. Száz fogolytársam volt. Mindnyájan éheztek a kenyert, az alvást és a szabadságot. Talán e hármas bűnért kellett annyit koptatnunk a kápolna térdeplőit. Hányszor kérdeztem magamban: ugyan mi kedvét leli az Isten ebben a robotban ledarált, szertelen imádságban?

Év mult, év után. Fejem valóságos elevatora lett a nélkülözhetlen tudományok roppant készletének.

Ismertem a csillagmindenség berendezését és nem láttam soha egy napnyugtát, egy hajnalhasadást szabadban. Valamennyi égalj flórája felől tud-

tam szabatosan recitálni és soha nem szakítottam
 le egy ibolyaszálat. Az állattan? Kis ujjamban volt,
 de nem tudtam, hogy néz ki egy madárfészek a
 valóságban. Behunytt szemmel igazodtam el a cse-
 des óceán szigetvilágában, de képtelen voltam ma-
 gam emberségéből elmenni a szomszéd faluba.
 Benső ismeretségben állottam az ó-, közép- és uj-
 kor minden valamirevaló emberével, de örök rej-
 tély maradt előttem azoknak neve, kik szomszé-
 dunkban laktak. Petrarca, Himfy, Heine, Petöfy
 ideáljait imádtam s titkon szerelmes lettem az in-
 tézet szolgálójába.

Fuladásig megtömvé bölcsességgel — kiléptem
 az életbe. Elhatároztam, hogy nagylelkű leszek s
 odaajándékozom magamat az emberiségnek. Csak-
 hamar észre kellettennem, hogy nem kapnak
 rajtam. A jéghideg fogadtatás lehütötte önajándé-
 kozási lelkesedésemet. Ugy látszik, még nem vagyok
 eléggé értékes. Nos — tehát ki kell pótolni, a mi
 még hiányzik.

Befogtam újból magamat a tanulmányozás
 taposó-malmába. Éjeket virasztottam a foliánsok
 mellett, mik között kiaszott, ősz hajszálakat talál-
 tam; tudós vénnek kopaszodó fejről hullottak oda
 s én büszkén gondoltam azon időre, midőn majd
 az én hajszálaim is így temetkeznek egyenkint e
 bőrkötésű patheonba.

Jó úton haladtam arra nézve, hogy egészen
 perfekt könyvmolylyá legyek. A pedanteria szem-
 űvege már orromon volt s élheterlenségem világosan

tanuskodott amellet, hogy az élet kisszerúségein túl-
emelkedve a filozofia eszményi magaslatára jutottam.

Épen a mozgás törvényét akartam egy egészen új, tapasztalati példával illusztrálni, midőn e természettani tüneménynek egy eddig figyelmen kívül hagyott módja jelent meg észleleteim körében. A hullámzó mozgásnak egy neme volt ez, olyan szenvedélyes és összhangzó, minő csak egy tizen-nyolc éves leánykebel pihegése lehet. Bölcsességemet e bájteljes földindulás halomra dönté. Elszédültem e rithmikus dagály és apály láttára, mint a ki először látja maga körül a tengert hullámzani. És én — a pedáns koratért, eszeveszetten belebódultam egy éretlen szüzeckébe. Kedves, kacagó, fürge gyermek volt ideálom, de csak engemet kellett látnia, nyomban elment a nevető kedve. Olyan szemekkel nézett reám, mint a félénken meglapuló házi-nyúl a mormogó komondorra. Hasztalan igyekeztem félelmét eloszlatni s gyöngéd célzataimat vele megértetni; ő mindaddig nem érezte magát velem szemben biztonságban, míg egy fiatal ürükereskedő karjaiba nem menekült.

Nehezen, de mégis feledtem. Nem tudtam megbocsátani a tudománynak, hogy egy ürükereskedővel való versenyzésben nem volt képes zöldághoz juttatni. Nem a bölcsességet éhezem többé, hanem a nőt. Siettem levedleni magamról a tudós bőrt s bagolyból sas, vagy barázdabillegető lenni. — Azt hiszem olyan valamivé lettem, amelyben mindkettőből van valami. — Aztán elkezdtem szeretni —

majd plátóilag, majd érzékiesen, szemérmesen és szemtelenül, mélységes szenvedélylyel és felületes ledérséggel, méla holdvilágnál epedve, zokogva s gázfénynél hahotázva, pezsgözve, de mindig szerettem. Imádtam égszin szemü, harmatbőrü, ábrándos angyalt és fosfortekintetü, barna, tüzes ördögöt; egyik szerelmi vallomáson az urangyala-imádság, a másik a vétek dicsőítése volt; feküdtem rózsaleveleken és viperafészkekben; szemeimre a sz. iván-éji tündérek legyeztek álmot, majd a furiák korbácsa vert föl éjelenkint.

Ebben a szerelmi összevisszaságban, a sohajok, eskük, vallomások, esők, lihegések, és zokogások bábeli zajában, az ölelések tömkelegében folyton kerestem valakit, egy lényt, ki nekem volt szánva már az örökkönvalóság kezdetén s kit föl kell ismernem valami jeltől, vagy talán ajka ízéről, szíve dobbanásáról, lelke különös szépségéről. Hittem, hogy ez a kutatott ismeretlent szintén kergeti a vágy: föltalálni engem. Azonban megvallom, nem szerettem volna, ha a nyomozást a magam modorában üzi.

Hasztalan, annyi nő között egyik sem volt az igazi: idegen tűz szemeikben, idegen íz ajkaikon, szívük pazar pompával teljes, de melegsége a szállodaterem fukarul fűtött kandallójáéhoz hasonló. Az én tüzhelyemet nem találtam fel soha.

Nem sokára úgy éreztem magamat, mint az utazó, kit a hotel-élet rideggé, a table d'hote-ok pedig gyomor-beteggé tettek. — Oly tapasztalatokon menvén keresztül, melyek Salamont bölcs-

csé tették, magam is kezdtem emlegetni a hiúságok hiúságát. Nincs is annál bölesebb, mint mikor az ember galopban méri az élet országutját s mikor elikkadva ledobban az útfélre, szép csöndesen hasra fekszik a gyepen s kritizálja azokat, kik még az uton lótnak, futnak izzadó üstökkel, poros homlokkal, fáradt inakkal.

Az útszéli gyep engemet is csalogatott, de a tömeg sodort magával s a sors ostoresapásai üztek előre. A hömpölygő népmassában csoportok alakultak s én hol egyik, hol másikba vetődtem. Legzajosabb volt a hazafiak truppja. — Mindenféle érdekek ordítottak itt torokszakadtából, tehát én sem pihentettem nyelvemet. Erre egy csoport érdek „hosszána”-t rivalgott felém, a többi érdek pedig öklözni kezdett s a döngetés meg nem szűnt mig meg nem szöktem tőle.

Kerestem egy csapatot, hol a hasznos és béke-s tevékenység közös eszméje fúzi össze az embereket és nem találtam, de láttam, hogy azokat, kik valami jót és közbecsüt találtak föl, mindazok hántalmazták, kik semmit sem találtak föl s miután ezek képezték az óriási többséget, épen nem találtam irigy-lendőnek a fölfedező és munkás szellemek dicsőségét.

Egyáltalán torkig voltam a közös utazás gyönyörűségével. Kiállhatatlannak találtam ezt a nyüzsgő, zajgó tömeget: a katona rátartli kardcsörtetését, a tudós nagyhangú kijelentéseit, a politikus kereplését, az arisztokracia orrhangját, a poéta dzümmögését, a nyomorultak kinnyögését, a jóllakottak szu-

szogását, az apáca soprán zsolozsmáját, az örömléány rekedt bordalát, — a bankárok tallérjainak csengését s a pénztelenek fogcsikorgatását.

Ah — mindent megtaláltam itt, ami megutáztatja bennem az embert. Hanem azért, mit tehettem mást, tovább usztam a végtelen árral, megterhelve az elhagyatottság ólomsúlyával, mely malomkő gyanánt huzott alá.

És ekkor, a hol legsűrűbb, legveszettebb volt a tömeg, — egy halvány, szomorú arcot pillantottam meg s felismertem a nőt, idegen milliók közül az enyémet. A menny valamennyi angyalainak bája s a föld összes boldogtalanjainak szenvedése volt kifejezve e fölséges vonásokon. Egyszerre sirt és kacagott bennem a lélek, elveszett előlem a világ, két szemet láttam csupán, mely kimondhatlan búval, reményvesztettséggel nézett reám... aztán lebukott arccal a földre, a tiszta homlok porbasülyedt, a tömeg átgázolt felette... vége volt... vége örökre...

És ezzel vége mindennek. Hallod az első kasszót, közel van a temető zárórája. Még van idő megmondani, hogy tetszett történetem?

Nem tudtam válaszolni. Végtelen keserőség fogott el, félelem szoritotta össze torkomat. Borzadálylál és rokonszenvvel néztem az elbeszélőt; vágytam és iszonyodtam egyszerre: látni homályba takart arcát.

— Ki vagy? Kérlek, kényszeritelek, felelj!

— Nagyon kíváncsi vagy. Egyébiránt jól van, te lásd... Én egy sziven lött ember vagyok.

Az alak feltépte mellén ruháját, borzasztó sebtátongott alatta, körulte megszáradt, fekete vér; a seb fenekén egy darab látszott az összetépettszívből.

A kakas másodszor kukorékolt.

A szivroncs láttára mellemhez kaptam; odabenn iszonyu fájdalom mardosott. Vis-a-vis-m sebe egyszerre mozogni kezdett, mint egy száj, mely beszélni akar; vastag vér sugár lövelt ki belőle — egyenesen arcomra s mellemre.

A hold e pillanatban bujt elő a felleg mögül, fény önté el a temetőt, a lábszárcsont-fuvolás zenész Chopin halotti indulóját fujta.

Harmadszor szólt a kakas.

Forgó szél rohant keresztül a temetőn, az árnyak sikoltva, búgva szeltek a levegőt s tompa zugás közt sülyedt el a földre. Átellenesem felém fordította holdtól megvilágított halott arcát s fejteőre zuhant le a sírgödörbe.

Elhalt bennem minden élet, két kezemmel kaptam fejemhez s vad sikoltás közt néztem le a lábam alatti rettenetes sötétségébe . . . a rém arcában magamét ismertem föl.

. . . . .

Annyi volt az egész, hogy azon este beafteac-
ket ettem kemény tojással, ez megfeküdt gyomromat s az egész kísértetes visió egy meg nem emésztett marhahus darab volt.

Étvágyam visszanyertem, de sok időbe került mig utolsó mosolyom folytatására rátaláltam.

MR. CAESÁR LOVARDÁJA.

— BESZÉLY. —

I.

Zizim, egy mogyoróvörös berberlő, ágaskodott, rugott, orrlikai forró párat löveltek, dühödten horkantott, mint egy vadló, mely először érzi nyakán a pányvahurkot. Két markos lovasz, a mint a zablába kapaszkodik kétfelől, groteszk láncot jár, mint ha a föld égő parazs lenne talpaik alatt s lehetlenség volna csak egy percig is nyugodtan egy helyütt maradniok.

Caesar úr, egy Napoleon-csizmából két negyed-részben kilátszó, kecskeszakállas, sorvadtt arcú egyéniség, idomító ostorával akkorákat húz Zizim ényes szőrére, hogy azok által egy viziló vastag bőre is erősen lett volna érdekelve. A szünetek alatt pedig olyan rekedt, deszkahangon, a minővel csak egy lovardaigazgató dicsekedhetik, káromkodott Európa minden nemzetének nyelvén, mintha egyetlen egy nyelv képtelen lenne kifejezni azon pokoli méltatlankodást, mely a királyveres frakk alatt legkevesebb tizenkét lóerőre dolgozott.

Szörnyű botrány történt. Zizim a legnyugod-

tabb ügetés közben egyszerre megbomlott s bevágott a köröndbe; lepattan a fékező-szija csattja, a ló szügyébe vágja fejét s kirug, mint egy vadszamar. Leona, a „Titánia éjféli lovaglása”-nak előadója, a legplasztikusabb, féllábon állásból fejtetőre lezuhant a ló nyakán keresztül. Zizim átugrott a csillogó gaze-ruhán, hátulsó lábai azonban belekeveredtek a hosszú, ezüstholdas fátyolba, s midőn néhány rugással könnyíteni akar magán, Titánia összezúzott szájából a vér kezd patakzani, s egy pohos ur az ülő-helyek első sorában, olyan patkóütést kap emésztőmagazinjára, hogy ordítva hanyatlik egy asszonyoság ölébe, ki, aztán a legmagasabb sopránból kezdi segítséget hívni a menyébéli szenteket. E bösz duettól ijesztve Zizim teljesen elveszti maradvány löszét s igazgatón, lovászok on bohócon keresztül szülei szokással menekült a szőnyegfüggönyös bejáraton keresztül az istállóba.

A közönség egy része, mely a természettől jól sodrott, vastag idegekkel volt megáldva, magánki-vül volt örömeiben Zizim hőstette fölött. A földre taposott s szitkozódva, nyögve, oldalbordáit tapogatva, sántikálva feltápáskodó személyzet nagyon mulatságos látvány a karzatnak. A mi pedig a gyomronrugott embert illeti, ez a legfélelmeesebb mindazon adóvégrehajtók között, kik valaha stempelis papirossal hónuk alatt felebarátjaik nyakára jártak harácsolni, ennek folytán úgy tekintették e rugást, mint a Nemezis egy jól megszolgált büntetését.

A nők az eseményt kevésbé mulattató oldaláról vették; tekintetük, melylyel az arcuk elé tartott zsebkendő mögül előkandikáltak, ideges iszonyodást fejezett ki, midőn Titániát, a vértől előntött ruhában, falfehér arccal, mint valami nehéz tehetetlen bábút fölnyalábolták a porondról s kivitték.

Caesar úr, a lovarda igazgatója, a kravall előidézőjének azon melegében igazságot szolgáltatott. A lenyíték alkalmazása közben eljutott a felindulás azon határáig, melytől csak egy hajszál választja el a gutaütésre legkedvezőbb fázist. Ekkor tyrusi biborszínben játszó pofával, dagadt szemekkel — beszüntette Zizim ellen a büntető-eljárást s maradványhangjával ráforméd egy csoport lézengő bohócra, hogy kezdjék a közzjátékot, különben kiszabja rajtuk a csillagos bugyogót.

Titánia az alatt egy pokrócon feküdt, a nők öltözőjében. Az orvos nedves szivacsos törölgette a szájából szivárgó vért. Két csinos, szőke gyermek térdelt a nő fejénél. A leány, a nagyobbik, teljesen át látszott érteni a helyzet tragikumát, siránkozva szolongatta a szavavesztett, halvány alakot, ki anyja volt. A másik, egy almaképu, nagy szemű fiucska nővére jajveszékelése, anyja szótlansága s a környezet kínos elcsöndesülése által zavarba hozott — hol bámult, hol pityergett.

A sérült másik oldalán egy olajbarna, fiatal férfi bocsátkozott féltérdre: Arretino, a lovarda legszebb s legmerészebb lovarja. Midőn e karcsú, ide-

ges, domborúmellű alak, a ló szédítő körfutása közben, azzal a festői kellemmel egyensúlyozza magát, melynek titkát csak olasz férfi bírja: nem egy nő ajka marad nyitva a gyönyörű élő-szobor csodálata miatt. Arretinó érzi a rátapadó tekinteteket s hetyke mosolylyal végzi merészen vakmerő mutatványait, néha-néha egyet villantva azokból a tüzes, délszaki pillantásokból valamelyik páholy-szépség szeme közé.

A lovar hidegkomoran nyul a nő keze után; úgy találja, hogy egészen fagyos az, tehát leteszi. Kérdést intéz az orvoshoz s az olyanképen rázza fejét, vonogatja vállát, mint a ki maga sem sokat tud. Arretinó félig unatkozó, félig fanyar képet vág s úgy látszik, nem tudja, mint kellene magát viselni. Néha ránéz a véres ajku, sárga arcra, ilyenkor asszonyos borzadálylyal fordul el és reszket. Fél a vértől.

E csöndes jelenetet egy félszemű, sárgazöldbe öltözött, zömök, festékes arcú bohóc nézi, a társulat Herkulese: Crupp; más oldalról Elza kisaszszony, a norvégiai kautsuknö, egészen hozzákészülten szerepéhez, rózsaszín trikot-ban, csigába süttött, kurta hajjal, ujjai között egy füstölgő cigarettel. Egy vén, részeges képű lovasz tartja a vizes edényt az orvosnak s egész özőn fenyőpálinkagőzt lehel az elájult nő arcába.

Senki sem beszél. A deszkafalon keresztül hangzik a bohócok izetlen rikácsolása, pofozkodása s az istálló lovainak prűszkölése, dobogása.

Leóna még egyszer sem nyitotta föl szemét. A vér olyan bőségben folyik, hogy az orvos óvatosan legombolva kezelőit, felgyürközve kezeli a szivacsot egészen tudományos egykedvűséggel s nyugodt kényelemmel. Ez aztán makacs egy ájulás! Közel tíz perce tart s nem akar vége lenni. Az ajkak, az iny, a jobb felarc rémitően dagadnak, a felső fogsorból négy darab ott maradt a homokban.

A tudomány embere végre egy kijelentéssel világítja meg a bizonytalan helyzetet.

— Erős zúzódás . . . nagyon erős. Egyetlen rugás, de ez aztán romboló . . . nem sokat bizhatni a felső ákapocs épségében . . . ez rossz, nagyon rossz, ott van ni, a nyelv is kezd dagadni. . . .

A vizes tálat tartó lovász borzasztóan alkoholizú hangon megszólalt.

— Nem egy rugás, kettő volt, láttam.

Az orvost e közbeszólás váratlanul találta; a hypokratesi fej megütődve hőkölt vissza.

— Micsoda — kettő? Mit beszél? Ha szeme van, látja, hogy egy.

Az alkoholos száj nem némult el a tudományos csalhatatlansággal szemben; elkezdte részletezni különvéleményét.

— Igen, egy rugás a szájra, aztán Zizim kirugott újból, azt kapta a potrohos, megint egy harmadik rugás, veszettebb a más kettőnél, azt oda, kapta az asszonyság — ni!

A lovász a nő melle felé bökött mutatoujjával. Fölgombolják a corsett-et, egyet hasitanak az

ingszöveten, kidomborul az izmos, feszes, fehér mell s — csodálatos! — Crupp, a félszemű Herkules erre a látványra elfordul s érdes, kemény tenyerét reszketve tapasztja festet képére.

Az akrobata furcsa megindultságát csak a norvégiai kautsuk nő veszi észre. Olyan szemekkel néz reá, mint a ki mindent megért és szánakozik lelke legmélyéből.

Az orvos pedig lát a lovarnő szive fölött egy violaveres félholdat s egy sajátságos kúpot, mintha valami ujj belülről nyomná kifelé a bőrt.

E váratlanul napvilágra került domborodás szemmel láthatólag megdöbbeníti az orvost. — Az ördögbe!... hiszen itt egy bordacsont elpattanásáról van szó s bizonyosan történt egyéb, lényeges baj is. Nyomban kitűnt, hogy e föltevés nagyon is jogosult. Egy belső, erőszakos görcs kegyetlenül megrázta a nő egész felső testét, melle úgy zilált, mintha acélrugók emelték volna. A roppant kin egyszerre eszméletre hozta, szemét fölvetette, egy hang jött ki a halvány szájából, egy korgó, csukló hang s aztán egyesomó vér bugygyant ki a mellre, mintha telt pohárból loocsantották volna ki. Ez már nem a felszakított szájerekből jött, hanem mélyebbről, a szív szomszédságából.

Arretinó arca krétaszint öltött a vér láttára s elfordult.

Az akrobata meghatottságának véget velett e fordulat; odakuporodott Leóna mellé, átfogta vas-kos ujjával az orvos karját oly erősen, hogy az a

levegőt kezdte szivni fogai között; a félszemben dühös aggodalom, vad türelmetlenség égett.

— Orvos... mit kell, mit lehet tenni? Szedje össze magát... mentse meg... mentse meg.

— Haza kell vinni... óvatosan, hordágyon. A többit majd meglátjuk.

Ezt olyan kézmozdulattal kísérte, mint a ki váratlanul megszabadul egy kényelmetlen bizonytalanságból s látja a dolog közeli, bizonyos végét. Ez a roham nagyon egyszerűsítette a helyzetet. A nő veszve volt.

Egy pillanat alatt ott volt a hordágy; néma-játékoknál szokták használni alvó tündérek, haladók banditahősök körülhordozására bengáliai világítás mellett. A kantsuknö nyughelyet vetett reá pokrócból, jelmezekből, felső ruhákból. Az akrobata kitérte izmos karjait, hogy áttemelje Leonát; ez kinyújtja kezét, elhárítja a hercules ölelését s a két térdelő gyermek felé fordítja fejét. Az arc eltorzulása mutatja, micsoda gyötrellem kíséri e mozdulatot. A vibráló szempillák alul az anyaság kétségbeesett ösztöne néz ki: a meglőtt madár tekintete ez, melylyel fészketől s kicsinyeitől búcsuzik. Karjait fölemeli, de lenyomja azokat valami rettenetes suly, ölelni akar, de őt magát hideg ólomkarok kulcsolják át, iszonyú bénaság vesz rajta erőt...

Valamit akar mondani, de nincs hangja hozzá. A szó, a gondolat ott van szive kapujában, de el van állva a kivezető út és nincs földi erő, mely e gátat áttörhetné. Ott van két gyermek egy lehe-

letnyi távolságban arcától s mégis mintha mérhetetlen gödör fenekéről nézné őket, honnan el nem érheti többé azt, a mit fent, a mélység párkányán hagyott.

Csupán a két gyermek neve küzdi föl magát e mélységből. A mint ezek szólíttatni hallják magukat e vérhabos száj által, még inkább elkeserednek s olyan jajveszékésbe törnek ki, hogy Caesar ur bedugja a pokróclebernyeg hasadékán téglaszin kecskeszakállát s csendet parancsol. Midőn azonban látja első lovarnöje halálravált képét, megcsendesül s egy vastag olasz káromkodást morzsol szét fogai között, melyek minden valószínűség szerint a sok trágár szótól váltak ilyen piszokszinűkké s odvasokká.

Leona semmit sem lát, semmire sem hallgat, csak gyermekeit nézi. Szavai nincsenek, csak könnyei, azokat ontja tékozolva.

Még egy név töredéke veti föl magát ajkai közül, Arretinónak intenek, hogy ez neki szól. Valóban — a halk fényű szemek reá vannak szegezve s neki beszélnek. A gyermekekre néz s újból Arretinóra; a beszélni akarás küzdelme látszik didergő arcizmain. — Még egyszer, egy pillanatig ura lett hangjának.

— Arretinó... a gyermek... ők jók... senkijök többé... csak te... gond... szeretet... Arretinó... az istenre...

És zokogni kezd újból. A zuzott mell ingerelve levén, a szájszéleket ismét elönti a piros élet for-

rás és minden ilyen felbugygyanás egy darab életet sodort magával. A szegény nő hidegülő halántékain az utolsó verejték gyöngyözik; a meleg anyaszemeket elfutotta valami barátságtalan hideg köd, — öntudatát megragadta a megsemmisülésbe vivő, zavaros, vad örvény . . .

Egy pohár jeges viz a hercules kezéből — magához térítette, de csak egy pillanatra. Aztán feje meredten hátrafeszült, — mintha egy kemény kéz nyomta volna vissza homlokát: fehér nyakbőre alatt valami fakó szín kezdett terjengeni; fagyos csukló nyögést hallat, szemeit tágra nyitva mereszti a színes hólyagpapirossal bevont ugró-abroncsra, mely feje fölött függ a falon; keze oly mozdulatot tesz, mintha a lovagló vesszőt suhogtatná; fogvacogva egy-két hangot dúdol abból az indulóból, mely mellett beszokott robogni a porondra; aztán egy összeborzongás, egy sipolása az utolsó lélegzetnek . . . s ott ült már a szárnyas, fekete ló hátán s vitte az a legsebesebb galopban be — a semmibe.

Az egész deszka alkotmány zeng a hahotától. Az ostoba Augustt most vágott ki egy élces disznóságot s a közönség ujjongva nyeli le s tapsol a vas-tag élvezetnek.

Leóna most már igazán éjfélben lovagló Titánia, e trivialis, féktelen örömjaj szomszédságában — kinyulva, fagyottmereven fekszik ott csillagos guze-ruhában, rózsaszíromszin trikot-ban, pillangós ezüst czipőben . . . . .

II.

Egy vén jegyszedő s a temetkezési társulat öltöztető-asszonya forgolódtak a terítő körül. Szép csöndesen öltöztették azt a nagy, hideg bábut ott. Az ablakpárkányon egy üveg köményszesz, melyből hol egyik, hol másik rántja ki a dugaszt, nehogy a mulandóságnak előttük fekvő példája fölött rendén túl megilletődjenek.

Az öltöztető nő egészen ellágyult a szép halott felett. Anyai gyöngédséggel simogatta a szoborszerű, erős, és mégis finom testet; óvatosan emelte, forgatta, mint a gondos ápoló kedves betegét, hogy ne fájjon neki.

Egy utazó-ládára a tegnap esti, csillogó jelmez van dobva, tetejébe kiterítve a szürke halotti ing, melynek lelógó, derék-kötő szalagjával egy fehér macskafiók játszadozik.

A jegyszedő, hálából a köményvizért, a halott történetének elbeszélésébe bocsátkozik, a mint azt a cirkuszpletyka után összeállithatta.

— Istenem, micsoda hirtelenséggel fölfordulhat az ember! Tegnap este ilyenkor, hogy emelgette atlaszpapucsait, vágta ki izmos, formás láb-

szárait! És most — ha egy légy száll az orrára, azt se hajthatja el. . . .

Az emberi lét törékenységének e megható illusztrációjára az öltöztető-nő csaknem könnyekben tört ki. A jegyszedő egy kömény-illatú sóhajjal könnyít magán s folytatja előadását.

Meg kell adni, jól értette a dolgát és bár két gyermek anyja volt, jelmezben olyanokat mutatott, milyenekkel senki sem dicsekedhetett a lovarda asszonyai közül. A többi csupa kiéhezett, korán vénült dáma, csupa vatta, csupa festék, de ez itt olyan ruganyos, kemény, mint egy acélpálca.

Ő — a jegyszedő — tud hozzá becsülni az efélékhez, hiszen ott vénült meg lovarnőlábszárak, hamis és igazi szépségek mellett s látott annyi mindenféle bőrt, amennyit egy török asszony-kupec sem és tudja, mi a jó, tiszta portéka az ilyesmikben.

Az urak, kik a női öltöző függőnye előtt szoktak ácsorogni, hogy cigarette-tel, hűsítővel, ajánlatokkal kedveskedjenek a hölgyeknek, sorfalat képeztek, midőn Leóna elment közöttük aranygombos lovagló-vesszőjével. A világos, selyemtrikot-ban, lebegő fátyolszoknyájában, mely óriási lefelé fordított, kinyílt rózsához hasonlított, nevető, hamiskodó arcával egészen úgy vette ki magát, mint egy bátor, fehér, kis cica egy csoport bámész, esetlen buldog között, mik szívesen beleharapnának, de félnek az apró, hegyes körmektől.

Az öltöztető épen a szövetkezyút huzta Leóna kezére.

— Igazán, milyen urias, hosszú körmöcskéi vannak... hát karmolt is?... .

— No — azt épen nem, de egészen úgy viselte magát, mint egy valóságos polgárasszony. Egy kalaposmesterné nem lehetne becsületesebb. Senki nem tud róla, hogy valaha szeretője lett volna. Vadházasságban élt ezzel az Arretinóval, de nem létezhetett nála hűségesebb, törvényes feleség. Amint mondani szokták, dugasz alatt tartotta magát Arretinó számára. No — hiszen a mi az erényt illeti, az igen épületes dolog, a hűségről is szépeket lehet mondani, de ponyva alatt nem igen fizeti ki magát ilyen kényes plántákat tartogatni. Egy cirkusz-szépség becsülete megbír egyet-mást, a mi közönséges asszonyt levénné lábáról. Istenem aki ugrál lóháton, abroncson, az bizony eleshetik néha. . .

Aztán ez a jómadár Arretinó nem is érdemelte ezt a nagy hűséget. Korhely, iszákos, kártyás, durva, semmiházi férfi ez és bolondja minden szoknyának, csak a feleségének nem. A mi fizetést kapott, azt azon éjszaka ellumpolta. Aztán ha reggel egy vad garas nélkül, elgyalázva hazavetődött: feleségét kiverte az ágyból, hogy kényelmesen hordyoghasson és nagyon kellemetesen viselte magát, ha csak ennél maradt s tetejébe el nem döngette az istenadta asszonyt.

Sok komisz himpellér van a férfiak között, mint szegény, boldogult feleségem szokta mondani, de Arretinó valamennyiönk között leginkább megérdemelte volna, hogy nyakát kitekerjék.

Fölemelték a halottat, hogy ráadják a bő, szürke inget.

— Itt van, meg kell nézi szegénynek a hátát, a másvilágra is magával viszi a hosszú sárga-kék csikokat, Arretinó lovágkorbácsának s baromi dühének nyomát. Hát ez itt, ez a forradás a mell fölött, egy szurás helye, Arretinó zsebkésétől. Egész a penge tövéig döfte bele ez a bandita. És miért? Ez a szegény pára sírva rimánkodott neki: mondja meg, hova lett a karikagyűrű, a mit ő adott neki, mikor összejöttek.

Hát hiszen én megmondhattam volna neki, hogy hová perdült el az aranyos karika. Ott láttam signora Biancha ujján. No — tudja ez olyan signora volt, mint amilyen signor vagyok én. Tulajdonképen stájer pincérleány volt a kisasszony, csak amolyan félfizeteses lovárnő, kit csupán vaskos ikrái, embertelen szeretetreméltósága és a miatt alkalmaztak, hogy valamikor egy valóságos princ udvarolt neki. Egy ilyen hercegi szerető jó reclame a lovárnőre is, a lovardára is. A publikum igen tudja tisztelni a nagy urak izlését.

Ő fenségébe beleütvén a podagra — signora Biancha emlékeiből élt. Meg kell adni, ügyesen elusztatta az öreg urat; soha sem látott a cirkusz annyi igaz gyöngyöt, brilliántot, mint akkor. A herceg bőkezű s igen leereszkedő volt. Az istálló valamennyi lovának fara részesült ő fensége simogatásában, sőt nem egyszer szorított kezét Caesar úrral is; sőt annyira ment, hogy Biancha vállait, keblét,

midőn a voltigeurözés jól kiizzasztotta, sajátkezőleg rizsporozta be. A lovászokra pedig úgy hullott a tallér, mint a jégeső. Szép borraivaló ütötte egyszer az én markomat is, mikor egy átpezsgőzött éj hajnalán a herceget ölbe vittem kocsijába. Nem volt nehezebb a jámbor egy jól megtermelt kandurnál, csontjai szinte belevágtak tenyerembe. Ugyan mit tudhat rajta rágni a köszvény?!...

Biancha nem törte fejét e kérdésen, ő maga részéről jól lerágta herceget, a többivel nem törődött. Arretinó ezzel a hirhedt nővel kötött össze. Együtt verték el, a mit Biancha a hercegtől harácsolts Arretinó csak korhacsolni s rugni járt néha haza. Mikor aztán a szép pár az utolsó gyémántfüggőnek is nyakára hagou, a nagy szerelem azzal végződött, hogy Arretinó egy csinos házaló-csemegeárussal találta együtt hölgyét. A kucséber-vetélytárs iszonyú dühbe hozta a férfit s egy fűzér-fűgével úgy vágta képen Bianchát, hogy az a földön szedte össze magát. Hanem ezuttal macskára talált a kutya.

Biancha azokkal a körmökkel, miket hajdan egy hercegi száj nyalogatott, ugyancsak jó darab bőrt lehámozott kedvese képéről. Igazán, ezért a karmolásért sok bűnét meg lehet bocsátani a leánynak! Csak az a kár, hogy két szemét nem vette ki gödrükből!

És ez a jó bolond maga ragasztotta föl a tapasztokat a véresre szántott pofára s úgy becézte a csuffá tett korhelyt, mint egy beteg ölebecskét.

Arretinót ez az eset még gonoszabbá tette. Az egész lovarda azon rágódott, mint csalja, lopja, kinozza feleségét. — Egy panaszhangot nem hallott senki e nőtől, még csak kisirt szemekkel sem jött soha előadásra, pedig mindenki tudta, hogy mikor nyakig érő derékban tartotta mutatványait ez azért van, mert vállait nem mutathatja a foltok, dagasztatok miatt.

Arretinónak néha valami eszeveszelt, gonosz ötlete támadt. Egyszer, decemberi éjszakán, felverte asszonyát, hogy ő fázik, tüzet rakjon neki, de maga vágja hozzá a fát. Meg kellett tenni a bestia kívánságát, vagy félholtra veretni magát. A hófúvásos, sötét folyosón hasított szét néhány hasábot, az éles, kemény szél összevissza csapta, áthült, beteg lett s még Arretinónak állt feljebb, hogy micsoda rongy, kényes egészség az, mely mindjárt takaró alá búvik.

Máskor egy elázott lumptársaságot vitt haza éj idején. A nőnek alig volt ideje köpenyt venni magára, a részeg csöcselék előzönlé a szobát. Felültek asztalra, szekrényre, ledobbantak elesigázottan a földre; befeküdtek sáros csizmával az ágyba, mely még meleg volt a szép asszony testétől, Leona csak a gyermekeket féltette s úgy állt azok ágya előtt, mint nöstény tigris, mely ízekre tép minden közeledőt. Arretinó meg akarta vendégelni a díszes cimboraságot, noha mindnyájan torkig voltak. Széremséllenségre nem volt elég pénz a háznál.

Arretinóval nem lehetett ilyesmit megértetni.

Kitette feleségét az utczára. Addig haza se jöjjön, míg lakoma nem lesz. Ha egyszer asszony valaki, tudja a kötelességét, különben betöri az oldalát.

Ez a jámbor lélek nyakába vette a várost, valamelyik nyitott vendéglőben zálogba tette beduin-ját, bort, ételnemüt vitetett haza s Arretinó barátjai reggelig dorbézoltak s Leónának kellett töltegetni a poharakat.

Nem csoda, ha végre úgy tekintette őt Arretinó, mint egy szófogadó, mindent tűrő házi állatot, melyet egy füttyentéssel előhi az ember s a csizma orrával fizet ki. Egyszer tivornya közben alkut kötött nejeire egy fiatal, gazdag naplópóval, a kit a nő pompás alakja, még inkább jó hire, régen izgatott: ötszáz forintért megvette Leónát. Az üzletkötés után, azon melegében, gőzölgő koponyával Arretinó lakására indultak. Arretinó átadta a kulcsot az ajtóban: ő tudja, mi a becsület, neki most már nem szabad belépni. Különben lelkiismerete egészen nyugodt, mert a legjobb portékát adja, a mi képzelhető s ha valaha tisztességes, szolid üzletet csináltak, ez bizonyára az.

Részezen odadőlve az ajtófához-motyogta e szavakat magában. A háziak közül valaki kihallgatta, s épen közbe akart lépni, hogy a szörnyü botrányt megakadályozza, mikor a szobába hatolt vevő nagy hirtelenséggel megjelent az ajtóban, de olyan gyorsasággal, hogy addig meg sem állott, míg a folyosó átellenes falához hozzá nem vágta magát. — Amennyire egy pofát húsz másodperc alatt tönkre

lehet öklözni, ezé össze volt dolgozva. Mindenkiel szemben erős volt e nő, csak kinzójával szemközt gyámoltalan. Most már megszabadult tőle. Az életében elszenvedett rugások között ez az utolsó jót tette vele, mert megölte.

A jegyszédő elhallgatott. A halottra fel volt adva az utolsó toilette. Két gyertya égett fejénél, hosszában megvilágítva a bús fekhelyet, — sápadt visszfényt keltve föl a néhai lovarnő viaszarcán.

Az öltöztetőnőt könnyekig meglágyította a bús történet s a mint gyertya felé tartva a köményvizes üveget — meggyőződött a felől, hogy a mulandóság alúl semmi sem képez kivételt: a halott kezét összekucsolta a mell fölött s ezzel a jól teljesített munka ünnepélyes tudatával arcán — visszavonult.

A szomszéd szobában ez alatt a két gyermek szájtátva bámulta; mint vitatkoznak halkán, de heves, piaci mozdulatok közt a direktor és Arretinó azon összeg fölött, mely még az elhunytat illeti s melyből Caesar úr le akart valamit tagadni, úgy okoskodván, hogy egy halottat lehet megcsalni, — miután a káros ügy sem érzi a megrövidítést.

A halottas szobába nyiló ajtó mellett ült az akrobata, mellén összefonva vastag karjait, fejét lehajtva mellére; sandán, komor nyugalommal méregette a vitázó két férfit, zihláló, széles melle alatt ugyan mi forronghatott?...

III.

Igaza volt a jegyszedőnek, ez a nő rendkívüli teremtés volt.

Egy mihaszna férjet, két gyermeket s önmagát fentartani — nagy gondot adott a lovarnőnek. Mindent el kellett követnie, hogy az igazgató jól fizesse. Caesár úr e buzgalmat saját üzlete előnyére igyekezett kiaknázni. Egyszer tanácsképen előhozta, hogy miért nem tesz kísérletet a trapezen, hiszen van erős, izmos nyaka, egészséges ép fogai s inye, ezekkel a legfrisebb műtárgyokat eszközölhetni. Szorgalmas trainirozás után egy-egy akkora terhet, mint Arretinó, elbirhatna egy függő trapezen fogai között. Ez most a legújabb. Ha kiállja, szerencséje meg van alapítva.

Leona kísérletet tett. Egy hónapig tartott a trapez-gyakorlat; térdesuklója mint vaskapocs szorította a hinta hengerfáját. Fogai, mint acélpántok tartották a másik trapezt, nyakizmai ropogva feszültek meg, halántékain pattanásig kinyultak a vérerek: de diadalmasan tartotta fön Arretinót. Egyszer azonban az alsó állkapocs megrándult, alig volt ideje kezével elkapni a fogai közül kiengedett trapezt. Fültövén két kemény daganat támadt; az

orvos kijelentette, hogy nyomorékká teszi száját, ha folytatja.

Arretinó, ki erősen számított már Leona fel-
emelt fizetésére, dühös lett csalódásai miatt. Szidta
valahány kényes, porcellánszájú, gyáva asszony
van a világon. Miután a fizetés nem többszörözö-
dött, elégtételképen Leona ütlegjárulékát bőkezűleg
felemelte.

A két gyermek dacára rég faképnél hagyta
volna a nőt, ha a kényelmes, pasáskodó élet elő-
nyeit többre nem becsülte volna a szabad legény-
életnél.

A két gyermek szintén működő tag volt. Crupp,
a Herkules tanította be őket; Arretinónak nem
volt hozzá türelme s beleunt a verésbe, melylyel a
gyermeknek fogékonyságát a tölégyas, kézenjárás,
bukfencvetés iránt felkölteni akarta.

Az ügyes, élénk apróságokat, hosszú, közép-
választott, szöke hajukkal, piros almaarcukkal, pil-
langószárny-szinű jelmezükben, kedvvel nézte a kö-
zönség.

Aggodalom nélkül, nevető pofácskakkal sürög-
tek, forogtak a kiterített szőnyegen s a merészebb
mutatványok közben sem tűnt el a gyermekes vi-
dorság arcukról; úgy másztak le s föl a zömök
athletán, mint a mókusegy öreg, vastag cserfa de-
rekán. Teljesen megbiztak Crupp izmos karjaiban
s a földön sem érezték magukat biztosabban, mint
annak széles, erős vállán, kemény, lapos fején.

Ez a félszemű medve, e formájából kiizmosult

vad monstrum, bolondja volt e két gyermeknek; ezek magok is nagyra becsülték mesterüket s olyan pajtáskodásban éltek vele, mint valami szent-bernáthegyi, óriási ebbel, melyről tudják, hogy akárkit, de őket nem marja meg.

Valamikor nős életet élt ez ember. Hogy egy ilyen ritka csufság mellett asszonyi hűség sokáig nem állta meg, az magától értetődik. Félszeme dacára hamar nyomára jött, hogy míg ő mázsás vas-körtékkel labdázik, emberpyramist emel vállán, vasrudakat karikába hajlít, műkedvelő birkozókat terít a homokra, azalatt odahaza furcsa testgyakorlat folyik. Egyszer ott kapott egy kölyökbohócot felesége oldalánál. A helyzet több volt, mint kétértelmű. Az a bohóc soha sem mondott többé viccet, az asszony utoljára csalt az életben. Egy pár ökölcsapás véget vetett mindennek; az istennyila sem csinálta volna különben.

Ezért az igazságszolgáltatásért a bosszúálló férj hat évig volt bezárva. Elvadultan került ki régi ereje is megcsappant, de még mindig lehetett sőt törni mellkasán s másodrendű herkulesnek elég jól vált be.

Ugy élt mint egy öreg vadkan, magánosan, mogorván. Azt mondják, mutatványai közben fogait csikorgatta s félszeme fehére felfordult valami rémítő dühösség folytán, mely ilyenkor mindig elfogta. A közönséget olyan tekintettel nézte, mint a spanyol cirkusz bikája a vörös posztót lebegtető viadort, kinek hajító nyársát oldalába érzi.

Leóna pedig reszketett gyermekeiért, midőn azokat a vad ember kezei közt látta; később megnyugodott s a félelem árnya nélkül, bizalommal adta oda őket.

Crupp lassankint valóságos dadája lett a két gyermeknek. Nyaláncságokat hordott nekik, hazakisérgette őket, otthon órahosszat elhentergett velük a szobapadlón, mikor egyedül voltak, bolondos boszorkánymeséket mondott nekik s mikor megszepepentek a hajmeresztő kalandokon, ölbe kapta őket, s megnyugtatta, hogy ő már számtalan boszorkányt paskolt szét a falon s ha ide be találja ütni az orrát valamelyik, az is hasonló sorsban részesül. Erre aztán megesett a lelkük a szegény boszorkányokon, s megígérték vele, hogy engedi őket tovább lovagolni a seprőnyélen s nem mázolja falhoz.

Leónának tetszett e különös játszótárs, noha Crupp, mit minden nőét, az ő társaságát is kerülte s a gyermekek iránt tanusított barátságos magatartását nem látszott az ő személyére is kiterjeszteni.

Egyszer azon pillanatban toppant be Crupp, midőn Arretinó rendes napi foglalkozását üzve, — feleségét a földre vágta, megtérdelte s összepofozta.

Hamarabb egy szempillarezgésnél — Arretinó a fal tövében feküdt mint egy béka, melyet megtapostak. Ha Leóna vissza nem tartja a herkulest, Arretinó veszve van. Ettől kezdve az akrobatát ezt a „veszelt barmot“, mindig úgy emlegette mint felesége szeretőjét.

Leóna a többi szemtelen durvaság között ezt is eltűrte. Egyszer azonban, a mint egy éjjel ablakát fölnyitotta, hogy a szagot, mely a becsipve hazatért Arretinó borpárás lehellete által a szobát betöltötte, eltávolítsa: az utcán épen az ő ablakával szemben egy embert látott a falhoz támaszkodni s a bámuló, kőbor alakban felismerte a herkulest, ki nyomban elszaladt, a mint a fehér inges alakot előünni látta.

Mit keresett itt az az ember ily időben, miért futott el, mint valami tolvaj? Sokáig állott ott az ablaknál, kitéve védtelen alakját a csipős légáramnak, a nélkül, hogy e kérdésre feleletet adhatna. Arretinó e közben hortyogott s haragosan vesződött mindenféle bolondnát bolondabb álmokképekkel: tüzes szarvu bikakkal, harapós lovakkal, nem hitelező koresmárosokkal, majd a trapez szakadt le alatta, majd Crupp térdét alatt nyögött s kinjában harapdálni kezdte a párnát.

Ez éjtől kezdve az akrobata heteken keresztül bujkált, lappangott, mint a néhai Ádám az ősbózótban, a tettenkapás után.

A cirkuszban egészen úgy tartotta magát, — mintha Leóna nevén szólítható asszonyi lény létezése felől egy izületnyi tudomása sem volna. Ennek dacára is egy tüzet s forró zsirt evő morvarabsnak, ki azzal dicsekedett, hogy ő Arretinót egy pár, ágashogas szarvhoz juttatta, mielőtt a koholmányt piszkos részletekkel illusztrálhatta volna, egy pár zápfogát gyökerestől kiboxolta.

Egy cudar, hideg estén, midőn az emberek és lovak orrlíkaiból, mint valami gőzkazán szelepeiből egész felleg lövelt ki, s a csontig ható klíma folytán Tim. a társulat lovagló majma, egy bús, méla állat, a vastag pokróc-pólya dacára kidideregte páráját: az egész működő társaság vörös orral, náthás kedélylyel végezte a mutatóványokat. Leóna nagyobbik fia keményen meghűtölte magát. Crupp az egész produktió alatt hallotta, mint veri ki a szegény gyermek fogsora a didergés vacogó melódiáját. A hűlésből láz, a lázból himlő lett. Arretinó, ki nyakcsigolyájánál is jobban féltette bőrének simaságát, a betegség tartamára megszökött hazulról.

Crupp egyszerre láthatóvá lett; megtért kis, beteg cimborája ágyához, neki nem volt mit féltetni. A vad ember naphosszat ott lesett az ágyfejénél s Leóna jelenlétében halálfenyegetések által sem lett volna rábirható, hogy azt az egy szemét a gyermek égő arcáról fölemelje. Leónával beszélve a gyermekhez intézte szavait. Óvatosságot ajánlott. Ha Leóna ledobban az ágyra akkor vége itt mindennek. Caesar e lelkellen, fukar emberkupec, lerázza nyakáról a megbetegült társulati tagokat. A farkasok fölfalják sebesült fajbelijüket, ez a nép nem sokkal jobb a bestiáknál, elveszni hagyják, a ki kidől a sorból.

Leóna azonban nemcsak lovarnó volt, hanem anya is és e kurta, rideg, de bölcs tanács dacára is túltette magát minden elővigyázaton. Csak Crupp jelenlétében nem lehetett érintenie a beteget; a

herkules kinyújtotta favastag karjait, mint valami sorompót s visszautasította.

A gyermek fölépült ; senki sem kapta meg a ragályt, csak Crupp. A vasrudak görbitője, rézlemezek harapdálója először érezte magát isten igazában földhöz vágatni. Mikor újból lábra állott, arca olyan volt, hogy egy rajta sétáló légy kitornte volna lábát a himlögödrökben.

Elza, a norvégiai kantsuknö, figyelmesen kezdte nézni ezt a kicsipkézett arcot. Sokat tapasztalt nő volt, élvezte azon féktelen szabadságot, mely a lovarda-élettel együtt járt, anélkül, hogy elaljasodott volna. A ponyvaerköles beszívása mellett növekedvén látta, hogy minden nembelje annyi udvarlót csődít össze, a mennyit csak lehet s hogy e foglalkozás nemcsak kellemes, de hasznos is. Semmi okot nem látott eltérni a bevett szokástól s lovarda hagyományoktól ; minden önszemrehányás nélkül elfogadta a helyzet követelményeit következményeivel együtt. A nyulánk, macskahajlékonyságu, izmos alak, azokkal az exotikus testtartásokkal, melyekkel kantsuknöi szerepe járt, melyek alkatának minden izét megfeszítették, szem elé állították, nagyon izgatta és kihívta a figyelmet, Elza belecsapott abba tenyerbe, melyet a világ érzékisége nyújtott elébe s az alku kötve volt.

Később, midőn jóllakott a cirkuszillúziók mes-terkéltszerelmével s azt kezdte belátni, hogy a lovardán kívüli emberek igen nagyon megvetik őt azért, mert gyönyört, izgalmat okoz nekik, mert

kitárta karjait, s megölelt mindenkit, a ki azzal a szóval dőlt keblére szeretném önt bírni, midőn látta hogy az odaadás ezen nemét csufondáros egy' névvel nevezi a világ: egyszerre bezárta a boltot begombolódzott és senkinek sem volt otthon többé.

Annyi férfit ismert s valamennyiben sem tudott mást fölfedezni, mint dühös érzéki vágyat, falánkságot, utána lomha elteltséggel s végül há-látlan lenézését annak, kit csaknem fölfalni akartak előbb. Jóllaktak vele s aztán hátat fordítottak neki.

A saját fajbéli lovar-férfiakat meg éppen úgy ismerte, mint szemenszedett, durva, szemtelen, kor-hely népet s kerülte őket, mint a tövis-bozótot.

Hanem e ripacsos herkulés szeget ütött fejébe. Nem tudta ellefelelni, mikor e nyers, fekete kedé-lyű emberkerülőt ott látta állani a beteg gyermek ágya mellett — kezében örvösságos kanállal, felsze-mében egy irgalmas néne részlvevő aggodalmával. Egy este, mikor cigarttezve várta, míg sorra kerül, vál-lára ütött az athletának s benézett annak félszemébe.

— Crupp, hallgasson meg. Harminckét éves vagyok nézzen meg jól, rút nem vagyok, elihethi, sokan mondták. Tudja, én nem éltem zárdaéletet, de nem süppedtem nyakig a pizokba. A férfiak nagyobb barmok, mint a lovak: ezt a tapasztalatot megszereztem s hogy ilyen istállóéletben nem lehet az ember ibolyaszagú, az nagyon is természetes.

Még talán vagy tiz évig képes leszek mutatvá-nyaim érdekét föntartani; egészséges vagyok az utolsó hajszálig; karom, csontjaim, nyakam, nézze

olyanok mint a tömör kautsuk s ezzel a mellel nem egy hamar lehet kimerülni. — Van félretett pénzem, s azt hiszem, helyén van eszem és szívem is.

Maga rút, mint az éjfél, de hiszen annyi sima pofán láttam már vastagon a piszkot! Én azt hiszem, hogy maga becsületes ember. — Lássá, én mindig őszinte voltam. Egy félmilliomos udvarlómattal azzal szöktettem meg magamtól, hogy azt mondtam: utálok a kopasz koponyákat; a vén majomnak olyan sima kobakja volt, mint egy elefántcsontgolyó. Soha nem hazudott rajtam semmi még trikot-m sem. Annyi az egész, hogy én tudnék, akarnék olyan férfi felesége lenni, mint ön. Azt hiszem ez világosan van mondva. Vegye a legkomolyabban. Nos — hogy tetszik?

Crupp látta a kantsuknő szeméből, hogy ebben az ajánlatban nincs bohóckodás. Meggyújtotta cigarette-jét az Elzaénak tüzénél s azt felelte:

— Tudja, én ezzel az ököllem agyonütöttem a nőt, aki feleségem volt.

— Tudom, de én nem félek öklétől. Vége van annak, hogy én ostobaságot kövessek el — szerelemből. Itt a kezem. Crupp, csapjon föl.

Crupp megrázta kemény, gyapjas fejét. Nem, soha többé nem! A kantsuknő komolyan, a csalatkozás hangján annyit mondott:

— Sajnálom, igazán, becsületesemre sajnálom. Jól kijöttünk volna egymással. Kár, nagyon kár, hogy nem akarja. . . .

Másnap történt, hogy Zizim agyonrugta Leónát.

IV.

Összement az egész mutatvány, hiába vigyázott Crupp. A fiuk egyik hibából a másikba estek, felsülést felsülés követett. A közönség nevetett, de a legkisebb jóakarát nélkül — gúnyosan.

A nagyobbik fia képtelen volt öcsését feje fölé kitartani, karjai összezúzódtak, akár mint erőlködött. A kisebb szédült s a légugrások után sápadtan támolygott, mint valami részeg; végül pedig egyensúlyt veszítve lezuhant az embergula csúcsáról, melyet Crupp labzára, vállán, fején emelt.

A direktor egy egész köpöláda káromkodást vetett ki magából. Elcsapja ezeket a rongyos fatyúkat, kik napról-napra butábbak.

Arretinó csak fogait csikorgatta, felvont ajka alul kifehérették hegyes, ragadozó fogai, mint valami marni készülő tigrisnek.

A két kis kölyök, mint valami megriasztott macska-fiók, bujt a hercules mellé; megszimatozták, hogy kemény megpróbáltatás fenyegeti árva bőrüket s nincs anya, a ki felfogja saját hátával az apai korbácsütéseket.

Crupp az öltözőben vallasni kezdte őket. A

gyermek, midőn nem látták drága apjuk foga fehérét, fölbátorodtak.

Mit akarnak tőlük? Hiszen félig agyon vannak verve s azonfölül nem ettek tegnap óta! Az apus tegnap holtrészezen bukott be az ajtón. Mivel nincs mama, a kit ilyenkor össze szokott törni, tehát a két kis porontyot ráncigálta ki a takaró alúl s velük mulatott. Az apus ezúttal egészen veszett kutya-hangúlatban volt; a két gyámoltalan nem tudta lehuzni lábáról az egyik lovagesizmát; Arretinó fogta a másik felet s azzal kezdte biztatni őket. A kemény, szeges csizmasarok nagyokat kopant a fejbubokon, hátakon, oldalukon. A csepp rabszolgák kétségbeesett erőt fejtettek ki, de az egyik csizma makacs, a másik kegyetlen volt. Arretinó addig sulykolta őket, míg egymásra hullottak, mint az oldott kéve.

A lelketlen durvaság nyomai sűrűen fedték a fiuk testét. Minden tagjaksajgott, midőn Crupp a kék, zöld, sárga foltokat müértőleg tapogatta. Nem intézett hozzájuk egyetlen csilapító szót sem, pedig kis cimborái el voltak lelkük mélyéből keseredve; a nagyobbik fiu, öklével mellére ütött: ő nem állja ki tovább, holnap megszökik s magával viszi az öcscsét. Az ifjabb nem értette e merész elhatározást. Ugyan hova mehetnének, ahová apjuk korbácsának suhogója el nem ér.

Crupp mogorván, elmerülten készült az utolsó piéce-hez. A gyermekek soha ilyen közömbösnek nem találták. Az a gondolat, hogy egyetlen jó

barátjuk sem törődik velük, betetőzte aggodalmaikat.

A kantsuknő cigarettel kínálta az akrobatát, az, mintha földsziklett volna, némán krétázta tenyerét, kar- és térdcsuklóit. Elza ingerkedve piszkált orra alá egy pávatollal s Crupp erre fölnézett s e tekintet olyan volt, mint egy ökölcsapás a mellre. Elza félve távozott el tőle. Mi lelte ma azt az embert?

Csengettek. A közönség fészkelődni, zsidongani kezdett; készítette magát az est legérdekesebb mutatványához. Ez volt Arretinó nagy légugrása. Nyolc ölnyi magasban csinált egy nyaktörő szökést s elkapatja magát az akrobatával, ki térdcsuklójánál fogva csüng egy szemközti levő trapezen. A mutatvány hajmeresztő füszerét az képezte, hogy háló nem volt kifeszítve s Arretinó életével játszott. Ez az örült kockáztatás lestezt a tömegnek, mely izlés és emberség tekintetében egészen ott volt, ahol a római cirkus maximus közönsége: kéjelgett, midőn a halál esztelen kihívását látta. A mire a rendőrség tilalmát kellene kikérni, azt tapssal ünnepli. Ugyanazon kegyetlen, barbar gyönyör ez, melylyel Calligula népe ujongott a haldokló gladiatortört tekintetében, göresösen felemelt három ujjában.

Az egész személyzet kijött az ész nélküli vakmerőséget megbámulni.

Crupp, mielőtt a kötelen helyére felkuszott volna, odasugott a kantsuknőnek, rámutatva Arretinó kis rabszolgáira:

— Nézze, ugy-e kedves kis fickó! Ön feleségül ajánlotta magát nekem, — én mostoha anyául ajánlom önt nekik. Jó fiuk, szerencsét csinálna velük. Isten önnel!

Elza nem értette az egészet. Mit akar ezzel mondani? Azonban Crupp fölkúszott már a kötélre, karjain pompásan dagadtak a vastag izomszalagok.

A közönség lecsillapult. Arretinó föntguggolt már a magasban, fogva a függő trapezt, melylyel Crupp felé lendül. Az akrobata fejfelé, kinyújtott karral, tíz ölnyi távolban tőle.

A zenekar elhallgatott. Arretinó bevárta, míg beállott az a templomi csend, mely mindannyiszor erőt vesz a tömegen, valahányszor valami válságos pillanatnak néz elébe.

A nagy dobos felemelte a dobverőt, hogy abban a percben, midőn Crupp elkapja a repülő gymnasztát, leüssön a kifeszített kutyaírhára. Ez ágyudörrenéshez hasonló hang nagyszerűen kíséri s teljessé teszi a hatást.

A közönség idege túlfeszítve, a lélegzetek visszatartva, s szemek kőmereven tágra nyitva, s az egyetemes szorongás, ideges rémület, izgalmas bizonytalanság e nehéz percében nagyot puffan a dob s a nézők olyanformán vannak illetve, a mint az, akit a legmélységesebb bámulat önfeledt pillanatában egy súlyos, durva ököl iszonyuan hátbavág.

Erre aztán mindnyájan magukhoz ternek. Az összeszorult gégek kitágulnak, a szív ismét rende-

sen végzi munkáját, s azzal vége a közönséget ígéret alatt tartó, óriási drukknak.

Arretinó olvas :

Egy . . .

Kettő . . .

Három . . .

A függő trapez meglódul... Arretinó kezén csüggve, lábszárait derékszögbe felhúzza — lendül az akrobata felé... egy ölnyire van már tőle... elbocsátja a hengerfát s e percben, midőn Crupp kitárt kezei felé repül, a hercules arcán vad, gyanús mosolyt pillant meg, a félszemben halálos gyűlölet, gyilkos elszántság villama csillan meg... Arretinó kurta, rémült kiáltást hallat, Crupp kezei felé kap, a két pár tenyér vaskapocsként vágódik egybe... a dobverő nagyot bödül s ugyanekkor meglódul a trapez a kettős súly alatt, Crupp térdcsuklója kibicsaklik s a két férfi a nézők borzadálykiáltása közt kalimpálva bukfencezik le a magasból... Egy tompa, sulyos ütődés hangja s lenfekszenek mindketten a körönd közepén, — zsákgyanánt keresztül dobva egymáson.

A személyzet összefut, a közönség egy része a korláton át beugrál a körbe, egy orvos hajlik le a szerencsétlenek fölé.

Crupp, ki arccal esett le, egy vonalnyira felemeli fejét, fülén, orrán, száján szivárog a vér, Arretinóra néz, az mozdulatlan, mint egy fahasáb, feje természetellenes hajlásban csaknem hónalja alatt fekszik, melle két oldalt behorpadva, elől ki-

feszlve, lábai kicsafarodva, csuklóban behajtva, mintha térdelő helyzetben nyomta volna össze valami rettenetes suly . . .

Crupp e látványra visszaejti arcát a véres fővénybe, csöndes borzongás fut végig rajta s hosszan kinyúlik.

Az orvos tapogat, vizsgál, mozgatja őket azzal feláll, leveri térdéről a rátapadt port, odafordul Caesar urhoz, ki — orrát kivéve — maga is halvány az izgalomtól s tudatja vele, hogy vége mindkettőnek.

Egy hang rendőrségért kiált, erre egy kis mozgás támad a hullák körül. Azok, kik nem tudtak elég közel férközni, abban keresnek kárpótlást, — hogy tele torokkal rendőr után kiabálnak.

Egy páholyban egy elhajult deánöt locsolgatnak.

A két összetört test ott fekszik mindenkitől megbámulva, senkitől nem érintve a szétrugott homokban.

A vér csendesen szivárog alattuk, a fővény szomjasan beissza . . .

U J F Ő K Ö T Ő.

— RAJZ. —

Keskeny fényszeletek törnek be az ablakredőnyök közein, bevilágítanak a törpe pálmák karalyos levelei közé s megcsillannak a dinnyényi aquarium aranypontyainak pikkelyein.

Egy selyemszálnyi napsugár két pár picike gránátszemről űzi el az almot s a kanári házaspár „jó reggelt” fűfűrittyel egymásnak. A madame-nak nyilván érdekes almái voltak, begyecskejéből csakúgy dől a csicsérgő ekesszólás. A monsieur csakúgy félfüllel hallgat oda s figyelmét inkább a kendermagreggeli s egy süteménydarab között osztja meg inkább, mint afajta filozóf-férj, ki a dolgokat a hasznosság és célszerűség szempontjából méltatja.

Azonban Lotti szobaleány korai megjelenése s egy harcias kefeseprű működése véget vet a kanári-dekameronnak. Ez a kacér teremtés nem állhatja meg, hogy valahányszor a sodronykalitka előtt visz el utja, meg ne álljon a monsieur lakosztálya előtt. Ez még hagyján, de be is dugja piros, husos mutató-ujját a közökbe s e cocetteriával annyira tűzbe hozza férjemuramat, hogy az minden külső tisztes-

ségről meglepedkezve csipkedni kezdi csábítója bőrét. Mindezt a madame — sóbálványnya válva a megbotránkozástól — saját szemüleg nézi végig. Hogy ilyenkor a madárházasság felbonthatóságának óhaja betölti pici szívé, s hogy végre is a csapodár férj bubjára zúditott, szenvedélyes perpatvar által vesz magának elégtételt, az természetes.

Mialatt e családi villongás megzavarja a kanári tűzhely békéjét, a szomszédban, a szőnyegajtón belül, különös egy zugás hangzik, mely megüti Lotti leányzó éber fülét is.

Talán ez a vontatott, mély hang volt az, mely miatt egy kedves, fehér, csipkés gömbölyűség mozgásba jő az alvó-szoba mélységes nyugalmaiban. Csipkecikkcakk bodrai közül szanaszét hajtincsek göndörülnek elő, lekigyóznak a nyulánk szemöldökök selyemivéig, a nedves, meleg szemhéjakig, a semmiképen sem klasszikus, de mindenképen csinos orrocaska gerincéig s a rózsás fülcimpa alatt lekanarodnak a szép, görög nyakra s még tovább is, be egészen az ingváll alatt hullámozó mysteriumig.

A pillák megremegnek s kimutatnak valamit az álom ködpárazatától homályos szemekből. Majd két, teli, fehér kar feszül ki, csuklók ropognak hal-kan, a selyempaplan hosszában jól eső reszketése az ébredésnek. Mint két, piros korállis feszülnek szét az ajkak s az Ámornyilak között látni a felgömbült nyelvecskét, a rózsaszín inyeket, a porcelánzománcu fogakat s hallani zenéjét egy őszinte, egészséges ásításnak.

Egy bajuszos száj ásítása, elhiszem, hogy dissonancia mint hang, esetlen mint mozgás, vastag mindennapiság mint tény. Ám szép asszony nál úgy jön az ki, mint mikor egy biborszín kagyló nyitja föl héját, hogy gyöngyeit mutogassa.

A csipkefőkötő legyőzhetlen vágyat érzett a félbeszakadt álom folytatására. A kedves álomszuszék összevonta kinyujtott alakját, mintha saját puha ölébe akarna kuporodni, fejét mellére csüggeszté s minden bizonynyal visszasülyed az öntudatlanság kéjes bódultságába, — ha a már jelzett, álmháborító zugás éppen az elszenderülés döntő pillanatában be nem avatkozik újfent.

Sarolta most már fejét is fölemeli, szemöldei magasra szökkennek, a feleberség bizonytalan tétovásával körültekint.

Egy karnyi távolságban, a félhomálytól elmosva, egy borzás, sötét haju föl, egy mozdulatlan, halvány arcot s egy jókóra bajuszt pillant meg. Tétovázó kábultsága rémületté változik, ingét összekapja mellén, szíve megdobban... ám a következő percben elneveti magát s kacaját párnájába fojtja.

De csak újból fölemelkedik. Nem is nevet már, sőt felesen komoly — egész a bosszuságig. Tudja már, micsoda orgonazengés ez itt, és hogy az egyenest ama bajusz közelében zúg világra. Köhint egyszer, meg ujonnan, meg harmadízben, de a bajusz csak tovább muzsikál.

(Ha már eddig jutottál, olvasó felebarátom, ne pattanj föl — azt mondván: ej hiszen ez a két,

vetett ágy bevezetés valami arcpiritóhoz!... Nem kel félni. Noha a helyzet elég különös, nem fog történni semmi különös. Aztán — végre is — te megszemüvegezted Makart hölgyeit a természet alsó ruhájában, szemtanuja voltál, mint tépi föl corsette-jét a „Bagdadi hercegnő“ s bizonyos önelégültséggel jöttél nyitjára, mint került a szülőlevél „Váljunk el“ Cyprienne-jének hajába. — Ha e füszeres észleletek és következtetések békén hagyták morál érzékedet, bizvást tovább olvashatsz: e sorokban nem fogsz találkozni szent Antal kísértő daemónával.)

Annyi az egész, hogy egy nő tenyerébe támasztja fejét s gondolkodik, mialatt az erősebb nem egy méltatlan képviselője minden csattanó scéna-t lehetetlenítő módon — hangosan alszik. Ugyán képzelhető-e ennél békésebb, polgáriasabb expositió?

A csendes nászszobácskában úgy hangzanak azon nem ritmikus hangok, mint valami profán lárma a templom szentélyében. Az ablakfüggöny kék lótoszai, a rózsafa toilette-asztal faragott guirlandejai, ezüst, fayence, csontesecebebecsei, a falkárpit Amorsejei, a mindent látó álló-lükör az ő fényes, hideg, igazmondó képével, a bojtos, pompás tabouret-k, az álmatag leomlásokra csalogató pamlag, e sok előkelő, szükségtelen szükséglet a legnagyobb mértékben megbotránkozni látszanak a barbar horkolás fölött. A selymes, puha, illatos világban a győztes hódító harci indulója nyilatkozván e riadalomban — közvisszatetszés fogadja méltán.

Itt tegnap egy Venus Anadyomene hánykolódott dagadó pihe hullámokon. Nem találta nyugtát, olyan sulyos volt neki az a könnyű paplan, mintha nem is színgyapottal, hanem nedves agyaggal lenne kibélelve. A magános, álmatlan szép végre is kikelt fészkéből, fölcsavarta az éji lámpát, egy képet, ébenkeretben fölvelt öltöző-asztaláról s azzal ledőlt a pamlagra.

Nézte, nézte azt a képet, majd közel, majd messze, sokat és keble legmélyéből sohajtott, nem könnyezett, de élénk, szenvedélyes fájdalmat fejezett ki arca, dédelgette, csókolgatta a képet — békéltető-, engesztelően, odaszorította hideg üvegtakaróját meleg keblére, mintha azon keresztül egészen be, szívébe akarná sülyeszteni, szemét lehunyta, mintha átadná magát régi emlék édes bús álmának. Sokáig volt e helyzetben szerelmeskedve, érzékenyedve, álmodozva, reszkelve, meg fölkelte, de a képet nem tette vissza iménti helyére, elzárta a pipereszekrény egymásra hányt, tarkabarka hiábavalóságai közé s visszafeküdt. . . .

Honnan, honnan nem, előkerül egy másik kép. Hja — ez már nem kelt bús meghatottságot, mert nem a visszaemlékezést, hanem a reményt képviselte s a nő úgy nevetett rá, mint ahogy egy egészséges, jóízű reményre nevet a hívő, boldog bizalom, a dolga felől biztos várakozás. Annyi bizonyos, hogy gonddal fésült, finom bajuszu, elegáns tartásu, legjobb korabeli reményt képviselt a fotográfia, szeméből annyi élet, annyi bátor vá-

lalkozás sugárzott ki, hogy a nő szemérmes pironkodással húzódott el előle takarója alá. De nyomban neki bátorodott, gögicsélve, enyelegve érinté ajkával, párnájára tette maga mellé, félszemmel, kacéron vágott felé, ingerkedett, vickándozott, mintegy önmagát csiklandozta, az ifjuság isteni heve égett lehelletében, pillái alatt, mozdulataiban s e gyönyörtelített tűz miatt nem találta helyét.

Az önfeledtség olympusi játékát csak az öltöző-tükör nézte azzal a nagy, elnyelő, hideg szemével. . . .

Hah . . . mi volt ez? ! Itt . . . jobbra, egy lépésnyire az ágy fejetől . . . Mélységes, reszketeg sohaj, bús, mint a nyárfazugás, aztán puha lépések, mint valaki meztelen talppal lépett volnakettőt. .

A kép aláhull a nő kezéből. A nevető, piros ajkakat halványra szívíja a rémület, a megriadt sziv villanycsengettyüként zakatol, a borzadály megakasztja a lélegzetet . . . tágra nyílt szemmel végre odanéz, ahol az irtózatoss váratlant sejtí.

Senki . . . semmí sehol. A kísérteties sohaj a meztelen talp lépése hallucináció. — Az a gyöngé légvonat, miből meglebben a lámpaláng, valahol a kulcslyukon lopta be magát . . . Valahogy végre leválík szívéreől hirtelen rádobbant köve a megszépénésnek.

De a játéknak ez egyszer vége. Az elvesztett mosolyt nem találni többé, az utban levő kacaj a kiröppenés pillanatában megfagyva — szárnyaszegetten sülyed vissza s nem tesz ma több kísérle-

tet újra fölkerelkedni. A kép, a bajszos remény, mint valami terhelő bűnjel, eltűnik nyomaveszetten, a nő összekulcsolja kezét ziláló melle fölött, csöndesen, önmegadóan fekszik, babonás félelemmel nézi a pipereládikát, mintha attól tartana, — hogy egyszerre föl pattan a zár az eltemetett első fénykép kilép, hogy számon kérje tőle az iménti percek hűtlen gondolatait.

De mint semmiféle koporsó ez sem adja vissza halottját... A szép asszony a nagy ijedség után annyira magához tér, hogy elalszik s álmában könyek nedvesítik párnáját.

Ez a tegnap története. Ma már nincs félelemtápláló egyedüliségben. A tegnapi kabinetkép, mint eleven valóság amott van s e változás üdvösségét csak az a kiállhatatlan muzsika rontja el.

De hát miért teszi ő ezt? A nő köhécsel, sohajtozik... a válasz mindig csak az az ártikulálatlan hang. Igazán, ez nagyon hasonlít ahoz, ami közel áll az illetlenséghez!...

Négy év előtt egy szőke fő feküdt azon a párnán. Egy fűrt még van abból a fényes, ruganyos hajból. Bizony — ha keresni kellene, sok szekrény kinyitása, fiókok kihuzása, limlomok megbolygatása járna ezzel. Hamar elzúlik egy olyan kicsi jószág, mint egy hajfűrt.

De a négy év előtti fölébredés emléke nem veszett el...

Valami puha, villanyos melegséget, édes, ittasító irt, lélegzetállító szívást érzett ajakán, mitől

szendergő öntudata csak azért riad föl, hogy boldog aléltóságba roskadjon vissza újra. — Két szem mélyedt az övéibe, fényes, szenvedélyes, kék szemek — telisded gyöngédséggel, vágygyal, imádasal. A két pár összenéző szem szikrát váltott, miktől fölgyúlt a lehellet... Minden többi ébredés ilyen tűzijátékban végződött aztán!

Leirhatatlan hajnalok, miért nem vagytok ti az örökkévalóság, miért tűntök el az emberi élet egéről, melyet Auróra rózsaaranyával annyiszor bevontatok!

Eszmét eszmébe öltött Sarolta. Az óra már hetet ütött a szomszéd teremben, hol a kanáridynasztia kebelében kilört polgárháboru épen tetőpontra hágott.

De megmozdult azon borzas fő is valahára, pillái vibrálnak, mely lélegzés, halk nyöszörgés: előkészületek a fölocsúdashoz. A nő ravaszúl lehunyja szemeit, most már ő fog aludni. Csak nem is árulhatja el, hogy ő ébredt föl elsőnek. Azonban egészen meddő minden furfangos alakoskodás, mert a szanaszét fürtös fej egyet fordul s előről kezdi az abban hagyott melódiát, mintha nem lett volna untig elég.

Nincs mit tenni, mint tovább füzögetni gondolatait arról a másikról: az elsőről.

Az jut eszébe, maga sem tudja hogyan, mint kapta egyszer kezébe őt — magasan himbálva könnyen, pajkosan, mint valami babát. Minő erős, vastag, kemény karok voltak azok, két kézzel alig

Lehetett átfogni izmait. És minő puhán tudott ölelni
 e Herkules azon összezúzó, sulyos karokkal! Mert
 Herkules volt, noha Fülöpnek hívták.

(Valjon Andor, ez a második, megtudna-e ál-
 lítani két, elvadult lovat, mint egyszer Fülöp?
 Vagy keresztüluszná-e a Balatont, mint amaz?
 Bizvást felelhet az ember tagadólag — ismerve Fülöp
 előszeretetét minden kényelem, s ellenszenvét
 minden sport-fáradalom iránt.)

Emlékezett azon estékre, mikor ő, Sarolta,
 ama szenvedélyteljes olasz dalt játszotta zongorá-
 ján, mit Fülöp tengerész korában tanult el, mikor
 ott hányták a habok valahol Szicília partjain. Mert
 a nyugtalan, merő tűz fiatal büszkű vett egyszer az
 egyhangú, lomha földtől s éveket töltött hullám,
 szél, mélységek, viharok között csak azért, hogy
 halványodás nélkül szeme közé nézzen az óceán
 zöldszemű daemonainak s daecal szegezhesse mel-
 lét a bögő orkán ökölcsapásai elé.

(Ez az Andor egyszer említette a tengert, mint
 vad, goromba fickót, kit jó elkerülni. Fiuméből Ve-
 lencébe rándult át s nagyon sinlette a rövid, sze-
 les utat. Ah — a tenger, e szilaj, erős titán, csak
 hideg fejű, kemény mellű, edzett férfiakkal cimborál.)

Szép dal volt az a sziciliai, csupa tűz, fékte-
 lenség, aligha nem valamelyik olajbarna képű le-
 gény ajkán született, amint kalabriai türelmetlen-
 séggel leste búvhelyéről a napsütött, fehér ország-
 útát s azon a tele erszényes utazó népet. Hogyan
 énekelte ezt Fülöp! Reszketett a lég, az ablak a

tömör érchangtól. Ő pedig kezét a billentyükön jártatva — lehunyt szemekkel, hátradőlve hallgatta egyönyörű égzengést, mely egy fordúlónál átcsapott a végtelen epedés remegő panaszhangjába s befejezést nyert egy fortissimó csókban, mely soha nem maradt el.

(Andor, önvallomása szerint, egyszer énekelt életében valamely politikai kitünőség ablaka alatt — néhány tucat ócska bádogkanna s egy pár száz megveszekedett instrumentum zenekisérete mellett. A macskazenekarban ő volt a hőstenor. És olyan dicsekvésképen mondja ezt. Az operában csupán az utolsó felvonás finále-jáért lelkesedik, mert ez azt jelenti, hogy mehetünk haza vacsorálni. Miért gúnyolja a zenét, mikor ő imádja?)

Fülöp művész volt. Noha megbarnították arcát s megkeményítették vonásait a délszaki nap s a sósvíz hullámcsapásai, de a szilárd, sötét vonások mögött ábránd, a szépnek lángoló imádása, az ifjúság romanticizmusa lakott. Írt apró, szerelmi dalokat, de csak kettejüknek. Megénekelte ölelkező rímekben szerelmüket — az első kéznyujtástól az első édes bizalmaskodásig. Szerelmüknek minden mozzanatát újból élvezték át a lyra visszhangja által, mely lágy és meghitt volt könnyű tartalommal, de szinte duzzadva a közvetlenség teljétől. A boldogság eme dythirambjai mind megvannak, kétségtelenül mind, csak az nem egészen bizonyos, hogy a könyvtárban-e vagy a folyosó végén álló, óriás szekrény valamelyik sarkában vagy épen a

padláson gondosan bőröndözött, régi irományok között.

(Ez itt nem csinál belőle titkot, hogy az egyetlen vers, mivel Apolló áldozati oltárát fölkereste, egy divatárus-leányról szólt s egy vidéki lap szerkesztői üzenetében jelent meg. Aztán egyetlen író szeret, azt a kiállhatatlanul nagy angolt: Shakespear-t. A többit csak messzünnen tiszteli, mit sem von le érdemükből, de nem is olvassa őket. Fülöp verseit bizonyára nem találná jónak. Szerencsére nem kerülnek kritikája alá... hiszen nem értene meg. Maradjanak örökre lepecsételt titkok.)

Nem csoda, ha egy olyan emelkedett, eszményi jellem, a roppant fizikai erő dacára is, nehezen tudott eligazodni az élet prózai tömkelegében. Súlyos csalódásokat élt át, tapasztalta, hogy veszélyesebb járni a földön emberek között, mint lavirozni a tengeren cápák és polypok fölött. Emberek visszaéltek bizalmával, befönták, anyagi zavarokba bonyolították, elkéséřítették. Mikor aztán egy végzetes betegség ágyra dobta a Herkulest s egy kínos éj véget vetett szerelemnek, szicíliai dálnak, ölelkező rimeknek, anyagi küzdelmeknek, mindennek: akkor ő, az özvegy, a gyász szomorú napjaiban, frissen kisírt szemekkel, vigasztalanságában, kénytelen volt érintkezni mindenféle rideg, gonoszul közömbös képű emberekkel, kik felpereseknek hívták magukat. Szegény nő — eddig halvány fogalma sem volt arról, hogy létezhetnek emberek, kik a felperességig elvadáltak. Minő kavicsszívű, kapzsi,

visszariaszthatlan banda ez, istenem! Semmi sem szent előttük, — semmiről nem akarnak tudni, csupán a tőkéről-, kamat- és járulékaikról.

Megrohanták az elmúlt boldogság csöndes fész-
két, kinyitogatták a szekrényt, összehánytak iro-
mányokat, piszkos ujjal bökdöstek a fehérnemük
közé, megtapogatták a butorok szöveteit, fölleben-
tették az ágytakarót, esizmával tapostak a bolyhos
salonszőnyegen, ráfújták a szivarfüstöt „Léda“ fe-
hér testére, arcátlanul tudakoztak a tárgyak ere-
dete s értéke után s mindezt az égbekiáltó, szent-
ségtelen zaklatást a törvény nevében. Jóságos ég,
ez hát az a törvény, melyet tisztelni kell! E bar-
bar tolakodó, mely kopogtatás nélkül lép be, nem
áll meg még a háló-szoba küszöbén sem, széthuzza
a függönyöket s mindent látni akar...

Jó szerencse, hogy itt volt Andor, a távoli
rokon. Ez beavatkozik az ügybe, hadat üzen a fel-
peres rossz szellemnek, megverekszik velük, persze
bélyeges papiroson, hosszú, szívós, nehéz harc után
békét köt velük s a falánk, ragadozó nép eltűnik,
mintha szél seperte volna el.

Azt mondják, akik értenek az ilyen gonosz
helyzetekhez, hogy nagy feladat volt a bonyolult
ügy szálaít kibogozni. Andor úgy viselte magát,
mint egy kitűnően gyakorlati prókátor s e mellett,
mint gáncsnélküli gentleman. Amit megmentett a
nagy, vagyoni összevisszaságból, az okosan, tisztán,
megróhatlanul volt megmentve... óh hála le-
gyen neki érte!

E számító, becsületes, nem fiatal, de távolról sem öreg fő, kuszált hajjal, arcán a mély álom mozdulatlanságával, ott fekszik most közelében, van neki ehez öreg prépost által megáldott, becikelyezett joga, törvényes, háromszorosan hirdetett szabadalma. Azon a nem athletai, de szívós, megbízható, derék kezen, mely felemelt egy sülyedő hajót, ott van egy fényes, kicsi zálog, mely nem kevesebbet, mint azt jelenti, hogy a megmentett hajónak ő lesz örökös kormányosa.

Oh — de miért alszol, te böles, jeles, minden jutalomra, hálára érdemes ügyvéd, mikor az édes viszonzás eszméjétől áthatott föcske éberem, elégületlenül, veszélyesekké válható összehasonlításokat tesz álmatlan unalmában.

Sarolta folytatja a gondolatok, emlékek, párhuzamos láncolatát. A felszólított, kritikai mérlegnek hol egy, hol más serpenyőjébe vet egy-egy tulajdonságot s a mérleg nyelv billen jobbra, balra.

Hiszen, ki tagadná, Andor kitűnő férfit, de Saroltának fájó sejtelve van, hogy mindig lesz egy hol kibővülő, hol apadó ür szívében. Ugylátszik, mintha mindennel birna, de egy titkos hang fogja sugni, hogy valami hiányzik. — Talán nevén sem tudja majd nevezni e hiányt, csak érezni. Csupa ragyogó lesz az ég az új élet fölött, de a láthatár szélén az emlékek szürke ködfelhői fognak uszni... Istenem, a férjhez menésből elég egy életre egyszer! Vannak illúziók, miknek, ha egyszer lealkonyodnak, soha sem lesz többé napkeletük. Oh —

az a hang, lelke legmélyéről fölcsendülő, szemrehányó, elnémíthatlan hang, mint ismételi szakadatlan: soha többé... soha többé...

Hogyan? Könyvek egy ilyen reggelen? És hozzá meg nem hallgatott zokogás? Micsoda jóslatos befejezés egy új élethez! Oh — hűtlenség mint meg vagy te boszulva a tettenkapás azon melegében!..

És addig zokogott, míg egy szívfacsaró sohajjal elaludt a bús lélek.

És aztán?...

Nos — tehát arra riad föl, hogy valami puha, villanyos melegséget, édes ittasító irt, lélegzetállító szívást érzett ajkán, mitől fölébredt s öntudata boldog aléltóságba roskadt vissza újból. Két szem mélyedt az övéibe, fényes, szenvedélyes, barna szemek...

És ime — hogy el volt feledve nyomban, — egyszerre, a ki a siciliát dalt énekelte egykor...

Asszony, másodszor asszony, nem uszkálnak már a láthatár szélén az emlékezet szürke ködfelhői!...

A H A Z A T É R T.

— RAJZ. —

— Leány?

— Az még pedig a javából. Nézze csak... piros, mint a pipacs, eleven, mint a tengeri nyúl. Ami a torkocskáját illeti, nincs ilyen sip a szt. Péter-templom orgonájában.

A vastag hölgynek, ki egy piros csikos párnát s abban egy csepp, vadonát foiss halandót ducolgatott, igaza volt, a párna a legelesebb sopránban panaszkodott, nyilván a két, kövér kar szorongatása s az egyelőre nehezen emészthető levegő által érezve magát érzékenyen bántva.

A hang irányába fordítja viaszszín arcát a fiatalanya. Lefogyott, lankadt vonásain aggodalmas tünődéssel nézi gyermekét, kiből csak a kis, vörös, durcásan fintorgatott arc látszik ki a párnaburokból.

— Jobban vagy, Róza? Kérdi egy szikár, kopott, vékony ruhás nő s leül az ágy szélére — sovány, tiszta kezével elhárítva a beteg hideg párás halántékaira tapadt hajesomókat.

A kérdezett felelni akar, de egyszerre párná-

jába temeti arcát s görcsös zokogásra fakad. A másik azzal a sivár, tragikus eltompultsággal, mely már elfogyasztotta könyeit, fejét csóválja s a síró-anya fölé hajlik.

— Ne sirj... magadnak ártasz vele. Minél inkább emészted magadat, annál tovább kelsz föl. Pedig mi... hiszen tudod, nekünk a hosszú pihe-nés annyi, mint elpusztulás... Nyugalom, Róza, nyugalom!

Komoly intés volt ez, nem érzékeny vigasztalás. Száraz szemekkel, semmi ellágyulást nem mutatva ült a rideg, éltes arcú nő Róza fejénél, eson-tos kezébe köhécselve, időnkint a beteg tömött, szőke haját, lecsúszott ingét, takaróját igazgatva.

— Hogy állasz munkaadóddal? Ha van itt valami megbizás, fölviszem magamhoz, nem va-gyok úgysem elfoglalva s neked pár napi pihenésre van szükséged.

Az anyát e nyugodt üzleti hang jobban lecsi-lapította, mint egy tucat prédikáció a béketűrésről. Fölemelte ázott arcát.

— Egy köteg ing van nálam. Ma kaptam. Munkába akartam venni épen, mikor egy szenes szeker ablakunk előtt roppant szét. Egyik ablakunk összetört s egy csomó kőszén szobánkba omlott. Egy idő óta gyáva nyúl szívűség vett rajtam erőt, minden megijeszt... erős szívdobogás fogott el, szédülni kezdtem, ha Éva asszony nincs, odaesem a szénhalomra... azóta fekszem.

Éva asszony közbevágott:

— Legalább a szemet hagyták volna itt a köt-nivalók, ha már a porát lenyelették velünk. A sze-gény kis baba előbb kóstolta ezt, mint az anyja tejét... Hja — bizony komótosabb volna első emeleten születni! ha az egész világ odaférhetne!...

— Hiszen ezek halotti ingek, szólt a másik nő — egy csomagot feloldozva.

— Igen. Olsó munka, csupa fércelés. A mun-kaadó nem mert finomabb munkát bízni rám. Az igaz — nagyon odavoltam mostanában. Újcsuk-lóim, mintha megfagytak volna, szemeim sem vol-tak rendén, keresztülkasúl öltöttem, aztán azok a nyilaló szurások fejemben, hátamban. Roszúl dol-goztam. De majd... majd ismét helyrejövök, visz-szajutok a gyászruha-műhelybe s akkor rendben leszünk. Siess, édes Marim az ingekkel, holnap estig be kell adni, darabját harminc krajcárba szá-mítják... Csak tégy jó, nagy öltéseket...

— Talán elég is a beszédből, ez is árt, ha sok. Pihenj mindenképen. Leányod, látom, egészséges, örömd lesz benne, meglásd. Milyen kövér, begyes madárka, hogy mozgatja parányi, piros csőrét!...

Mari a varrástól megkeményedett mutatóujjá-val gyöngéden csiklandozta a gyermek puha toká-ját s száraz, keskeny ajkán valami mosolyféle rán-gás tünt elő.

— Szeretném látni, melyik emeleten születik ilyen takaros kisasszony, szólt Éva, a köpcös, gond-viselés. Az az átlátszó cukorarcu, szomoru ban-kárné, kit két ezüst-szerszamos szürke szokott az

udvarból kirepíteni, odaadná minden gyémántját, tollas kalapját hódbundájával együtt, ha egy ilyen zengő dudácskát ejtene ölébe a gólya . . .

Ilyen formán születnek a kis pincevirágok, — egyik hervadtan másik élettelenesen, ott emelve föl, szempilláikat, hová mások lefagyott szemekkel szállanak alá. A föld alatt így keletkezik egy új rétege a társadalomnak, melynek fején a többiek taposnak. A nagy nyomor örökös nyomása alatt, úgy szólván, besüppedtek a föld agyagos gyomrába, — míg másokat a szerencse ballonja messze emel a rög fölé.

Ám lakjunk akárhanyadik emeleten, utoljára is idetérünk meg — egy színvonalra helyezkedve a pincelakókkal. Nekünk merőben idegen lesz az ürgék e hideg, süket birodalma, de ők megszokott egykedvűséggel nyújtóznak el e helyen, ahol nem most fekszenek hanyatt először. És ők türelmesebbek lesznek, mint a néhai emeletlakók, kik e szőnyeges lépcsőn, folyosón nem türték egykor a pincenépség feltolakodását. A föld alá szálló emelet ellen egy tiltakozó szó sem emelkedik, senki nem kérdi: hány lépcső magasból hoztak ide közénk, miért fekszel mellém, mikor mindig rajtam tapostál! . . . Békén, testvériesen osztozunk meg édes földanyánk csöndes keblén.

. . . . .
Gyorsan halad a munka, három ing készen kiterítve fekszik az ágyon. A szomorú, szürke toltettek nehéz, kellemetlen szagot terjesztenek, —

mintha már viselték volna. A dohos raktár penészbüze árad ki belőlük.

Minő gondolatok támadhatnak egy főben, — mely órák hosszant kénytelen e bús, másvilági egyenruhák fölé hajolni!

A kőolaj lassu sercegés közt ég, a merev durva, uj szövet halkán ropog minden mozdításnál, a varrónő megvilágított arcánál még az a fakó, szürke szövet sem ridegebb. Mari teljes közömbösséggel ölt — simít, ráncol, mit sem gondolva azazal, ki fogja viselni keze munkáját, várja-e már e hús tallárt nagy utra kész gazdája vagy talán még nem is gondol a küszöb előtt türelmetlenül kapáló szt. Mihály lovára.

A nyitott ablakban a májusi est erős, friss levegője özönlik be, magával hozva az élénk utca zaját, mely a négy emeletnyi magasságba, mint egy működő gépterem egyenletes lármája hangzik föl.

Egy emelettel alább valaki keringőt játszik egy rosszul hangolt zongorán s frivol, csipős szöveget énekel hozzá — elnyűtt, hamis hangon.

Félig kész már a negyedik ing is. A varrónő kifáradt szemeire nyomja tenyerét. Hiába — behunyt szemei előtt is ott táncolnak a fényes, szürke foltok vörös széllel, violaszin maggal. — A merev nézés bántó színjátéka, az erősen megvilágított szövet szűrő viszfénye, a szemidegek megrontó lidérce nem hagyja magát elúzni.

Rivalgó tömeg vonúl végig az utcán harsogó

zenekiséret mellett. A levegő szinte vastaggá válik az éktelen zsvajtól. — Az induló viharos hangjait egetverő „éljen”-ek nyelik el. Fáklyák vörös fénye csillan meg az átellenes ház ablaküvegein. A folyósóról behallatszik, mint vágat le rohamléptekkel az egész emelet, hogy résztvegyen a tömeges ordításban.

Ez a nő nem törődik vele, miért és kinek szól ez a bőszt devernya, meg sem mozdul helyéről. Az ő öltéseit semminek sem szabad feltartóztatni. Az az ismeretlen, nagy ember, kiért száz meg száz fáklya füstölög, ezer torok rekedtté válik, ujjá teremtheti a világot, de az ő színes lidérceit nem fogja elűzni, sem a halotti ingek varrásának díját öt garassal feljebb rugtatni... A tő tovább végzi munkáját, a bomlott tömeget mindenestül elnyeli egy szomszédos utca.

Mikor a negyedik inget is a többi mellé fektetheti, új szabást vesz elő. Kurta, szűk ruhácska az — olyan kicsi lénynek, kit meleg pihés bölcsöböl tesznek gyaluforgácsal ágyalt, hideg nyoszolyába. Alig nagyobb egy bábingnél, játékszer lehetne.

Mi jutott eszébe annak a nőnek, hogy egyszerre elhagyja tompa egykedvűsége, ráborúl az asztalra s összesirja a parányi köntöst.

Ez a szoba látott már egyszer ilyen szomorú babaruhát, a ki viselte, itt feküdt ezen az asztalon, virágos, kék koporsóban, két viaszgyertya közt. Kiesiny, gyöngye lábaival megindult azon a nagy úton, melyen apja haladt előtte, be is érte, együtt

is vannak már csak ő maradt itt magára. . . . Ki fogja az ő fejénél meggyújtani a maradék viaszgyertyát, ha őt is hívni fogják. . . .

Szegény asszony, te nemcsak özvegy, nemcsak gyermektelen anya vagy, de varrónő is . . . hagyd abban a sirást, töröld meg szemeidet, húzz cérnát a tübe s öltö tovább.

Kopognak az ajtón. Ki lehet az ilyen későn? Magas férfi lép be homlokra húzott kalappal, vállán bottal, ennek végén kendőbe csomózott kis batyú. Amint előbbre jön — elnyütt, portól vastagon fedett ruhája, gyaloglásban szétment cipője lesz láthatóvá. . . . Nem igen bizalomkeltő jelmez egy késői látogatón.

Mari, amint megpillantja a belépő arcát, leejti munkáját, székebe fogódzva áll fel, az erős meglepetés összeszorítja torok at s alig tudja kiadogni ;

— Mihály! te . . . te. . . .

A férfi szó nélkül igent int fejével s egy per-cig némán állanak egymással szemközt. A jövevény jól látja, hogy a másik reszket és fél, tehát hozzá lép egészen.

— Ne félj, nem szöktem : fölmentettek.

Mindkét kezét arcára tapasztva — odaomlik a nő Mihály mellére, szólani nem tud, csak hebeg, sem sírni, csak kapdos a levegő után. Így fogadja testvér a testvért, kit hajótörés ért a tengeren s kinek halott híre támad; és egyszerre a tenger áldozata egészen szárazan, épen jelenik meg. A mi

ezt az embert illeti — elég sötét, elég tátongó mélység volt az, a mely felé földi gazság örvénye sodorta. El lehet róla mondani, hogy egy szál törékeny deszkán menekült meg a hajótörésből.

A város lakói még emlékeznek arra a nagy égesre, mely két éjen át hajnali derengést árasztott az egész környékre. Százezerek nézték a rémségesen pompás tűzijátékot a borszesz-raktárak fölött a szivárvány minden színében ragyogó, felhőkbe törő tüztengert. A roppant gyár leégett az utolsó csepp szeszig. A tulajdonos a lángok közé akart rohanni, azonban idejében hagyta magát lefüleltetni. Majd elmezavar tünetei mutatkoztak rajta, de midőn a biztosító társulatokkal szerencsésen leszámolt, nagy fáradtsággal visszazökkentették a rendes kerékvágásba. Egészen világos elmével emelte a gyujtogatás vádját egy segédgépészre. Sok gyanúok szólt a vádlott ellen: összezörrent főnökével, elbocsáttatott, fenyegető szavakat ejtett, a tüzeset alkalmával látszólag elfogadható okból jelenvolt a gyárban, de tanuk voltak, kik látták oly helyről jönni ki, hol mi keresete sem volt s honnan a tűz támadt. A gépész azon vette észre magát, hogy nyakig van abban a borzasztó hinárban, a mit bűnvizsgálatnak neveznek. Hat hónapig evickélt itt küzdve, hol víz alá buktatva, hol felszínre kerülve, kérdések, szembesítések, jegyzőkönyvek forgatagában kapálódzva s már-már közel a végleges elmerüléshez, mikor egy tanu váratlan vallomása partra segíté. A gyárost, ki éppen Ba-

denben pihente ki szörnyű ijedségét, egyenes a langyos fürdő-kádból emelték ki a rendőrök s vitték az igazságszolgáltatás jeges zuhanya alá. Hogy mi történt ott vele, az nem tartozik e történethez.

— Lásd, Mihály, van isten és van igazság, szólt a fölmentett vádlott nővére, mikor végre ura lett kitörő érzelmek által megbénított nyelvének.

Mihály búskomoly gyöngédséggel viszonzá az ölelést.

— Igazság? ... Nézz ide, Mari, látod ezt az arcot?

Lehajtotta fejét, ledobta kalapját. — Rövidre nyírt, szürke haj, horpadt halántékok, súlyos kór után alig lábbadó betegnek besüppedt, barna gyűrűs szemei, megvékonyult orr, sorvadt vonások tűntek elő.

— Lásd ilyené lettem. Ez az igazság, ez... száraz, fulasztó köhögés fogta el, ledobbant egy utazó-ládára, fejét két kezével fogta. Nővére tehetetlenül állt mellette ismerte e baljóslatu haugokat, e tüzvörösre vált arcbőrt, a pince- és padlásszobák e gyakori vendégeit.

— Meghültél... erős hurut ez, nem más.

Mihály egy kifejező kézmozdulattal válaszolt e vigasztalásra.

— Akármilyen megkaptam a magamét... Hanem ti... ti, hogy vagytok?

— Én? Mint amolyan szegény, özvegy aszszony: élösködöm. Most épen kiapadt a munka kezem alól. Róza? Nála bekövetkezett az, a mit

régebben megírtam neked. — Kaptál egy szép, kis, lányt. — Valóságos, kirakatba való, csinos, siró figura.

Mihály megragadta nővére kezét és sirni kezdett, mint egy asszony. Aztán rohanni akart a feleségéhez, mint hasonló esetben minden férj, — kik ilyenkor rendesen nem férnek bőrükben s nem egyszer kétségbeejtének doktort, szülésznőt gyermekes szeleburdiságukkal.

— Menjünk kérlek azonnal... Milyen szemei vannak? Ne, ne mond meg, magam akarok meggyőződni. Bizonyosan kélek, hiszen mindkettőnké ilyen... Édes, jó feleségem!... Lásd, Mari, ez jót tett nekem, érzem. Ki tudja, még minden jóra fordulhat. No bizony!... De menjünk hát, az istenért!

Alig lehetett visszatartani. Nem lehet ilyen hirtelen rárontani arra a szegény, gyöngé nőre. Akármint, de holnapig várni kell. — Annyit meg lehet kockáztatni, hogy bemennek a szobaaajtóig s talán, ha az anya alszik, még a gyermeket is kicsempésszik. Természetes, hogy az apa ne csinájon aztán galibát.

Megegyeztek.

— Jól van, be fogom a számat. De ni — mik ezek itt?

— Azok? Róza munkája, magamhoz hoztam... halotti ingek.

Mihály képéről, mint valami álarc, melynek kötőszalagját megoldják, hullott le az apai öröm boldog verőfénye. Feje lebillent, kezeit dideregve

dugta nadrágja zsebébe, a mint elfordult a hosszú palástoktól.

— Milyen hideg jön be ezen az ablakon, — szolt s engedte, hogy Mari összegombolja mellén kabátját....

Odalenn, mikor az ajtóhasadékon keresztül a zsémbes, kis némbér vékony nyafogását s egy lágy, szenvedő hang dédelgetését hallotta, odaborult az ajtófélhez s megcsókolta annak szüette fáját... az egyszerű, boldogtalan, jó ember.

Ezzel aztán be is kellett mára érni csak még azt a szabadalmat engedte meg magának, hogy leterdelt a kulcslyuk előtt, hogy egy darabot megláthasson felesége agyából s a meg-meg mozduló, fakó, piros paplanból...

ROSZ KEZDET, GONOSZ VÉG.

— HUMORESZK. —

Nyelvem hegyén tartottam hetek óta, de ki nem mondtam. Titkoltam, mint a foghuzástól aggodó gyermek fájós fogát. Szemrehányásokat tettem magamnak nyúl szívűségem miatt s azt nyertem vele, hogy bátorságom nem állta ki a korholást: megszökött s midőn el akartam fogni, gyávaságom galléromnál fogva visszatartott.

Egy kimondani nem mert, megsavanyodott mondattal a számban karthausi barátként mértem hónapos szobám hosszát. Olyan volt az a néhány szó, mint egy puskába rozsdásodott, kemény töltés, melyet kisütni annyi, mint készakarva bújni a pokol legfüstösebb kürtőjébe. A cső szétrepedhet, a robbanó acélszilánkok csontot zúzhatnak, húst téphetnek. Egyetlen ujjnyomással felvesszőzhetjük a rombolás bösz démonát, hogy siketítő üvöltés, vad dühöngés között csapjon szét vaskarmaival — marcangolva, törve mindent izre-porra.

Valami, ehhez hasonló, egyétemes pusztulástól tartottam, ha beszélek. És mégis az életmegvetés egy elszánt pillanatában, máig sem tudom, hogyan,

megnyomtam a ravaszt. Beszéltem. Azt hiszem, behúnyt szemmel és erősen belesápadva tettem a mindent kockázató lépést. . . .

Csodálatos! . . . Sem a falak nem dőltek össze, sem kéz- vagy lábelszakítás nem történt és én, dobogó szívvel bár, de tökéletes épségben lábaimon állok vala.

Csak Vékonyné fakadt sírva s oly tragikai csuklásokban tört ki, mintha csakugyan érezne oldalában valami kemény töltést. Egy jajveszéklő asszony, kinek könyvspongyáját én találtam megnyomni! Épen elég ok arra, hogy ne tudjak hova lenni.

Vékonyné nem maradt a fellázadt szív panaszának csupán kezdetleges tolmácsolásánál; a zokogás melódiájához szövegről is gondoskodott:

Hát ezt érdemelte ő? Ezért volt ő nekem anyám, apám, dajkám, barátom, inasom, hogy ilyen csúf érje őt öreg napjaira. Miért nem mondom már, hogy ő meglöpött, megmérgezett, megrontott, skorpiókon hátatott. Álljak ki a folyosóra, az udvarra vagy épen az utcára s kiáltam torokszakadtából: az öreg Vékonyné egy vén tolvaj, boszorkány, áspis! Rajta, ne sajnáljam a szót. . . .

És mintha csakugyan hallaná már e szörnyű becsmérleést, önvédelemből erényeit kezdte részletezni:

Én dobálom sárral az ő ősz haját, én, kinek ő borogatta lázas fejét átlumpolt éjszakák után, kinek minden leszakadt gombját felvarrta, kinek

kedvéért annyiszor vette lelkére a hazudozás bűnét, mikor számlákkal felfegyverzett ellenségeim ajtómat ostromolták. Hát a zálogházakba kijárt el hűségesen, ki vitte a bukétokat annak a szépséges kóristanőnek, a regényeket pedig a krisztinavárosi boltos kisasszonynak? . . .

Vékonyné a leleplezések ezen őszinte litániáját szobám nyitott ajtajánál fujta el. Természetes, hogy ahány ajtó, az mind felnyilt a hosszú folyosón s Vékonyné megsejtve a feleszámú hallgatóságot, még nagyobb odaadással működött. A bús lélek már is annyi kényes adatot bocsátott közprédára garçon-életéből, hogy az egész emelet előtt kompromittálva voltam. További vallomásaitól megszeppenve szobamba húztam, mire ő érkezettnek látta az időt arra nézve, hogy a síró nők utolsó ütő-karolyját ellenem kijátsza: elájult.

Abban az időben még nem voltam skeptikus. Mindenben hittem, tehát a nők ájulásában is. Megrögzött gyilkos színében tüntem föl magam előtt, a mint a pamlagra dobbant áldozatot néztem. Ha e percben rendőrök lépnek be s szuronyok közé fognak: a dolgot természetesnek találom. Sokért nem adom, ha Vékonyné helyett én kapkodok levegő után s ő dönti föl helyettem a vizes kannát, melyből megitatni akartam. Nem vette be a vizet, szájszélei vaskapcsokként tapadtak össze. Egy üveg borovicskával tettem kísérletet. A jó lélek magánkívül is megérezte a pálinkaszagot, fölnyitotta gége torompóját s ivott.

A hatodik kortynál már pilláit mozgatta, a nyolcadiknál megmozdult, a tizediknél végérvényesen magához tért s megigazította félrecsuszamlott kontyát.

Hogy kiengeszteljem gonoszságom martyrnőjét, szánombánom képet öltve visszavontam ama végzetes kijelentést. Ő mérlegelni látszott megbánásom őszinteségét, latba veté büntelen előéletemet, zsenge ifjuságomat, viszonyunk eddigi zavartalan-ságát s engedni látszott. Teljes bocsanatra nyilván még nem tartott méltónak, mert a kegyelmi eljárást féluton fölfüggesztette, kezeit keblére szorítva, mély fohászok közt hagyott magamra, elmentében borovicskaillatot s azon kijelentést hagyva hátra, hogy: az ég ellen vét, a ki így lud banni egy szegény, elhagyott özvegyvel.

Ez egészen úgy hangzott, mint valami átok. Sehogy sem szerettem, hogy az eget is belevonta házi ügyünkbe. A lélek dideregni kezdett bennem, szívem vacogott. Egészen szerencsétlennek éreztem magamat ezen a hétfő reggelen...

Nem lehetetlen, hogy e sorok némely olvasója sem az elbeszélő, sem Vékonyné iránt nem táplál valami kiváló érdeklődést, hiszen vannak, kik Homér mellett ülőhelyükben képesek elaludni, — mintha csak nagy dózis akadémiai székfoglaló-t vettek volna be. De az emberiség jobb természetben vetett hitemnél fogva felteszem, hogy vannak, kik nem osztják e bűnös közönbösséget. Hogy az ilyeneket az események színvonalára emeljem, meg

kell mondanom, miszerint Vékonyné, nevével nyílt ellenmondásban, egy körülményesen vastag aszszonyság, ettől eltekintve pedig házmester- és szobataritónő.

Én olyan valami vagyok, mit hónapos szobalakónak hívnak. E lények tudvalevőleg a tisztességes és a cigánytársadalom közt tévelyegnek, — az előbbi által még el nem ismertette, az utóbbtól már kitagadva. Fél év óta lebegek így a társadalom két véglete közt s e közben Vékonyné alkotmányos egyeduralmának vagyok pontos adófizetője. A fehér pettyes, kék karton-szoknyás monarcha ellen egy idő óta titkos összeesküvésbe bonyolódtam, mely ma reggel nyílt lázadásban tört ki s én fölmondtam a szobaberletet.

A belforradalomra oly okok csábítottak, melyek a főnálló rendet tarthatatlannak tüntették föl szememben. Nem volt más modus vivendi, mint a népfölkelés s ez úton a megszabadulás Vékonynéuralom nyomása alól.

Többek között:

A legyek iránt soha nem viseltetem plátói vonzalommal, legkevésbé szíveltem pedig őket reggeli kávémban. Vékonyné nyilván botor előítéletnek tartotta e gyengességemet, mert annyi hirtelen kimult legyet szolgáltat föl csészémben, hogy a mulandóságra való folytonos emlékeztetés erősen megtámadta étvágyamat.

Nagyon tudom becsülni a családi életet, de nem vagyok elragadtatva, ha szalmazsákomban egy

virágzó egérfamilia cicázik s e közben egyre fogyasztja a zsuppot s hálóingemet.

Hermann Ottó magyar, nemzeti pókjainak megadom, a mi őket méltán megilleti, de nem látom be, miért kelljen az ilyen potrohos, nyálkás légyhóhérnak épen az én orromra ereszkedni le, mikor ágyban fekszem. E gyönyörűséges takácsnépség úgy teleszította hosszában-keresztben szobámat, hogy gyakran mint valami óriás dongó vergődtem a háló szálai közt.

Ha a pezsza sah hozzám száll, — egészen a teheráni rózsafa-nyoszolyába képzelem magát, annyi volt nálam azokból a keleti, szelid fenevadakból, miket a nyugati polgárosodás Insekten Pulwer^{re}rel háborgat.

Mit szóljak a svábokról? Ezek egyenesen úgy viselték magukat, olyan tarsas összejöveteleket, — futtatásokat, népgyűléseket, tornamászásokat rendeztek jelenlétemben, mintha én csupán hívott vendég lennék e látványossághoz.

E népes környezet dacára hat hónapot kihúztam s ez önfeláldozásom által annyira megnyertem Vékonyné kegyét, hogy ő utóbb mint olyat tekintett, ki élete hátralevő idejét e helyen szándékozik eltölteni s halála órájáig az ő virágos csészéjéből szürcsölni a cikóriát.

Megdöbbenve tapasztaltam, hogy e meggyőződés utóbb reám is átragályzott s a pókoktól, egerektől való megválás afféle hiú ábrándnak tünt föl, mint az örök béke vagy a bölcsesség kövének recipéje.

És mégis fölmondtam. Polgári szabadságom visszaküzdésének kísérlete azonban olyan volt, mint a villám által meggyúlt cserjebokor tüze: Vékonyné szemének zápora kioltotta.

Svábjaim közt maradtam s vigaszul elénekeltem a dalt: A babilóni vizek mellett...

Az nap délutánján egy hordár lép be hozzám. Nyílt, becsületes arcáról a legélesebb szem sem lett volna képes rosszat leolvasni. Borítékot ad át, melyben névjegy van. Gyanutlanul átveszem, fölbontom s látom, hogy Dugasz úr szívesen lát ma egy szigorúan zártkörű, bizalmas jour fix-re.

Persze — azt is lehet hinni, hogy ez a Dugasz egy közbecsülésben megpohosodott sörfőző, ki legújabb főztjének habzó erényeit akarja ma szakértők által ünnepeletni. Hiszen — ha ez volna!...

Ez a Dugasz felelős szerkesztője valami nyolctíz zsebkiadású Dugasznak, szóval olyan apa, a ki jól vetett és jól aratott. Egy barátom, kinek valamiért foga volt rám, boszúból bemutatott a Dugasz-családnak egy szini előadáson. Két páholy színültig volt a derék néppel, alig mertem belépni — attól tartva, hogy helyfoglalásom miatt a páholy támláján keresztül néhány kisebb Dugasz a földszintre fog kicsordulni. Már akkor tettem kísérletet: a két páholyban pontos népszámlálást vinni keresztül, de a lázas mozgékonyaságon, mely a Dugasokat egymáson keresztül-kasúl hajtotta folyton, tervem hajtörést szenvedett.

Ez a család azt a benyomást tette, mit egy

csomó, megbolygatott sajtukucac. Soha nem láttam en gros annyi szeleburdi kapkodást, annyi összevisszaforgást, annyi karambolt térdek és fejek közt. Nem szerettem volna közöttük tányér, pohár vagy más, ilyen törékeny tárgy alakjában élni. Később okúlva tudtam meg, hogy e hebehurgyaság tulajdonképen genialis idegesség, a család valamennyi tagja született művész, más-más genre-ben, belső tűz az, a mitől a kezek szanaszét kalimpálnak, a lábak tyukszemeket taposnak, a fejek paprikajancsi-táncot járnak.

Miután születésem perecétől iszonyodom a spenót-, a német salon-vígjáték-, a foghúzás- és a művészcsaládoktól: életfeladataim főbbjei közé számítottam a Dugaszok háza küszöbét kerülni.

Dugasz úr felszólítása tehát olyanformán hatott reám, mintha egy krokodilus nyájasan tudtomra adná, hogyle lesz kötelezve, ha lábamat torkába dugom. Nem is értem, miért adtam én három huszast e fenyegető levél átadójának, mikor vagy ki kellett volna dobnom vagy rendőrért kiáltanom.

Azzal tisztában voltam, hogy ma este az európai kontines bármelyik szélességi foka alatt megtalálhatnak, csak a Dugaszok között nem. A mai estét — hűtlenül elhagyni akart pókjaim körében töltöm el. Egy olyan zimankós jelenet után, mint a reggeli, jó lesz lebocsátani a horgonyt s a kikötőben vesztegelni. Előérzetem légsúlymérői rossz szelek járását mutatja.

Ekkor toppan be egy barátom, ki arról volt

nevezetes, hogy a legnagyobb magasság, mit életében meghágott, egy bérház harmadik emelete volt, oda is egy pár magas-sarku, atlaszcipőcske delejes vonzása huzta föl. És most ez a sybarita az én szép szememért négy emeletet mászott meg. Soha sem hittem volna, hogy akkora lóerőre dolgozzék a bennünket összekötő vonzalom.

A merész hegymászó lelkének három negyedét feljövet kifujta, mert csak annyi ereje maradt, hogy abba a süppedésbe, melyet Vékonyné a pam-lagon maga után hátrahagyott, beereszkedjék.

Mikor helyreállott benne a szuszszulyegyen, először a négyemeletes házakat egyetemben, aztán engem kiválólág, végül Dugasz urat különlegesen isten igazában lehördta... A Dugasz-estélyre volt meghíva — a hőldogtalan! Lehet, hogy ez a gologtai ut magasan fekvő sasfészkebe nem volt egyéb álcázott öngyilkossági kísérletnél.

Mély részvételet nyilvánítám — bölcsen titkolva, hogy e borzasztó elemi csapás személyemre is elő van irányozva. De céltalan minden képmutatásom, mert ő tudja, hogy benne vagyok a kiválasztott áldozatok lisztájában, sőt azon hallatlan ajánlattal támad oldalba, hogy menjünk együtt.

Megdöbbsentem. Ez az ember vagy engemet néz bolondnak vagy az ő fejét zavarta meg nyolcvannyoce lépcső. Én? Dugaszékhoz?...

Nem tágitott rögeszméjétől. Elhallgatva a valódi okot — kivágtam elébe egy csomó, a pillanat inspirációja által sugalmazott hazugságot. Fül-

zugásaim vannak, azonkívül idült bokagörcsömnek ma van a napja. Részvétlevelet kell írnom nagybátyámnak, ki gazdasszonyát temeti. De ha mind ezen túl tennem is magamat, salonkabátomat miligyertya-cseppek tették tönkre s Vékonyné, ki talán kikúrálhatná a bajból, gyermekágyban fekszik...

— Szegény barátom, beh meg látogatott a balsors, mennyire sajnállak — annyival inkább, mert ismerlek olyan jó fiúnak, hogy e fizikai s erkölcsi sebek dacára eljössz te én velem a Dugaszbarlangba.

— Soha. Inkább egy fürösztő teknőben indulok neki az északi sarknak, de oda?... Nem.

-- Nagyon határozott vagy. Jól van. Beszéljünk másról. Tudod ki hozott engem bérkocsiban ideig? Annak a fényképnek az elevenje — ott. A csemegés boltból jött, lefe volt édeséggel az öle, kellemesen nyalakodtunk... Ne érts félre, kérlek... öt függét ettem meg, a te részed megmaradt. — A csepp soubrette fülcimpáig tele volt kíváncsisággal. Valami idegen szagot érzelt meg zsebkendőn... az óta az orrában van. Szeretné tudni, honnan ez a gyöngyvirágillat? Ugy látszik, jó irányban viszi a szimat. Vallatott, mintegy komiszárius.

— És te... te mit feleltél, tudakoztam a ludas lelkiismeret szepegő hangján.

— Hogy mit sem tudok.

— Köszönöm.

— Soh' se azt. Ma nem tudtam. Ha holnap kérdez, akkor őszintébb leszek.

- Szóval árulkodni fogsz.
- Azt én.
- Megtiltom.
- Megteszem.

És a többi. Csinosan összekaptunk. Annyira mentünk, hogy önzöttük egymást. Én szenvedélyes kifakadásaim pisztolylövéseit durrogtattam rá, ő a gunyos hidegvér vitérével szurkált össze... Csak ne lett volna az a gyöngyvirág-parfume!... Ezzel döfött le. Megadtam magamat. Illedelmes, mosolygó képpel, szivemben egy fészek kobra kapellá-val megjelentem az éneklő és muzsikáló sajtukucacok közt...

A salon ajtajában a családfő fogadott, a mutató-ujját ajkához veregetve — nyilván arra akart figyelmeztetni, hogy ne nyiszorogtassuk cipőnket. Lábujjhegyen vonultunk be. A házi úr felhúzott szemöldökei, mint valami köhid bolthajtása alúl in-tegetett felénk; körülbelül azt jelentette e mimika, hogy legyünk elkészülve valamely, emberi fogalmat meghaladó eseményre. Azzal két világos szoknya által képezett hullámvölgybe tuszkolt s lesülyesztett egy alacsony zsámolyra. Több üres szék nem volt. Barátomnak már csak a fás kosár jutott a kályha mellett.

A család egy ifja fuvolázott épen. Nem ismertem rá, melyik, mert képe fölfujva, szemei ki-diózva, nyak- és homlokerei megdagadva voltak. Ez a jelenet nyomban úgy meghatott, hogy ha doktor vagyok, orvosrendőri szempontból e bűnös ön-

kinzásnak véget vetek. Szétnéztem. A hallgatóság a szájalom legcesekélyebb jele nélkül hegyezte füleit, s egész élvezettel nézte a szemei előtt lefolyó, pathológiai tüneteit a megfulásnak.

A hangszer borzasztóan csinálta. Mintha minden billentyű egy pokolra kárhozottnak torkába szolgált volna dugó gyanánt, melyet időnkint kirángatnak s az ekkor támadt résen át éjféli rémsikoltásokat, iszonyatos nyögéseket, az alvilági szelelőlyuk füttyülését s a stymfalidák vad vijjongását hallanók. Dugasz úr által markomba nyomott programról megtudtam, hogy ez az első piéce: „A haldokló vadgalamb”. Soha semmiféle kórházban nem hallottak szivrendűtőbb haldoklást. Szerencsére végét járta a galamb, a néhány megindító hápogás után kilehelte páráját. Az előadó művész, erősen szédülve a nagy megerőltetéstől, — tapsok között hagyta el helyét s levegőre sietett.

Rövid, de hathatós társalgás keletkezett. Üdvözöltem a családot, miközben saját hangomat nem hallottam a zajtól sűrű légkörben. Mintha minden nyelv megannyi szórólapát lett volna, melyek borsót lapátolnak szűk magtárban.

Egyik leány elviselhetlenül hamis hangon egy előadandó dalt dudolgatott. Egy sarokban hegedűt hangoltak. Valaki az ablakfüggöny megett költeményt deklamált. A zongorán skáláztak. Sietve járt-kelt, nagy hangon beszélt mindenki, mint valami váróteremben, mikor harmadszor csengetnek. Egy zöld papagály, megbomolva a zajtól, cudar

torokhangon rikácsolta: Berrta... Berrta... tata... Egy mopsz a kék szalagos fehér macskát inszultálta gyűlöletteljes vakkantásokkal. Ellenfele felgömböszítve hátát dühödten fújta szeme közé s a kedvező pillanatokban egy-egy pofonnal élénkíté a defensívát.

Ily körülmények közt, azt hiszem, a legnagyobb könnyűséggel lehet megbolondulni. A jelenlévőkre nézve e zűrös összevisszaság a földi boldogságok netovábbja volt. Ugy szívták a zajt, mint valami arabiai illatot.

Rajtam s barátomon kívül öt idegen volt jelen. Három fiatal ember — felsütött hajjal, szűk cipőkben, pazarul felnyakkendőzve; nem egészen beszámítható viseletük után ítélve szerelmesek, egy-egy Dugasz kisasszony mellett orgonál mindenik a leglágyabb moll-hangból. Az a hosszú hajú, gorgonzolaszín képű úr zenetanár, titkos operairó, kit jó lesz messze elkerülni. Irigykedve néztem a nyugalmazott tüzérkapitányt, kinek fülidegei egy ágyú szétrobbanásán átestek s boldog földszüketségében egész nyugodtan szívta virginiáját.

Csakhamar én is magas tenorból kezdtem kelepelni, a mit minden más körülmények közt a legkihívóbb illetlenségnek tekintek. Lassankint belebőszültem a lármába, s kinek hangját a figyelmeztető csengettyűszó legnehezebben bírta megfékezni: az én voltam.

Most egy kettős következett. Oszkár, egy vásott tekintetű suhanc, hegedült, Adél, egy életunt

arcú, beteges gyereklány, zongorán kísérte. Ószintén kimutatta mindkettő, hogy szereplésüket afféle rabszolgamunkának tekintik, mint például; a cukornád-kapálás, s hogy lelkük mélyén el vannak keseredve azon titkos zsarnokság iránt, mely őket középre parancsolta.

Zongora és hegedű versenyfutásra keltek, hangjegyről hangjegyre ugorva, feltartóztató akadályokat áttörve, ütemeken keresztülbukdácsolva, egymást hol beérve, hol elhagyva, fujva, prüszkölve, nyihogva vágatva előre az öt vonalas pályán. Oszkár jobban győzte sarkantyúval, mert a hegedű lett a nyertes: hat egész hang hosszával elébb ért a célhoz. Az érdekes futtatást a hallgatóság ádáz lelkesedése kísérte. A szép pillanat nagyszerűségét csak Dugasz úr nem látszott akceptálni. A győztes hegedű jockey-ját kézen fogva vezette az oldalszobába, valószínűleg azért, hogy a versenydíjat kiszolgáltassa. A jutalom meglepő lehetett, mert Oszkár a meghatottság miatt oly szenvedélyes bögsésre fakadt, hogy ki kellett dobni. Aztán legyen az ember díjnyertes jockey!...

Szünet alatt rajzalbum járt kézről-kézre s két olajfestményt lelepleztek.

E téren Rafaella kisasszony tündökölt. A rajzok köszénpórral gazdagon behintett tájképeket ábrázoltak tintatavakkal, suviszkefelhőkkel, szerecsenképű, gatyás pásztorokkal, nyilván baromorvosi kezelés alatt álló, felfúvódott tehenekkel. Más lapon egy sátoralja cigánypurdé rakoncátlankodott

egy halmaz, egymásra hányt dunnán; ez alá az volt írva, hogy „Játszó Ámorkák a felhőben.“

Az egyik olajfestmény urasan öltözött, de egészen mosdatlan szénégetőt ábrázolt, kiben Dugasz úr, leirhatatlan meglepetésemre magára ismert. A másik vad szederszínben játszó női arc volt, dércsipte orral és fülekkel, szeme helyén félkrajcárosokkal, állán pedig egy szörnyű darázscsipéssel. Dugaszné fényesen igazolta, hogy a női hiúságnak még csak árnya is távol van tőle — sajátjainak ismervén el a félkrajcáros szemeket a hidegvette orral. Mindnyájan bámulattal adóztunk a szülei önmehtagadás e szép jelenek. Részemről azon tűnődtem, hogy nem tenné-e gyümölcsözőbb szolgálatot az emberiségnek és saját magának is a derék művésznő, ha ahelyett, hogy szilvalekvárral, kékítővel és szénliszttel vásznat mázsol össze, (a képeken legalább ez anyagok látszottak dominálni) inkább pamutharisnyát kötne s uborkát savanyítana. Őszinte, határozott kritikát, azt hiszem, csak a mopsz nyilvánított, ki a macskával folytatott fajháborút nagy veszteséggel befejezve — vigaszúl műbirálatra adta fejét s a közszemlére kitett képeket a legnagyobb indignatióval megugatta.

Uj genre következett, szavalat: Poe Edgár „Holló“-ja, előadó Dugasz Arthúr, irnok a Wurm-féle marbahízlalóban, egy azok közül, kiknek fejét Salvini kissé megzavarta, most pedig ő akarja ugyanazt tenni velünk. Negyedóráig görnyedeztünk a sötét szárnyú holló lidércnyomása alatt, miől

Dugasz úr festett képe egyre feketébbnek tünt föl, míg felesége képmása még kerekébbre nyitotta föl szemét.

Több volt már is, mint amennyit megérdemeltünk, de a programnak még három Damoklespontja lebegett fejkünk felett. Egyszerre Laura, kinek énekelnie kellett volna, közmegeöbbenésre kijelentette, hogy az „Afrikai nő“-t náthája miatt kénytelen feladni. Attól tartottam, hogy ez amolyán affektált művésznátha lesz, melyhez nincs mit bízni. De midőn az elvitázhatlan symptomákat láttam, megszállott a részvét és hálaérzet. Ettől kezdve úgy tekintetem e lányt, mint nemének diszpéldányát s a Dugasz-család igaz gyöngyét. Lelkesedésemet Dugasz úrnak azon ünnepélyes kijelentése sem birta csökkenteni, hogy az „Afrikai nő“-t mához egy hétre nátha nélkül kapja a társaság. Jöhet én tőlem akkor az egész szerezcsen hölgyvilág, csak ma szabaduljak innen épen!

A „töredékek“ következtek a „Jéghegyek közt bolygó gerle“ elegiából. Zugás, mozgás, de a rendnél csöndesebb s ünnepélyesebb támadt szerteszét. Mindenki szomszédjának integetett, mintha mondanák: no — most jön az igazi! A családfő preventív intézkedéseket tett. a mopszot fülénél fogva dobta ki, a zöld papagályra piros fezt-t borított, a legapróbb Dugaszt; ki sirva reklamálta a macskát s eltünt vajás kenyerét, egy fejelágyára alkalmazott barackkal komolyabb magatartásra utasította s a süket kapitányt, ki virginiája mellett elszenderült, felrázta.

Elölépett a család szeme fénye: Julia. Szép, színpadí megjelenés, finom, hosszas, piskótaszínű képpel, szájszegleteit mélabúsan levonta, fejét a mater dolorosa-féle képek modorában félrecsüggesztve. A tükörből tanult melanchólia első tekintetre elárulta a versfaló kékharisnyát. Panaszdalokat költött, melyekben magát őszi széltől elragadt, sárga platánleveléhez, partról tengerbe mosott virághoz, jéghegyek közé tévedt, déli madárhoz s hasonló, kétségbeesett zöldségekhez s szárnyas állatokhoz hasonlítá. — E közben elfogadta egy fiatal szalámikereskedő udvarlását s ennek kedvéért kitűnő mogyorótortákat készített, mikor a jéghegyek közül hazavetődött a süto kemence mellé.

A család egyszerűen csodalánynak tekintette, csupán a már említett Oszkár merészkedett kétségbevonni költői hívatását. — A reményteljes ifju ugyanis egykor hozzájutva néneje szellemi kincstárához, taláalomra elorzott egy költeményt s azt iskolai stúdium gyanánt felhasználta. Azonban a reménylett ünnepeltetés helyett arra a legrosszabb minősítést kapta. Az irodalomtanár úgy mutatta be az osztálynak, mint a tillinkóköltészet elrettentő példányképét. A sikkasztás otthon kiderült, a verscsiszár elvette jutalmát. A mi a neveletlen tanárt illeti, ezt a család, mint a szellemi korlátoltság s javithatlan rossz izlés száanalomraméltó áldozatát emlegette.

Julia a töredékeket érzelegve, sohajok, pauzák kíséretében olvasta. Általános lett az elsavanyodás,

mintha a költészet varázsereje mindnyájunkat egy óriási ecetes üvegbe gyömöszölt volna. — Csak a kapitány aludt édesdeden... Midőn a fehér gerlét űző sötét sast említé, — többen önkénytelenül az áhitattal bámuló szalámikereskedőre néztek, mire a jámbor udvarló olyan pironkodást állott ki, — mintha valami nagy illetlenséget követett volna el.

Végre ott hagytuk a fehér madarat a zord fókák, vérszomjas rozmárok üdvtelen társaságában, martalékul a gonosz sasnak s én azon meggyőződést merítettem ebből a hidegvette poézisből, hogy Julia nagyszerűen oldaná meg élete feladatát, ha örökre búcsut mondvá a jéghegyeknek — összes tehetségeit a mogyorótorta készítésére összpontosítaná.

Ezzel, gondolám, a sors által reám mért műélvezetek sora be van fejezve. Dehogy. Programmon kívül egy énekquartettet adott elő a teljes számu család. A szöveg, a mint kivettem, a tűzhely csöndes örömeit dicsőíti, a dallam pedig hasonlított az irokéz-indiánok harci indulójához. A bóbiskáló kapitány maga is fölriadt s első ijedségében kardja után kapott.

A tűzhely-apotheosis utolsó Számumja volt a koncertsivatagnak. A rettenetes család végre kitombolta magát. A hallgatóság agyonénekelve, főbemuzsikálva, félholtan hevert a művészet csatamezején. A győztesek vad negéddel jártak áldozataik között kéjittasan gyönyörködve ádáz fegyvereik hatásában. Halántékaim ütőjén egy egész kovácműhely kalapált, füleimben tíz köre dolgozó malom zakatolt s

ahelyett, hogy bűnvádi kereset alá fognám megromimat, sorra gratuláltam valamennyit.

— Jó csillaga őrizze meg attól Dugasz urat, hogy félreeső helyen, naplement után találkozók velem mostanában, sugá barátom fülembe és szemében sötét elhatározás fenyegető lángja égett.

Megkísértém csillapítani — utalva a jóhírű Dugaszvacsorákra. Pompás fogásokat sejtek, a vadpecsenye szagát pedig minden ajtónyitáskor idáig érzem. Aztán Julia mogyorótortája sem utolsó nyálkság...

Ekkor csap le közzénk a rémhír váratlanul mint tiszta égből a villám, hogy a szakácsné s szolgáló az est jó részét a salonnajto kulcslyukánál tölték guggolva s malatt-íngyen műélveztek, a magára hagyott vacsora végrömlásra jutott.

Sajtot ettünk alma- és szalámival. Én hálákat adtam Vékonyéknak, mikor tüzhelyemhez visszabocsátott, hiszen itt csak cincogó egerek muzsikálnak s inkább száz egér, mint egy Dugasz!!

K É S Ő J Á T É K.

— ÉLETKÉP. —

Kilenc óra. Bockó Demeter abban hagyja a pipatartó s a könyvtár között folytatott távgyaloglást. Nemcsak lábai kifáradtak, de türelme is.

A szoba közepén fehér terítővel letakart asztal. Egy őszbeborult férfi, a tiszteletreméltóság minden jelével felruházva, a fehér nyakkendőt a keztyűt kivéve — talpig a tisztesség fekete színében, tipeg-topog az asztal körül, a teríték szabotosságát a képzelhetőség határáig fokozva s a túlhajtott buzgalom üzése közben keztyűs tenyerével iszonyú ásitásokat palástolva. Két személy számára van terítve. Középpütt három bronzgrácia egymásnak vetve hátat — közmegegyezéssel emel egy lámpát; a kecseljes szüzeknek klasszikus szabású orruk, kebleik a sok használattal járó markolástól laposra koptak — a nélkül, hogy e mostoha körülmény hiúságukat sérteni latszanék.

— Antal!

A tisztos ősz egy fogpiszkáló hegyezését hagyja abban.

— Nem hall valamit? — ugy tetszik. . . .

Antal az opera-karmester mozdulatával emeli levegőbe a fogpiszkálót s látható készséggel iparkodik hallani, de annyira eredmény nélkül, hogy ez őt egészen lehangolja.

— Semmit.

— Csitt... ha!...

Mindketten erősen, teljes fülerővel hallgatnak s csakugyan valami érczhang szűrődik be az ajtón.

— Nem az a, vélekedik Antal, ez Zsófi asszony kulcsesomója... ismerem.

— Antal, el fog menni az „Ezüst gölyá”-ba, ha ott találja Tarjagos urat, meg fogja mondani, hogy várom — egy óraja.

Antal menet az ajtóból visszaszól.

— Ha ott nincs?...

— Mit? Ugyan hol hát? Ha egyáltalán létezik Tarjagos ur e pillanatban, úgy ott van. Siessen.

Bockó újból a pipák s könyvek közé veti magát s azzal tiz lépés előre, tiz vissza...

Gondolatai nem ilyen szabályszerű lépésekben, de ugyancsak száguldozva nyomozzák dr. Tarjagos Illést. Hol maradhat ez az ember? Ezen az estén, a régi szövetség évfordulóján, az öreg barátság ünnepén így késni meg! Először történik ez huszonöt év óta.

Igen, huszonöt éve ma annak!...

Két fiatal ember ült annál az asztalnál előttük egy tál hidegsült, egy mérsékeltén vágott sajt-darab, egy üveg pompás, hideg viz, ezeken kívül egy életpálya gazdagon diszitve virágzó remények,

aranyos kilátások, kápráztató tervek tengersokasága által; hátuk megett pedig egy hegyes bajuszú, kipomádézott fickó, a legdelibb inas, ki valaha szobaleányok veszedelme volt. A két úr s az inas kitesznek együtt valami hetvenöt esztendőt s egyforma osztalék jut belőle mindenkinek.

Az egyik huszonöt esztendő szőke, kék szemű, kövér, vidám arc, minden vonásán nyílt bevallása ragyog az életörömök nagybecsülésének. Senki sem olvasná e nevető epikurhomlokról, hogy mögötte az emberi test bús nyomorúságának komoly tudománya van felhalmozva. Igen, e jól gondozott, fehér újjak, a szőke kis bajusz örökös zaklatói, nyögő, sárga képu emberek rendellen érveresét fogják tapogatni, e csillogó lothario szemek a szervezetben garázdálkodó kör symptomáit fogják nyomozni.

A másik huszonöt év barna, ideges, sápadt, virasztott éjek hamuszín gyűrűjével szeme körül, olyan éjeké, melyek fölváltva majd Gajus, Tribonianus, Justinián, Bacon, Mostesquieu komoly, fegyelmezett társaságában, majd az „Arany kecsge” kerek asztalai, meghitten mosolygó pincérnői, a cimbalom szenvedélyes zengése, a pitymallatot üdvözlő pohárcsengés mellett multak el. Hatalmas tudomány, temérdek korhelység, az ifjúság virágos mihasznasága, a szakférfiú helytálló energiája vegyülnek egybe az erős vonások kifejezésében s a sötét bajusz alatt, Themis istennő hideg csókja mellett szinte látni lehet a szőlőkoszorús bacchansnő forrópárás ajkának nyomát.

A szőke: Tarjagos Illés, orvos, a barna: Bockó Demeter, ügyvéd, mindketten oly frissek eb-beli minőségükben, mint az a cipő, mit a pék lapátja emel ki a sütőből, vagy mint az a két cég-tábla, melyek alig szikkadt arany betűikkel egy-szerre tűntek elő ugyanazon folyosó két ajtaján. Az egyik tábla körülbelül azt látszik mondani: jöjjetek ide ti beteg májak, zsongó idegek, nyilaló bordák, görcsös szívek, vásott gyomrok itt nyélbe ütnek benneteket. A másik: elő ti megkurtított jo-gok, kificzamított igazságok, homályos végrende-lek, sanyargatott ártatlanságok, verembe esett jó-hiszeműségek, itt minden bajról van orvosság!

A két szűz diplomata a reményteljes szegény-ség szövetségét üli. Az orvost és az ügyvédet ro-konsági viszonyok, összhangzó életnézetek, anyagi állapotok hasonló mostohasága, a boldogulás közös vágya czimborásította össze.

Együtt éltek át az ifjuság azon szakát, mi-dőn egy szellőzetlen vendéglő-terem a legkirályibb élvezet paradicsomát képezheti, — midőn a látkör mindenütt a legpompásabb délibábokat mutatja, — midőn az egyén csordultig van bizalommal az élet, a nők szerelme, a kontóra dolgozó szabók türelme iránt. Hej, de most már elmúltak a széltolás aran-juezi napjai. a két, méltóságteljes, szigoru diploma, mely ki van terítve közös asztalra, azt mondja az ujdonsülteknek: vége a pillangóéletnek, a hajnali pohárcsengésnek, az elodázott kontóknak, a zálog-házi hitelforrásoknak! Te doktor, irod a rendel-

vényt, te ügyvéd a keresetet! Nincs többé bruder, czimbalmos, megcsipett orozáju pincérkisasszony, csak patikus, al- és felperes; ezekből áll most már a világ.

A két bajtárs kölcsönösen kiragadta egymást az eddigi környezetből. Az „Arany kecsge” fizető pincére végkielégítést nyert, a nomádéletet tovább folytató asztali czimboraságot nem minden szivfájdalom nélkül faképnél hagyták, — átpártoltak az „Ezüst gólyá”-hoz, mely csupa tanárokat, módos kereskedőket, rangos hivatalnokokat, szolid tőkepénzeseket, közbecsülésben, tisztességben meggyarapodott pocakokat táplált. Közös lakosztályt vettek ki, felében egyik, felében másik helyezkedett el irodájával, aranyos ajtócegevel.

Egy frugális vacsorával nyitották meg az új pályát. Ezuttal mértékletesség a jelszó. Ünnepelesen ígérték, hogy csak asszony, vagy halál választja el őket, s hogy közös inasnak tartják Antalt, ha rá nem szolgál az elcsapatásra.

Ma van huszonöt éve a fogadalomnak és szó sincs sem halál-, sem asszonyról. A szőke orvos, a barna ügyvéd s e pomádés Antal szép egyetértésben megderesedtek, ezenkívül a polgári jólét külső jelével, derekas embonpointtal meggyarapodtak.

Évenként lakomával ülték meg a szépen gyümölcsöző dualizmust. — A vacsora étlapja most is odaillet volna a spártaiak asztalára, hanem a pezsgő igazi francia volt hozzá s a szivar valódi havanna.

Ime — ma lenne a huszonötödik évforduló s

az egyik szövetséges eltűnt, mintha a föld nyelte volna el. Bockó mindenféle közönséges és kalandos indokolást megforgatott már eszében, hogy e megfoghatlan elkámforodással szemben tájékoztató támpontot találjon.

Dupla-sőr nagy kalabriász van-e a dolog hátterében, ki tudná azt? Vagy talán valamelyik patients nyakszirtjét találta megszorítani a mulandóság. Lehet, hogy Radóéknál megjelent a babszállító gólyamadár s Tarjagos, kit ez érdekes statisztikai esethez orvosi és keresztapai minőségben már akkor meghívtak, mikor még az örvendetes eset csak apai kombináció volt, most az új világpolgár körül forgolódik. — A színházban Molier „Képzelt beteg”-ét adják, nem valószínű, hogy ily Aeskuláppellenes darab csábította volna el a doktort...

De történjék bármi, haljanak vagy szülessenek emberek, düljön bár össze ég és föld, neki itt kellene lennie s megenni a szövetség parmezán-sajtját, meginni az agglegénység kiérdemlett pezsgőjét.

Ez alatt visszatért Antal. Megtalálta Tarjagost, de nem az „Ezüst gólyá”-ban, hanem a „Komlólugas”-ban, két hölgy és Károly urfi társaságában, a legbrilliansabb kedélyben, egész zászlóalj pincéertől környezve.

Három üveg Moët áll az asztalon, a negyedik akkor rugta ki a dugóját. Tarjagos urnak mákszemnyi kedve sincs hazajönni, de szívesen látja magánál Bockó urat.

Mintha legkedvesebb perének nyakát tekerte volna ki a legfőbb ítélőszék, úgy hatott e hír az ügyvédre. Harag, keserűség, szégyen fogta el. Szó nélkül vette kalapját s lehorgaszott fővel távozott hazulról.

*

Tehát az ő öreg cimborája dobzódik egy fiatal korhelylyel, ismeretlen nőekkel, mikor a huszonötéves barátság vár otthon reá, egy kézszorítással, egy öleléssel. A vén barát olyan forma sajnást érzett, minő egy feleség szívét keseríthetné, kitől a férj az ezüstmenyegző napján szökik meg.

Oh, de kegyetlen hűtlenség, de lelketlen felületés, de durva cserbenhagyás! Ezt érdemelte ő, ki hetek óta gyűjtögeti fejében e harmadrész emberélet emlékeit, hogy azokat a esőndes, bizalmas agglegény vacsoránál föllevenítse. Kinek beszélje el most, már azokat? A lámpaoszlopnak, a siket kövezetnek vagy annak az aprókat lépő hölgyecskének, ki Bockó előtt poroszkálva pazarúl kacsintgat hátrafelé s félremagyarázhatlanúl ajánlja föl vigaszát a bús férfinak. De sem a rakétabillantások, sem a ruhafodor alúl ki-kivillanó csábos fehérség nem gyakorolnak kívánt hatást; Bockó, mint valami társzekér, érzékellenül robog el a patchulis angyal mellett maga sem tudja merre.

Egyszer csak ott jár a „Komló-lugas“ előtt. Itt dorbézol tehát az ő hűséges Castora?! Egy ablaknál a fehér függöny nincs egészen összehúzáva: Bockó lábujjhegyre állva bekémlel a résen.

A drágalátos épen ott van az ablak közelében s e pillanatban hátradőlve székében, tele szájjal hahotázik, belevörösödve, mint egy pulykataréj.

Károly urfi, egy csélesap ügyvédbojtár, neki is, Tarjagosnak is atyafisága, egy félmarék malagát tömöszöl szájába, igyekezvén a lehetőséghez képest kontrázni a doktornak.

A nők egyike háttal ül s Bockó előtt úgy rémlik, mintha e mértéken túl széles derék, mit a nevetés úgy megráz, mint valami zsákot, nem lenne előtte ismeretlen. A másik nő oldalt ül s miután tenyerébe hajtja fejét, csak a parányi fület, az orr finom hegyét, egy darabot az áll alatti kedves, dagadó kövérségből, a gáztényhen aranycsillámban játszó, szöke hajat s a keskeny, idegés kezét látni belőle s egy elegáns toilettet, melyet mintha látott volna már valahol.

Ejha — ugyan mit nevetnek ott benn? Bockót egészen dühössé teszi e látvány s szeretné botjával bezúzni az üvegtáblát, hogy véget vessen a derűltségnek.

Egy szomszédos asztalnál Antalt fedezi föl. Lám, hogy sietett ide a semmirevaló! Egy vaskos, finom szivart csapva szájszegletébe, szembe ülve egy üveg Chateau Palugyaival, mókázik egy virág-árus-leánynyal, rózsát vesz tőle gomblyukába. Oh — a vén tűzok!

Eleget látott. Odahagyta leshelyét, s megaláztott fővel, mint egy kiharangozott bőrze-ügnök, tévelygett tovább, utcáról-utcára.

Nini — hiszen ez az „Arany kecsge”, a huszonöt év előtti idők Elyziuma. Valami megállította; az a keserű öntudata az elhagyatottságnak, mely legörbeszté szájszegletét, orra tövére nyomta kalapját, megzavarta lelke egyensúlyát, most belépésre ösztökélte.

Azon vette észre magát, hogy ott ül a kerek asztalnál, abban a sarokban, hol hajdan annyi bort, szivarfüstöt, szabad szellemű adomát nyelt le. Egy virasztástól sápadt, csinos pincéernő, kelletlenül ment szolgálatára, nem úgy, mint régen! Micsoda gond volt akkor az ő borára, az ő szeletére, az ő ebéd utáni csibukjára! Bezzeg várhat most háromnegyed óráig a megrendelt beafsteak-re s megeheti, ha tudja, azon nyers állapotban, az ördög sem törődik vele.

Valami daltársulat mulattatta a helyiség vendégeit. Bockó végig szemüvegezte az egész előadást. Csupa elnyütt torkok, ócska szépségek. Hallott olyan hamis hangokat, miktől végig borsozott a háta, látott olyan elfonnyadt kacintásokat, mikből úgy kipusztult az inger, a tűz, mint az asztalt almából a zamat.

Hanem volt egy szőke apróság, olyan kedves, eleven, mint az első repülését tartó apró növényfecske, gonosz és mégis gyermeteg szemekkel, tiszta, festetlen, üde képpel, mint a harmatos jázmin. Nagy, villanó szemeiből egy két szikra jutott Bockónak is. Az ötvenéves szívnek úgy esett ez a kicsiny tűzi-játék, mint a vén szelindeknek a meleg nap-

fény. Odafordult egészen az emelvény felé: had süsse tetőtől talpig ez az újra éltető meleg. E közben nagyon elfogta a felebaráti indulat a kis csi-csergő fecske iránt. Oh, be kár, hogy össze fogja törni szárnyait e nyomorúlt pálya bozótaiban!

Megindúlt szive sugallatát követve megkinálta a kis fecskét egy pohár pezsgővel — csupa részvétből. A kicsikében erősen kifejlett társulati szellem volt: nem akart kollegái nélkül inni. No hát jöjjön ide valamennyi. . . .

Az éneklésben kiszáradt torkok úgy itták a pezsgőt, mint az ürgelyuk a vizet. Valamelyik özcombot hozatott — jelentős pillantást vetve Bockóra, kit patronus úrnak kezdtek címezni. Erre, mint valami jeladásra, mindnyájan özcomb után kiáltottak s igazi mohikán étvágygyal láttak a pecsenyéhez, melynek kifűzetését bizalommal várták a pezsgőztető gondviselésétől.

Bockó hagyta őket garázdálkodni. Nagyon kellett ügyelnie a kicsike poharára, cigarettje- s leezett zsebkendőjére. Aztán a pezsgő tűzénél egyre főtt fejében a gondolat: hogyan mentse ő meg ezt a tiszta, igaz gyöngyöt ebből a salakos alvilágból?

A gyöngy szerényen viselte magát s tüntető tisztelettel hallgatott a patronusra, ki a koccintások között, mint egy aranyszájú szent János, az erényről ejtett egy-egy maximát. De mikor a lányka a szivaránál gyujtotta meg cigarettjét, az aranyszájú prédikátor megcsipte az állát. A kicsi felkacagott, mintha száz ezüst csengettyű csillingelt volna tor-

kában. Vége volt a kegyes komolyságnak. A patrónus frissen hűtött pezsgőt kívánt.

A kicsi megrázta fürtös fejét s Bockó vállára tette apró, kövér kezét, szeme közé nézett s énekelt neki szerelmi dalokat, miknek szenvedélyes refrainje úgy hatott a fölhevült férfiura, mint egy-egy erős ostorcsapás a neki tüzesedett paripára. Hajrá! Félre az utból, öregség, ötven év, agglegény-pedanteria, elragadt a Bockó ur szekere!...

Olyan nap sem virradt a három urra, minő volt a legközelebbi. Ur és szolga úgy került ki az ágyból, mint a nagy betegség hosszasan szegezte volna oda őket.

Azután furcsa körülmények kerültek napvilágra. Antal iszonyú dolgokat mivelt hazajövet: Bockó ur cipőit a mosdóedényben hitte legcélnyosabban elhelyezni a Tarjagos zsebében talált aprópénzt pedig belecsapta a rendelő-asztal bronz-tintatartójába úgy, hogy a szétfrecscsenő cseppekből egész fekete tejut képződött a zöld posztón s tetejébe a rögtönzött csillagászati mappát a köpölada ráborítása által sietett masquirozni. Ezenkívül belekötött az ebédlőben felállított gipsz Herkulesbe s egy pipaszárral addig inszultálta a legyőzhetlen istent, míg a mythológiai furkósbót az izmos karal együtt levált a figuráról. Végül a hajnal egy részét a házi asszonynak a folyosón felállított virágcserepei között töltötte kezében egy Celsius-hőmérővel, melyről az órát akarta leolvasni.

Bockó egy arany inggombot, egy zsebkendőt

hagyott el, ezenkívül egy idegen, ócska kalapot hozott magával, valamint nagy mennyiségű pecsétet ingelején s kabátján.

Tarjagos mellényben, zsebében az aranyórával feküdt le, előbb úgy felsrófolván elképzeltetlen okból az éjeli lámpát, hogy az üveghenger szétpattant a szobában s oly massiv bűz és füst támadt, hogy attól a legnáthásabb ördögöt is elvitte volna az ördög.

A találkozás hideg és néma volt a három agglégény között. Csupán Antal ur szamaraztatott le két oldalról, mely véleményre a megbántott ősz férfiú egy vállvonítással felelt. Mintha bizony csak ő vesztette volna el eszét az éjelen!

Tarjagos még csak könnyen leszámolhatott lelkiismeretével: két hölgygel vacsorált, kikhez a gyanúnak árnya sem fér. Ennyi az egész. Hogy az az ördögös Moët kissé befűtött, ez belátható az ötven évnek.

Hanem a másik ur messzebb rugott ki a hámból. Egy köz- és váltó-ügyvéd, kamarai alelnök, városi képviselő kiéhezett, jöttment, rongynép társaságában! Bockó maga sem bánta volna ha ez éj emlékét, a megvendégelt truppal együtt elsepri valami forgószél. — Csak ha azokra a rózsaszín körmökre, finom ujjakra, a nagy, bársonyos gyermekszemekre, a sompiros szájra gondolt, melyből mint zengő gyöngyszemek buzogtak föl a madárkedély kacagó trillái: akkor a szánom bánom érzés fölé olyan valami kerekedett, mely bámulatba ejté az ötven esztendőt: ni ni — ez a rég eltűnt

ismerős mit keres itt?... Hiszen akárhány öreg akácfa van mely akkor virágzik másodszor, mikor ezt senki nem várná tőle....

*

A két öreg szív közt ettől kezdve úgy kitágult a barátság köteléke, hogy annak két végéről csak kisebbszerű, csillagászati látcsővel láthatták meg egymást. E nagy távolság dacára abban egyetértettek, hogy mindenik a másikat okolta. Vádolták és sajnálták egymást.

Tarjagos kéztördelve sopánkodott. Szegény Bockó, mint meg van babonázva! Olyan erős, számító, hideg főt úgy elveszteni s hozzá egy bodros hajú, csavargó vilagleánya miatt. Aztán azt hiszi az istenadta öreg golyhója, hogy nem tud róla az egész város. Igaz, hogy Szidi, a kis sátán, most már nem énekel étesarnokokban s a patrónus sem hallgatja ott — vállán az énekesnő kezével, hanem annál rosszabb, a mi történik.

Tény az, hogy a leány és apja, egy megsüketült, elzüllött zongoramester, igen csinos lakást béreltek egy csendes utcában. Naphosszant kihangzik az utcára a bérbevett zongora; egy énektanár is jár a házhoz, kit egy idő óta gyakran látnak együtt Bockóval. Alkonyi szürkületkor egy magányos úr csöngetésére nyitják meg az utcaajtót. A kis szalonban világosság gyúl ki, dalok, románcok, operette-dallamok állítják meg az ablak előtt azon járókelőket, kiknek nincs egyéb dolguk a kíváncsiságnál. Az énekesnő hangja fiatal, harsány, mint a

rigóé, de eléggé szűk és kemény arra nézve, hogy a szakértői fül egy hallásra felismerje benne a nagyon is közepszerű anyagot, melyből nem sokat lehet faragni.

Az öreg, süket mester álmosan bóbiskol egy hintaszékben s inkább arcával, mint fülével érzi az ének hullámzását a légben. Annál inkább szívja magába a hangokat egy hajlott korú vendég. Nem sokat ért az egészhez, az elsiklott, éles, hamis hanghoz is olyan elragadtatással mosolyog, mintha ananászt nyelt volna. Lelke legis-legmélyén, meg van győződve, hogy az a kicsiny éneklő száj aranyat ér, hiszen e hangok oly bűbájjal kötik körül szívét, mint valami tündér pókháló. Boldog lelkesedéssel int a vén mesternak, ki éppen azon tündökdik: nem volna-e jó átszökni a legközelebbi sörházba? . . .

A látogató nem marad a puszta entuziaszmusnál; tényeket, kellemesen hangzó tényeket érint, miknek megértése végett Szidi oly közel ül hozzá, mennyire a gyermeki bizalom szabadalma megengedi — öreg patrónussal szemben.

Mit is beszélt a színház igazgatója? Sokat, nagyon sokat s a mi fő, jót. Finom előzékeny ember, meglátszik rajta, hogy sokat foglalkozik nőkkel. Ismeri Szidit hiréből (a kicsi önkéntelenül firtogatni kezdi orrocskáját: ezt elengedte volna) Legkevésbé sem kételkedik Szidi jövője felől; ha nem tartozik is a csodatorkok közé, jó iskola mellett sokra viheti. Az igazgató hizelegve érezné magát

ha az ő szinpadán tűnnék föl a felfedezett bájos csillag — persze egyelőre a karban.

Az új csillag orrocskáján újból mutatkozik a gunyos boszúság furesa mimicája a „kar“ szóra. No bizony — nem valami dicső dolog egy rakás blazirt kóristanő között torokszakadtából énekelni esküjeleneteket, vagy ölbe tett kezekkel faszentként végig unatkozni a primadonna nagy áriáját. A sör-csarnokok spodiumán legalább szabadon mozoghat az ember keze lába, mikor egy pattogó friss dal, mint valami sortűz, leveszi lábáról a bámuló tömeget. Ezt persze csak gondolta Szidi, mert tenni azt tette, hogy a jó úr fejét keze közé fogta, s a szürke szemöldökök között homlokon csókolta.

— Ön jobb, mint érdemlem, tette hozzá suttogva olyan puha, selyem hangon, mint a fiatal kigyó sziszegése.

Az apa a pásztori jelenet percében fordult oda s a nagyot hallóknál szokásos lármával vágott közbe.

— Legjobb a sör a „Zöldfá“-ban... jó társaság... félóránként friss csapolás, ennél maradunk.

És rendesen azzal végződött, hogy hármásban ott vacsoráltak, hol az öreg a napi portyázások közben valami hasonlíthatlan sört szimatolt ki. Ennyit megtehettek kedvéért, miután viszonzás fejében ő sem rontotta kedvüket, hanem bele takaródzott egy hirlaplepedőbe s csupán annyi figyelmet igényelt személye iránt, hogy szórakozottságból hazamenet ott ne hagyják.

A gyerekeknek azon ötlete támadt egyszer, — hogy az apussal együtt meglátogatják Bockót.

— Azt a komoly, félelmes műhelyt, hol a per készül. Sokan csinálják? Hogy van az, hogy a kí készíti, nem válik maga is mérges, perpatvaros emberré? Nekünk is volt egyszermásszor perünk, mikor még nem voltunk ilyen koldusok. Aj — be rossz dolog az! Apusnak akkor volt utóljára aranyóraja, azt hiszi, nem elvették?! Maga is ilyen gonosz pereket csinál, akkor jobban szeretném, ha inkább porcellánkereskedő vagy képviselő lenne.

Bockó elnevette magát s magyarázta, hogy legtöbb pernek bizony gonosz a vége. — Vannak azonban másneműek: érdekes bűnügyi-, aztán váloperek...

— Az is volt nekünk, mikor apus elvált a mamától.

Ezt nem is tudta Bockó. Úgy látszik, Szidi nem valami árkádiai családi életben nőtt fel, az apus pedig sok peres tapasztalaton ment keresztül. Hjah — a művész élete!...

Hanem a látogatás terve kissé szeget ütött fejébe. Persze ha külön lakása volna: Hanem így! ... Ott van Tarjagos, aztán Talpas, az öreg irodavezető, Károly, az a fiatal farizeus, meg egy léhűtő őrnök, no meg a vén Antal. — Milyen tágra nyitná szemét valamennyi, ha ezt a világos napernyőt, kacér franciakalapot meglátnák!

Kiméletesen kifogásokat tett a látogatás ellen: rendetlen szobák, sok szájtató tanu, gyakori távollét..

Szidi, látszólag, megadta magát. Persze, hogy egy hét múlva ott kopogott napernyőjének hosszú nyele az iroda tentapecsétes padlatán. Megjelenése óriási sensációt keltett.

Maga az öreg chef kalauzolta be a principális fogadótermébe, — olyan tisztelettel, mint egy hercegnőt. E közben Károly urfi s az irnok föltartott orral szívták a selymes jelenség után hátra maradt Spring Flowers illatát s megeresztették nyelvüket a főnök felett. Lám, lám — mire vénülünk meg. Egyébiránt tisztelet az ilyen ötven évnek. Antal megsodorta orra alatt a vastag szőrhurkát, meg volt elégedve urával.

De bezzeg nem ám Tarjagos. Ez már sok. El is fogadni magánál a világ szemé láttára! El kell az embernek sülyedni szégyenében. No — az igazat megvallva csinos a gyerek s elegáns, akár egy baronesse... hanem a tisztesség, a tisztesség!

Igen, Tarjagosnál ez a főszempont. Ama bizonyos vacsorán, melytől a dolgok új rendje kezdődött, minden emberi szándék legtisztességesebbike fogamzott benne meg.

Hogy ezt megértsük, keressük föl a „román leány“-t a Nyárfa-utcában. Könnyű rátalálni, ott mutogatja himzett katrincáját az utcasarkon. Nehogy valakiben galant szándék ébredjen, megállapíthatjuk, hogy a nevezett hajadon úgy negyven körül számlál. Az idő megtörte sötét szemének tüzet, fakóra szívta ujának néhai karminját, megsűrkitette hollóhaját, zeg-zug repedésekkel tetovi-

rozta képét. — De nincs is ezen mit csudálkozni, miután a román leány legrégibb boltcimer egész Nyárfa-utcában.

Mint csaknem minden nőnek, a festett leányzónak is van — multja. Barabás Timót, szövetárúkereskedő, negyven év előtt megbizott egy festőt, hogy boltcimernek pingáljon neki egy historiai dáma't, de semmiesetre sem vén asszonyt, miután ezeknek festve sincsen csalogató szokásuk.

A festő ki akart tenni magáért s festett egy jól táplált, pozsgás Phrynét, — szellős fehér chitonban, pongyolán oldott diploi-dionnal. A classicus hölgy tiz évig ünnepeltette magát az útca által. Barabás ekkor, negyvenöt éve dacára, belevágott a házasodásba.

Apósa, egy felette szigorú elvű férfiú, nem tartotta a jó erkölcsökkel összeférhetőnek Phryne asszonyság e vékony toilette-jét; különben is hallotta szép hírét ennek a görög donnának, tehát a világért sem engedi meg, hogy leánya férjének solid, illedelmes üzletét e fajtával együtt emlegessék. Mit volt tenni? Phryne visszakerült a festő állványra s az öreg puritán utasítása szerint kapott elől-hátul egy-egy cifra katrincát, nyakára klárist, amennyi ráfért, lábára piros csizmát s lett belőle biharmegyei román leány.

Barabás tizenöt év mulva kivándorolt ama jobb hazába, melyre, állítólagos előnye dacára, mindnyájan hátborsódzva gondolunk. A „román leány“-on kívül egy kövér özvegyet és egy hat éves

apróságot hagyott a rosszabb világban. Az özvegy túladdott úgy az üzleten, mint azon kérőkön, kik a Barabás kidölte folytán támadt úrt betölteni ajánlkoztak. Annyi kényelmet kell feláldozni a férjek kedvéért, már pedig ő imádta mindennél inkább a háborítatlan nyugalmat. Egy módos özvegy élete: siesta egy jó ebéd után, egy ruganyos balzaccon semmi más gond, mint szép lassudan emészteni.

Igy siestázott a derék asszonyság tiz éven át. Ez alatt egy balzac rokkantá lett alatta, egy mopsz elhúnyt ölében, karpereczeit kihizta, leányát pedig felnőni látta. Mint a legtöbb anya, ő is azon elvből indult ki, hogy el van hibázva a nevelés, ha a leány háromszorta nem műveltebb anyjánál. Téréz tehát négy évet töltött egy bécsi intézetben, mely, miután hallatlanul drága volt, bizonyára leg-gazdagabb forrását képezte a szellemi tökéletesedésnek.

Nem volt hátra más, mint kiválasztani a férfiu, ki a francia-, német-, angol-óráknak, a zongora-, lovagló-, tánc-, ének-, rajzleckéknek megbecsülhetlen gyümölcseit élvezni eléggé méltó. Az anyai szemek ennél fogva rendre mustrálták az intézeti növendék köré gyűlt udvarlókat. Nem birt ugyan kiváló emberismerettel, de tisztában volt azzal, hogy a nagyhangú, nagy manchette-ü, mell-tús, kurta kabátos urfiakkal nem sokra lehet menni. A házasságban földolog a kényelem; micsoda nyugalom várna egy ilyen izgó-mozgó, cicomás paprikajancsi mellett egy nőre.

Ő tizenöt évig élt oly férjjel, ki apja lehetett volna s bizvást mondhatja: ha van valami, mire egy nő építhet, úgy a szürke fej az. Nem ropog, zakatol ugyan e tisztos fedők alatt a szenvedély nyugtalan, emésztő vágya, mint valami gőzmalom fűtőjében, hanem halk, egyenletes meleget sugárznak magok körül, mint az öreg, becsületes cserépkályha, mely mellett álmodozva köthetni a harisnyát.

Föltette leányáról, hogy a többek között — a szürke fejek nagybecsülését is eltanulta Bécsben, ebben megerősítette azon tapasztalat, hogy Teréz dr. Tarjagos iránt a figyelem oly mértékét tanúsította, mely meghaladta a megszokottat.

A doktor évek óta sűrű látogatója a háznak. Az özvegy egész udvart tartott maga körül azon betegségekből, melyeknek kovasza az elpuhultság. Mindenik nyavalyának még volt a rendes ideje s az özvegy ott fogadta őket valamelyik pamlag sarkában, mint valami bejelentett vendéget. A doktor egész kényelemmel bevarta, míg a kelletlen, de megszokott látogató szép csöndesen magától visszavonul s gondja volt rá, hogy a patiens a szórakozás ezen nemétől ne legyen egészen megfosztva. Szegényt az unalom ölte volna meg, ha betegségeitől válnia kell. Tarjagos szürke koponyája ennélfogva olyan pont volt, mely az özvegy szemében a jólét és életbiztonság föltételét képviselte.

Tarjagos jó idő óta az emberiségnek csupán jajgató, egészségtelen része iránt mutatott bensőbb érdeklődést s ime egyrésze ez a nevető, ifju egészség t. i. Teréz, legkedvencebb betegének is föléje kerekedett.

E fölfedezésen előbb megütközött, aztán nevette, majd boszankodott s végül nyomatékosan elkomolyodott. Ej — az ő feje nem kalitka, hogy mindenféle bolondos csélcsap gondolatot hagyjon ugrálni, csicseregni benne! Pedig egy tucat éhes csíz nem csinál olyan koncertet, mint a minő támadá a tudomány emberének agyában, mikor Teréz életteljes alakjában körvonalairag ondolt. Rajta kapta magát, amint izről-izre elemezte a pompásan kombinált szépséget s e fölséges a natomia üzésében oly gyönyört talált, mely távolról sem volt tudományos.

Néha úgy találta, hogy szemei visszanyerték husz év előtti fogékonyságukat s szomjasan szivták tele magukat abból a villanyos melegségből, mely mint valami gőzkör, fogja körül az ifju bájakat. Ártatlan kicsapongás volt biz ez, hanem éppen abban rejlett a veszedelem, — hogy az öreg legény semmit sem hilt kockáztatni a játék által, pedig az ötven éves sziv jól megérdemlett nyugalomát kockáztatta.

Igaz, nem áldozta fel étvágyát, sem éjeit, rég elmaradt tőle azon kor, melyben a gyomortól a tyukszemig minden megsinli a sziv lázas állapotát. Egyetlen, de annál félreismerhetlenebb symptomája a bajnak az volt, hogy egy, távol multban elejtett,

az életpályán, messze utfélen elhagyott eszme váratlanul elébe került s a mánia makaességével kapaszkodott bele. Még a vén óra tikktakkjaiban is azon intést vélte hallani: házasodjál, házasodjál!

Mikor a dolog idáig fejlődött, Tarjagos sietett hét pecsét alá zárni titkát. — Ez annyi volt, mint egy marék bolhát bekötni egy fátyolzacskóba. — Csak az nem tudta a ki nem akarta, hogy mi fő szegény szürke fejében?

Ez egyszer patiens tapintott orvos üterére: az özvegy minden kétértelműséget kizáró módon érezte, hogy átlát a szitán. A doktor leálcazva tudván magát, tutásra készült venni a dolgot, de szándéka gyors kivitelében az anya által megakadályoztatott. A derék nőt e fölfedezés erősen megrázta a pamlag sarkában s oly élénk örömmel töltötte el, hogy a kényelmes egykedvűségből való kizökkenést egy jókora oldalnyilatással fizette meg. Tehát megtalálta a vök ideálját! a szürke fejet, melyre biztos lehet építeni.

A doktor egyszerre azon vette észre magát, hogy az özvegy buzgó protekciója által hevesen, ellenállhatlanul tolatik előre, hogy a játék most már egészen komolyan megy s az esetleges nyereség, — vagy veszteség dönteni fog élete hátralevő ideje felett. Mit volt tenni? Engedte magát tolatni, számlálta kezében az ütőkártyákat s azzal biztatta magát, hogy egy kis szerencse s jóviselet mellett még elfogadhatja a coeur dámát.

Teréz pedig nyájasan mosolygott anyja véden-

cére s kedvesen fogadta annak apró szolgálatait. Bátran nyílt kérdésnek lehetett volna tekinteni, hogy e jó indulatú mosoly a bácsit, vagy a férfit illeti-e inkább? Tarjagos azonban nem engedte a dolgot alternatívává fajúlni, hanem hitte a legjobbat.

Noha Bockót pártfogoltjának énekleckéi, az igazgatóval folytatott alkudozások s a vándor vacsorák erősen igénybe vették; félszeggel látta: miben sántikál az ő Tarjagos-sa. Ah — hát fészek kellene, pelyhes, puha fészek az ő öregének! Kissé későn jut eszébe szegénynek! A magunk fajta vén rigók legbölcsebben cselekszenek, ha ott gunnyasztnak csendesen a magányos, száraz galyon s nem füttyülnek olyan madár után, mely nem hallgat reájuk.

Az, hogy ő maga is vén rigó létére ugyancsak teletorokkal fujta egy fiatal poszátának, nem jött kérdésbe. Különbösen is ő tisztára megalkudott lelkiismeretével. A sors útjába vezetett egy szép tehetséget, mely már-már a süket, vak tömeg lábai alá került, ő felemeli a porból s visszaadja a művészetnek. Ha ez nem szép tett!...

Szidi ott van már az énekkarban. A színház törzslátogatóinak látesöve megakad a feltűnő, kihívó, kecses jelenségen. A primadonna nyakán félmarék gyémánt szikrázik, de van ennek a háttérbe állított gyermeknek íves szemöldöke alatt két olyan gyémántja, mely mellett hitvány, bágyadt színjátás a kövek csillogása.

Bockó ott ül jó közel a szinpadhoz s azt hi-

szi, hogy hallja kicsengeni az ő hangját az összénekből. Pedig a művészet új papnője nem viszi túlságig buzgalmát, inkább csak az ajkát mozgatja, mint énekel. Unja ezt a csoportos harsogást s kiállhatatlanoknak találja kartársnőit, amint szájukat éhes madárfiókként, lehetőségig kitátják, karjaikkal a levegőt szeldelik s tenyerükkel mintegy kinyomják mellükből a hangot. Szeretne kilépni közülök, odatoppantani a sugólyuk elé s rágyujtani a „cigarette” románcra: „Sodord keményen, szivjad erősen! . . .”

Nem neki való világ ez. Hanem azért a színházból hazamenet oly halás, hizelgő ragaszkodással simult a patrónus karjához, mint egy cica, melyet csupa tejszínnel tartottak jól.

Egy ilyen séta alkalmával szemközt jö reájuk egy fiatal, borotvált képu úr, kaekiásan félre vágott köcsögkalapban, csipőjében hintázva, keztyűtlen kezét nadrágzsebébe sülyesztve s vigan dudolgatva.

Mikor Szidi mellett egész közönnyel elhaladna, ez hirtelen visszafordul s legyezőjével rákoppint a cilinderre.

— Nézze meg az ember, de kényes az úr! . . .

A kényes úr visszahököl, bámul, leejti orrtővéről monokliját s egy bonvivant szinpadí elragadtatásával üdvözli Szidit.

— Ön az, Szidike?

Ugy megrázzák egymás kezét, mint valami csengettyűhúzó. Bockó megismerkedik Alfréd úr-

ral, kívül Szidi az első duettekét énekelte a csarnokok tribunején s ezért úgy tekinthető, mint első kalauza a művészet ösvényén.

Alfréd jelenleg egy társulat összetoborzásán fáradozik, melylyel európai körutra indul. Nagyszerű sikereket remél. Így látszik, elvitázhatlan szüksége van valami kövér sikerre, mert az idült szegénység minden jele látható külsején s megjelenésének eleganciájából sokat leront, hogy inggal-lérának színe a barna bársonykabát gallérjával cimborál s ruhája kiszögellő helyein a viseltség zománca ragyog. Noha kissé bekapottnak néz ki, elfogadja a vacsorára meghívást, Csodálatos ügyességgel bír a szaporánnyelések közben egy jókora falattal szájszegletében — tarsalogni.

Szidi úgy hallgatja a feleségő éhenkórászt, mint valami prófétát. A népének mindenféle közös ismerős felől csipős, bus, komikus, ledér történeteket beszél. Julia ternót csinált a lutrin s fodrászüzletet nyitott, Gyulát, szegényt, megölte a duplakeserű, Jenny férjhez ment egy serfözöhöz s megszökött a fizető-pincérrel, Laura újabb öngyilkossági kísérletet tett olyan méreggel, melytől még soha senki nem halt meg, Paula psalmusokat énekel egy székesegyház korusában, Csillag igazgató most ünnepli ötödik feleségét s hetedik csődbejutását stb., stb.

Bockót halálra untatta a sok előtte ismeretlen úr és asszonyság viselkedése, de Szidi, mint valami szent legendákat, egész lelkesült rajongás-

sal élvezte a pongyola tréfákkal, sikamlós vonatkozásokkal fűszerezett előadást. Egészen elemében érezte magát, vig, nyugtalan, rajongó lett, mint a madár, mikor az ablakba kitett kalitkából megpillantja az erdőt.

Alfréd egy legújabb szerzeményét dudorászta el; zene, szöveg saját munkája. Egy cigányleányról szólt a dal, — ki úri dáma lesz, de jóllakik a szűk corsette el, atlasz-cipővel, boudoir-ral s megszökik, hogy mezitláb barangolja az országutat.

Szidi ott nyomban megtanulta a kóbor szabadság dicsőítésénél igazi cigánytűz lobogott fel szemében. . . . Ez aztán a dal, szeretné megcsókolni Alfrédet érte, csak ne lennének oly sokan. . . . Bockó csak ámult, hallgatott, a vacsorával lenyelt egy jó adag bosszúságot s a társaság számbavehető tagja gyanánt csak akkor tekintett fel, midőn a fizetésre került a dolog. . . . Hogy a Lucifer vitte volna el ezt az Alfrédet cigányleányostól együtt! . . .

Miután az ördög békét hagyott a népékesnek s nem ragadta el, tehát az történt, hogy harmadnap mulva Alfréd vitte magával Szidit az öreg mesterrel együtt. — A leány rövid, őszinte bucsulevelet hagyott hátra Bockó részére. Nos — ez az élet nem neki való. A szinpadot a gögös primadonnákkal, az irigy kóristanókkal egyetemben az első izlelítőre meguntá. Aztán mire menne ő ott az ő vékony hangjával? A mi kettőjüket, őt és Bockót illeti, emlékezzenek egymásra jóindulattal. Ne higgye őt hálátlannak, sokkal inkább lett volna

azzá később, ha itt marad. Jól van ez így. Ő mint a féle vad madár, tovább folytatja barangolásait, a patronus ur pedig visszaadja magát azon tiszteletreméltó környezetnek, mely már-már elveszettnek hitte a jó társaság eme diszét...

És így tovább.

Bockó szétnézett az üresen hagyott, illatos kábitban. A japáni legyező, melylyel tegnap este pajkos kedvében cigarettépapír-lepkéket hajszolt, ott hever a pamlagon. Csak fel kell ütni a szomszédos benyiló szőnyegajtáját, ott van a kékkárpitos kis alvófészek, az apró papucsokkal, nagy, fölpuftadt párnákkal, az öltözőasztal esontkristály-ezüst csecsebecséivel, a földig érő tükör az ő fényes, hideg képével. Semmit nem vitt magával a bohó esztelen leány; semmit, csak ő maga hiányzik innen.

Bockó ott állott meg a tükör előtt s látott abban két, sirhatnám szemet, fanyarul legörbülő szájszegletet, — egy keresetten öltözött, poczakos gyászvitézt. Elfordull, nem tetszett neki az a pofa, mely sehogysem hasonlított az ő tekintélyt arrogáló jogász-képéhez a felek rendíthetlen bizalmának eme horgonyához.

Talált egy másik levelet is; a vén mester irta egy sörház-megnyitásáról szóló plakát hátlapjára. Sajnálkozott az összeköttetés beszüntetése felett, de így van, ha az ember vénségére megsiketül s azonfelül esztelen leányuralom szeszélyeit nyögi. Hogy merre viszi őket az ördög szekere, azt ő nem tudja. Különben úgy is megitta már ő sörének ja-

vát s valahol majd csak ráhuzzák az agyagtakarót. Utolsó kérelme öreg napjainak elvesztett barátjához az, hogy a „Griff”-ben hátrahagyott csekély számláját a kellnerrel hozza tisztába, ajánlja e helyett, mint egyetlen, hol fickó nélkül kapni a Dréhert. — A levél végén valami érzékeny bucsu akart küldeni, de nem jutott a papirosból s így elegiai zárszó farka egy „ugyanazért”-nél ketté szakadt.

Mikor bezárta az elhagyott lakosztályt s barangolni indult, az ő gondolatai is ilyen csonka „ugyanazért”-ben végződtek. Meg volt zavarodva, mint a kit gorombán felröccigálnak legédesebb álmából. Öreg szive úgy fájt, mint huszonöt évvel ezelőtt — egy bús csalódás után, a hideg gúnyos bíró: az értelem pedig karörömmel kacagott le a kesergő szivre: úgy kell, úgy kell vén bolondja...

Ahány világos napernyőt, francia-kalapot megpillantott, az mind egy sajtós és egy gúnykacaj számba ment, de fájdalma és szégyene dacára is csaknem atyailag gondolt, menten minden szemrehányástól azon könnyelmű rossz leányra. Szegény, kis, vad madár, cudar, gazos bozót az, melybe visszarepültél!...

Esni kezdett, úgy tetszett neki, mintha a felhők ő helyette sirtak volna. Egy sarkon egy csoport fiatal ember falragaszokat olvasott.

— Eszter, az „aranyfecske” csicsereg az „Apolló”-ban. Kedves, kicsi fecske a kiasszony, az apámnak is csicsergett egy időben. Ennivaló azok-

kal a csontos lapockákkal! Tudjátok mit, elmegyünk s meglövődözzük cseresznyemaggal. Teringtét, — hogy fog koppanni azokon a szikkadt vállakon!...

Valamennyien hahotáztak az ötlethez. Bockóban megnyilalott valami. Valjon így fognak beszélni egykor az ő meggondolatlan szökevényéről is?!...

*

— Az anyát illetőleg egészen biztos vagyok, a leány? az... No tudod az én időmben már nem szoktak a szoba leghomályosabb zugában sugnibugni s az ellágyulás pillanatában vallomással vallomást hívni ki. Hanem becsül, nagyon becsül s bizalommal csügg rajtam. Jó, tiszta szív s nem regényes. Ha női főben valaha bizni lehetett, úgy ebben igen.

Bockó elgondolta magában, hogy csak még tegnap neki is ez a nézete volt, egy bizonyos kis fejcskét illetőleg.

Tarjagos folytatja.

A mi korunkban a várakozás több mint egyszerű idővesztés. Elhatároztam, hogy föllépek. Számot vettem korommal, egészségem-, vérmérsékletemmel, rögzött szokásaim s anyagi állapotommal. Persze regényt nem játszhatom többé, aztán pásztorórák nyitányának hangszerelését sem érti már a magamfajta vén muzsikus. De hiszen az életet nem hegedűszó mellett éljük le, az egymásnak zenélő pár elébb-utóbb abbahagyja a hürpengetést s azt

mondja: elég volt a muzsikából, most már lássunk hozzá, hogy egész csöndben elégtelk s nyugodtak legyünk. Szóval: saját édes én-emmel abban állapodtunk meg, hogy a csalástól vagy csalatkozástól való aggály nélkül bocsátkozhatom a vállalatba. És most a te véleményedet, öreg barátom . . .

Jó ideje, hogy a két szövetséges egymástól távol, egymástól futva cserkészett ki-ki saját tilosában. Mindenik magába rejtette vágyait, reményeit, terveit. Tarjagos ügye a forduló pontra terelve — nem maradhatott tovább a titok takarója alatt.

Az önleleplezés megtörtént. Szemközt állott a két aggregény; egyiknek arcán az utolsó érzelmi csalódás méla árnya, másikén az utolsó szerelem bízó reménye, amamnak végkép lement már a nap, ez erős hittel várja a rózsás hajnal hasadását; Bockó egy megtestesült, komor „soha többé” fogadalom, Tarjagos egy eleven „kezdjük elülről” biztatás.

Tarjagos mit sem tudott még Szidi hálátlan-ságáról. Hitte, hogy oly emberrel beszél, kivel mód felett könnyű megértetni, mennyire életszükséglet ötven év körül tizennyole év bizalma után futkosni.

Bockó a tapasztalati bölcsesség magaslatáról nézett le barátjára, ki azt teszi ma, mit ő is tett — tegnap: pillangót hajszol. Az ő lepkéjét messze vitték a nyugtalan szárnyak; ez még hiszi, hogy elhálózza a magáét. Gyengének tartotta magát a hit ellen sikra szállani, ismerte a szürke koponyák

makacsságát. Saját, érzékeny kárvallásáról bölcsen hallgatva, óvatosan szólt a dologhoz. Sem biztatni, sem elriasztani nem akart, tudva, hogy a vízbe ugrót igen, de a házasságba saltomortálézni akarót nem lehet kabátjánál fogva visszatartani. Tarjagosnak e passiv tartózkodás egészen injjére volt. . . .

Másnap a doktor és Antal úr jó másfél óra tartamára eltűntek a világ szeme elől. Ajtó gondosan becsukva mögöttük, mintha bankjegyprést működtetnének titokban. Mosakodás, kefézés, beretva perczegés hangjai váltakoznak, egy-egy sziszegésbe vessző szitok, mint mikor valakinek tyukszemét spanyol csizma, vagy szűk cipő szorítja, közbe Antal úr kurta elégedettséget, kifejező felkiáltásai. Az ember hajlandó lett volna hinni, hogy az inasok példányképe megröghanta, letéperte urát s most a kinzások válogatott nemét fűzi rajta bőszen dühében.

Azonban a doktor nem zúzott tagokkal, véresen, de sőt igen is kiváslalt, kemény, elegáns állapotban került ki Antal úr kezéből. Mindazon választékosság, mely fekete posztóból, keményített vászonból előállitható, megvolt külsején; arca sima, fényes, mint egy nő tenyere; a szürke hajban oldalt olyan egyenes a választék, mint egy sugárút; lábán kacér, keskeny lackcipő.

Álljon elő a kocsi. . . .

Az indulás percében két látogató tartóztatja föl.

No — ezeket éppen jókor hozza az ördög! Két ismeretlen ábrázat, csupa előzékenység rajta minden vonás, vegyítve eltitkolhatlan aggodalommal.

Egyik valami virágárus, a másik valami könyvkereskedő. Nagyon szép... és a baj, ha szabad tudni?

Egy-egy halom papirlapot szednek ki zsebük-ből, számla egytől egyig — fizetetlen.

A jó emberek, nyilván tévedtek: Tarjagos nem szokott adós maradni. Nem ők. Tetszik lenni Tarjagos Illés orvos urnak? No igen. Nagybátyja Villányi Károly ügyvéd segéd urnak? No igen. Tehát tetszik tudni, fiatal embernél az olyan könnyen megy: ma egy bouquet, holnapután a másik és így tovább, mindez hitelbe. Persze — mikor a számla a száz forint körül jár, az ember szeretne pénzt is látni. Azonban Villányi urnak vagy „még” nincs, vagy „már” nincs pénze s úgy látszik, lehetetlen eltalálni azon közép terminust, mikor van. Az ember nem azért kertész, hogy fiatal urak után koptassa lábbelijét s ácsorogjon tolozárral csukott ajtó előtt, mely nem akar kinyitni... A hosszú lamentáció függeléke az volt, hogy tehát fizessen Tarjagos orvos úr az öcsce helyett, mert annak ajtajára rég ki van írva, hogy „hagyjatok föl minden reménnyel!”

A másik, a könyvkereskedő sem heverteti nyelvét. Böven illusztrálja számláinak történetét. — Értékes, diszkötésű munkák, magyar, angol, német, francia szerzőktől: egy egész kis könyvtár. A szellemi termények kufára ugyanazon aggodalmas epedéssel beszél pénzről, mint előbb a műkertész.

Tarjagos nem érti, mióta lett Károly könyvmoly és virágfaló. Csinos passió, de miért kelljen

ő neki adni meg az árát? Majd beszél az urfi fejével. A számla itt maradhat.

E közben az aggodalmas hitelezők megpillantják Antalt. No — épen itt a tanu. Ez az ur hordta el a csokrokat és könyveket. Antal helyben hagyja, mire a két ur a jövőd, kielégítés derengő reményével arcán, visszavonul.

Most Antal on a sor. Micsoda virágok, könyvek azok? Hova, kinek vitte? Antal rátartian sodorit bajuszán; szép leánynak — biz azt! Ott a Nyárfa-utczán, hiszen tetszik tudni...

Tarjagos inggalléra nyilván nem birt elegendő bőséggel, azért szorult a vér hirtelen fejébe. Csak várjon a kocsi, a doktor nem indul még háztüznézni, kissé lepihen a támlásszékre, nem törődve azzal, hogy üvegkeménységű ingeleje meghorpad s a frakkszárny négyrét gyűrődik alatta.

Valaki megy végig a folyosón operette dallamokat füttyörészve. Ez Károly urfi, egyenesen belép, havi pénzéért jön. Kár, hogy valamivel előbb nem érkezett, ismerősöket talált volna. Tarjagos ajtót mutat Antalnak, az urfi azzal a kellemes türemlenséggel, melyben a pénz utáni étvágy mutatkozik, belesülyesztí magát egy fauteuil-be, de erősen meghökken, — mikor bankjegyek helyett egy csomó számlát nyomnak markába. Még kevésbé békíti ki a váratannal azon körülmény, hogy a számlákban régi ismerősökre bukkan.

— Kinek voltak szánva e könyvek s e virágok?

A jövő e prókátorát a kérdés még inkább sarokba szorítja. De mi szükség is bolygatni az érem ezen lapját? Válogatni kezd egy rakás fül-lentés között, melyek ajánlkoznak szembeszállani az indiskrét kíváncsisággal.

Tarjagos azonban jól értesültségének próbakö-vén konstatálja, hogy az állítás talmiigazság.

— Antal volt a szállító, tudom. Nos — mi-csoda nyárfa-utcai szép szemek azok, a mikért így adósságba bonyolódott?

— De — nagybátyám!...

— Semmi — de. Ajánlkozni, becsületes cél-zatból: nem tagadni való tény. Reménylem, a cél-zat tisztessége...

— De — nagybátyám!...

— Leány? Asszony?

— Jól van hát! Igen, leány. Miért tagadjam, imádom. — És Teréz úgy szereli a virágokat s a könyveket.

Tehát Teréz! Hjah — hogy megropogott a doktor keményített ingeleje, mint valami fiókmeny-dörgés s ezenkívül egy illúzió üvegvara vált cse-réphalommá az ing alatt.

— És Teréz?

— Drága nagybátyám, — én boldog vagyok...

— És az anya?

— Mit sem tud. Egy év mulva, diplomámmal kezemben fogok elébe állani.

-- És én?

— Ön, kedves nagybátyám, ön? Birva mind-

kettőnk bizalmát, — közbenjárónk lesz az anyánál,
ha netán nehézségek. .

Stb. stb.

Szegény ötven esztendő! Legyőzve, megalázva
a huszonhat év által! Fogasd ki lovaidat, akaszd
vissza angol frakkodat, huzd le világos keztyüdet
s tanuld meg, hogy a madár a tavasznak dalol, a
szerelem az ifjúságot koszoruzza, fizesd ki a szám-
lákat s menj vacsorálni az „Ezüst golyá”-ba....

NAGYANYA ÉS UNOKÁJA.

— BESZÉLY. —

Az iharosi postamester esztendőn át nem fogyaszt annyi olajos festéket levélbélyegzésre, mint az utóbbi pár hét alatt. És micsoda levélstemplik azok, a mikre ráült a bélyegző! Londonból, Párisból, Alexandriából, tengeren túlról, olyan fül nem hallotta helyekről, melyeknek létét csak Iharos nagy geografusa tudja: a rektor.

Attól kezdve van ez így, mióta Bodolay László, az afrikai magyar utazó, Iharosra hazajött. Ez az ember nemcsak magát, de faluját is híressé tette. A szerény, egy utcás községnek hirneve eddig csak Nagy-Sulyokig terjedt s az ottani heti vásárokon annyit tudtak felőle, hogy az iharosi káposztafejek a legpuhább levelűek, ellenben az odavaló vásáros atyafiak a legkeményebb koponyájú, korcsmai verekedők.

És most a föld legkülönbözőbb szélességi fokai alul csakugy özönlik ide a levél. A jámbor

postamester kezdi magát azon meggyőződésbe belelovalni, hogy az iharosi m. kir. pósthivatal internationális központ az egész földgömb számára.

Ma is olyan nyaláb hirlap, könyv, folyóirat, levél érkezett, hogy a gyalogposta börtarisznyájának oldala megfeszült, mint a boa konstriktoré, mikor a vadkecskét egy darabban nyeli el.

Minthogy a posta egyuttal kaszinó is, idejár a falunak minden, szappannal mosdó embere, ide számítva a harangozót is, ki semmivel sem mosdik ugyan, de intelligens ember számba megy, mivel az árendáson kívül egyedül ő tud németül.

A jó falusiak, kik szellemük olajos korsóját az egyetlen, közös forrásból, a Nagysulyoki Figyelmező^c-ből szokták telemeríteni, szent áhitattal telnek el az ismeretlen nyelvű nyomtatványok címszalagja s azon másvilágbeli férfiak kézvonásainak láttára, kik olyan meszszerűen is tudják, hogy Iharos B. megyében fekszik, u. p. Nagy-Sulyok. Tetőpontot ér az ámulás, mikor a néger, kit Bodolay magával hozott utjából, megjelenik a póstán, ura leveleiért. A postamesternének, ki jó reménységben van, nem szabad ilyenkor kijönni szobájából, nehogy megcsodálja s fekete anygallal tarkítsa a szöszeke familiát. . . .

Mialatt a derék nép a többszörös elálmélkodásból fölocsudik s mérsékelt tudvágygal neki fekszik a nagysulyoki Spektator-nak: a néger szolgálja átadja urának a posta-küldeményt. A híres utazó a széleskörű levelezéshez szokott ember közönyös

nyugalmával vizsgálja rendre a levélhalmazt. Tudósok, akadémiák, szerkesztők, kiadók adnak, kérnek választ; itt egy becses elismerés, amott egy olcsó bók, majd a tudományos irigység palástolt féltékenysége, majd a spekulatív üzletszellem ajánlkozása tűnik ki a boríték alul. Egy nagy pecsétetes levélírás mögül egyszerre finom, kicsiny boríték tűnik elő, mire a tudomány egykedvű bajnoka nagyhirtelen félre söpör maga elől mindent s ez egyet bontja föl — kiméletes gonddal, minővel oly tárgyat érintünk, melyet nekünk kedves kéz érintése fölszentelt.

Bodolay a levelet azzal a mosolylyal olvassa, mely csak akkor sugárzik le képünkről, mikor anyánk, nővérünk vagy kedvesünk mellé ülünk le a bizalmasság valamely derült órájában: fejével hol tagadóan int, mint mikor szeretetreméltó vádat tréfásan cáfolunk; hol beleegyezően, mint midőn lelkünkben halljuk a szót kivenni.

De jött aztán más hangulat is. Az olvasó abban hagyta a mosolyt, arcát a férfias kedély szép komolysága önti el, mintha valakinek szemébe nézne, ki kezét nyújt neki az élet egy rendkívüli órájában. . . . A levél alján e név állott: Betty. Minden betűjét megérintette ajkával. Nem az öntüzeben emésztődő szenvedély lázcsókja volt ez, mely, mint az optikai lencse gyújtója, csaknem kiégeti tárgyát: nyugodt, mély, öntudatos rokonszeny akaratlan elérzékenyülése volt abban kifejezve.

A levéllel nagyanyjához sietett. A nyolcvan-

két éves aggnő szobájában nagy munka folyt. Ágnes, egy szőke, piros, teli arcú lány, a családnak távoli, teljesen árva rokona, parányi dinnyemagvakat osztályozott apró, feliratos papirzacskókba. A nagymama lábainál egy cigánybarna, cselédféle lányka szedegetett ki a szőnyeg bolyhai közül egy csomó, kiömlött magot — a meddő foglalkozás unalmát azzal élénkitve, hogy a kegyenc macskát dorombolásra csábította.

— Utolsó szemig, Zsuzska, mert ez nem amolyan mag ám, mint a minőt apadék, eddig kaptak. Ott ennek a fészke, ahol Énok olyan szörnyű feketére sült. Ha rossz leszel, téged is odaküldlek s neked is olyan kulináris lesz a képed. Nem szeretnéd ugy-e?

A jelzett magvakat Bodolay hozta délről s megvallva az igazat — ezzel nem annyira örömet, — mint nehezen titkolható aggodalmat szerzett nagyanyjának. A jó öreg előtt minden gyanus volt, a mi afrikai. Ki tudja, e dinnyékben nem nő-e majd kigyó- vagy krokodiltojás, melyből aztán felszelés-kor az asztali társaság szeme közé karikázik valami mérges fenevad. A mi Énokot, a szerencsen szolgát illeti, ez csak azon feltétel alatt nyert letelepülési jogot a háznál, ha a ház urnőjének jelenlétében nem mosolyog. Nem lehetett félelem nélkül nézni ilyenkor, fekete képéből ijesztőleg kivillogó fehér fogait. És bárminő magasztalólag szólt Bodolay feketéjének gyermekes ragaszkodásáról, hűségéről, jámborságáról, nagyanyja nem volt képes megba-

rátkozni azon gondolattal, hogy ilyen testi kiállítással valaki isten képére teremtett lény lehessen. — Pedig Énok buzgóan eljár az iharosi templomba is, mint az Úr félelmében nevelt, jó keresztyén. Igaz, hogy első megjelenésekor majd megfutott előle az egész szent gyülekezet — vélvén, hogy a sátán jött kísérteni az ekkleziát. A tiszteletesnek külön teksztust kellett beszurnia a prédikációba, miben megmagyarázta, hogy Isten az ő fiait különböző bõrrel ruházta ugyan fel, de azon egy szeretettel öleli szivéhez valamennyit és hogy nem egyszer lelik nagyobb öröme egy feketében, kinek lelke fehér, mint egy fehérben, kinek lelke a rátapadt bûnõktõl sötétlik.

Zsuzskát urnõjének fenyegetése nem kevésbé döbbsenté meg, fõlhagyott a macskacimborasággal s minden figyelmét a magvakra összpontosítá.

Az unoka lépett be nyitott levéllel kezében.

— Bettytõl egy levél, nagymama. Nekem szól, de rólam csak ugy melleleg van szó, a nagymama egészen kiszoritott. A küldött csókokat is minden levonás nélkül kell átszolgáltatnom s nekem nem marad egyéb, mint a papiros.

— Az is sok az ilyen képmutatónak. Hogy akárná elbizottá tenni az embert. Nagyon jól tudom, hányadán vagyunk az ilyen turbékoló párral! . . . Mutasd no. Zsuzska, a pápaszememet. . . Igaz, hiszen angolul ir. Tanult, finom irás, könnyü kis kéz vonásai . . . De hiszen jobban tudod te ezt! . . . De minek itt a neve végén az az ipszilon, hi-

szén nem vezetéknev! Bárcsak már Arankának, Erzsikének vagy Mariskának hívnák a lelkemet... No mondd el nekem belőle, a mi az enyém... Oh — beh megérik, hogy derék anya nevelése! Aztán, hogy tudja az öreg asszony gyöngé oldalát; lekenyerez, nem tudom, hány száz mértföld távolságból, hát még ha majd nyakamba csimpaszkodik a kis hizelgő macskája! . . . Elég no, az már neked. . . És igazán tanulja a mi nyelvünket . . . . Mondd csak, te, megtanul akkorra, mire elhozhatod. Ne haragudjál szívem, de nekem olyan nem szeretem nyelv az az angol! — Nehezen szoknám meg, — hogy a feleséged engem grendmodher-nek szólongasson . . . Ezt a te Enokodat is megtaníthatnád már, hogy engem ne milédizzen, azt, hogy fekete, még csak elnézem neki valahogy, de a milédi-ből elég volt . . . No már szaladsz. Tele fecségtem a füledet ugy-e? . . . Jól van, jól, Correntiékhöz igérkeztél el. Szent a szép asszonynak adott szó. Jó, hogy férje van, jó, hogy karikagyűrűt viselsz, különben ott vesztenéd vagy a fejed, vagy a szived, vagy mind a kettőt. Itt van Ágnes, szegény, hogy félti attól a boszorkányszemü dámától azt a mézesmázos száju ispánt, a ki Correntiéknél szolgálna, ha a mi házunk táján nem lopná mindig a napot. . . No-no Ágnes, ne bujj a föld alá, hiszen csak tréfáltam. Te meg Zsuzska a körmödre nézz, ne hegyezd a füledet . . . Add ide a homlokodat, Laci . . . . Így, aztán idejében itthon légy, nálunk lesz a tiszteletes, a ki pedig ugy sze-

reti az ebédet, ha korán kezdődik és későn éri végét . . .

II.

Bodolay a réten átvezető gyalogutra lépett, kocsija lépésben követte az országuton. Az elevenzöld mező felett májusi nap ragyogott. Illatos, tiszta volt a természet, mint egy fürdőből kilépő ifjú nő, kiről könnyű pára száll föl s hajfürtjein vízsepek tündökölnek.

Bodolay azzal a nővel foglalkozott gondolatban, a kihez menő volt. A ragyogó Correnti bárónő öt év előtt egy elszegényedett aristokrata család leánya volt. Egy felvidéki fürdőben, hova nem a felesleg pénzzel és idővel rendelkező divatbetegek, hanem őszinte szenvedők járnak, ismerkedett meg a báróleánnyal, akkor még Letenyei Zenóbiával. Anyja keresett enyhülést a fürdőben, egy kicsiny, tehetetlen öreg nő, kinek élete már csak köhécselésből, környezete türelmének fárasztásából és naponkinti kecskesavóból állott. Valamikor a legbárányszelidebb nő volt, ki valaha mihaszna férj oldalánál méltatlanul szenvedett. Letenyei báró azon férjek közé tartozott, kik otthon zsarnokok, be nem vallható helyeken rabszolgák, itt is, ott is pedig esztelen bolondok. Mikor már az uzsora nem akart újabb kölcsönről tudni s a gáláns bűnök kezdtek kitérni a megkopasztott roué elől: a vén semmirekellő nem tudta existenciája e két életgyökerének elszakadását túlélni. Lefeküdt, meggyónt, megáldo-

leánya, kiknek soha egy mákszemnyi örömet nem okozott, sirva állanak ágya előtt, aztán e furcsa érthetlenségen elgondolkozva befordult a fal felé s az ágya fölé akasztott versenyparipa fényképére függesztett szemmel, csöndesen meghalt.

Az özvegy szívesen igénybe vette volna a rokonságnak kénytelen-kedvetlen felajánlott támogatását, de leánya, ki mélyen érezte az atyafiság korábbi mellőzését, elutasította vele az alamizsnajáradékot. A két nő magánosan élt — fentartva rangjuk méltóságát abból a jövedelemből, melyet tisztartójuk egy homokbuckás, rosz hírű birtok meddő göröngyei alól összekapargált. A nyarat birtokuk e végmaradványán húzták ki két tálételes ebédekkel, aludttejzsonákkal, mosó-ruhákban. Télen azonban a fővárosban, a múzeum-körut egyik bérházának emeletén csinos, de szűkecske lakásban fogadták azon néhány ismerőst, kikből Zenóbia az ő csodálatos emberismeretével egy mérsékeltlen előkelő, de izról-izre jó társaságot tudott csoportosítani. Miután hajdani rangtársainak raffinirt szórakozásait, ezerféle elegáns naplopásait, egész emberéletet meddővé tevő, divatos léhaságait nem gyakorolhatta: sok ideje, maradt önmagával foglalkozni, finom, könnyű, világos értelmében kitűnő házi tanítót birt s ez játszva juttatta sikertől sikerhez. Szegénységének köszönhette legértékesebb vagyonát: oly bevégzett műveltséget, melyről a gouvernante-ok agyon nyelvtanozott kreaturái álmodni sem bírnak.

A ragyogó rokonság nem szívesen hallotta

emlegetni e hamúpipőke-atyafit, ki nem bujt el a világ szeme előtt, hanem emelt fővel, ruganyos léptekkel s elvitázhatatlan kellemmel járt gyalog a járdán, mialatt a dübörgő fogatokból szalagokba, prémekekbe, tollakba csomagolt vérbeliek alig vetettek reá egy pillantást kalapjuk pereme alúl. Megvetette az egész pöffeszkedő, magas népséget, mely oly nagyra van inasai-, jour-fixei-, lovai-, összeköltetési- s angol kocsisaival.

A bárónő alig szabadult meg a megboldogult férj gonosz szeszélyeitől, midőn egy betegség jött azokat helyettesíteni. A fizikai szenvedések lassankint fölemészték azon türelmet, mely az erkölcsi zaklatások alatt nem tört meg. Zenóbiának nehéz órái voltak a beteg mellett, ki gyógyíthatatlan bajának tudatában mindenkét, ki túlélni képesnek látszott, nyílt ellenségnek tekintett s nem vette ki ez általános nézet alúl még leányát sem.

Bodolay a fürdő közelében tartózkodott egy hajdani, híres sportman és utazónál, ki utolsó afrikai kirándulását féllábuval fizette meg. Az ellőtt lábát eltemette valahol a Victória Nyanza partján, maga pedig örökre bucsut mondott a gyapjas fejű fekete világnak s letelepedett lenhaju tójtjai közé. Bodolay szintén tett kisebb utazásokat, utleírásával magára vont a angol turista figyelmét s ez felhívta egy nagyobb szerű közös expedícióra. Bodolay nem sokat kérette magát. Elsőben is fölkereste a féllábu, kóbor szellemet, hogy utmutatásait a vállalat ügyében ki kérje. Ez szívesen fogadta a

nyomdokába lépő fiatal s egész tanfolyamot tartott neki tapasztalataiból. A dolog tudományos és filológiai oldalát csak néhány néger szólammal világította meg, de annál behatóbban fejtegette a harcászat és sport tekintetében követendő gyakorlati eljárást. Nem sok idő múlva tisztában volt a vad társadalom minden védő és támadó fegyverével s furfangjaival, ismert minden gyanus bokrot, minden nem jót jelentő hangot, a magas fűtengerrel borított síkságok különlegességeit, az őserdők zegezugát. Míg e sajátos oktatás tartott, gyakran ment át a szomszédos fürdőbe s ilyenkor ott mindig látott egy epés arcú, — végét járó anyókat kerekesszékekben, mellette egy fiatal leányt világos napernyővel, délszaki, tűzes szemekkel, mik a szenvedélyes utazónak már valahol a Holdhegyek között csatangoló képzelmei, egyszerre visszatértek.

Miután a Letenyet birtoknak már említett, sovány maradványa határos volt Bodolay gazdaságával, könnyű volt a szomszédság révén a két nőt megközelíteni. A fiatal leány s a férfi kezdetben oly szemekkel nézték egymást, mint két ember, kik el vannak határozva arra, hogy egymást szórakoztassák. Ketten képviselték az egészséget ebben a beteg világban s a folyton panaszkodó, sápadt emberek közt csupán nekik volt oly mondanivalójuk, melyen nem érzett meg az orvosságszag. Csevegve, nézetet, meggyőződést, ítéletet cserélve, lassan kiismerték s kölcsönösen érdekesnek lálták egymást. Bodolay egyre ritkábban hadakozott, al-

kudozott, paktált Mentora társaságában a fölfedezendő, vad törzsekkel, annál sürűbben látták őt a fürdő fenyői s az a hangos torku, vad világ, mely az ágak között tollászkodott.

A beteg anya látva maga mellett az életerővel, fizikai ruganyossággal, tiszta elmeélel, nyugodt bizalommal eltelt két fiatal lényt: a reménytelen beteg epés önzése megszólalt benne. Tőle telhetőleg iparkodott köhécseléseivel, állapotának siralmas elpanaszolásával, sötét kifakadásokkal megzavarni a társalgás összhangját. Leánya a jó gyermek mély kötelességérzetével, a nő gyöngéd tapintával, egy irgalmasnéne gyakorlott bánásmódjával ápolta nyugós betegét. Bodolay szintén azon volt, hogy az ingerlékeny nőt jelenlétével kibékítse s érzékenységét kimélje.

Mikor a fürdőevad végén Zenóbia hazavitte anyját, Bodolay is bezárta az afrikai kurzust és sietett haza birtokára. Otthon betegen találta nagyanyját.

A jó öreg nőt az afrikai utazás hire vetette ágyba. A tisztés matróna az egész expedicióból azt a sejtelmet vont ki, hogy unokáját, vagy a vademberek, vagy a tigrisek fogják fölfalni s ő majd csak a csontjait kapja vissza. Hiába mondogatták, hogy hiszen Bodolay minden olyan falut, ahol emberevők laknak, messze fog kerülni és erdőjárásakor mindig a csapat közepén foglal helyet, még pedig elefánt hátán, ablakos toronyban: az öreg asszony csak a fejét rázta, keresztet vetett ma-

gára s „isten irgalmazz“-t suttogott valahányszor Áfrikát megnevezték előtte.

Negyed nap már ott prüszkölt Bodolay lova a Letenyei-kastély bejáratánál. Tulajdonképen tisztartói lak volt a kastély, de még abban az időben épült, mikot a Letenyiek gazdatisztjei nagy vadászatokot adtak uraik nevében s a megye színejavát fogadták portájukon. Bodolay lovát egyenruhás inas vette át, egy őszbecsavarodott legény, — az össze-visszagombolt livrée után ítélve, aligha nem épen csak erre az alkalomra rántotta magára nagy hirtelen a borsószin kabátot.

Zenóbia derülten nyújtott kezet vendégének. Szabad volt örülnie, anyja egészen könnyebben érezte magát a fürdő után annyira, hogy száraz szájszegletében egy szük, hideg mosolylyal üdvözölte Bodolayt. Különben mióta megtudta, hogy a fiatal férfi Afrikába megy s hogy e vállalkozást könnyen drágán fizetheti meg; jobb szemekkel nézte őt.

És a kerékes betegszék szomorú nyikorgása közben, a lassú haldoklás közelében, a kölcsönös bizalomnak és becsülésnek, a közösen táplált illúsióknak, eszméknek szálaiból lassan-lassan sűrű háló szövődött köröttük, a melyben fogva voltak mindketten. . . .

Amint egy holdfényes estén Bodolay lassú ügésben haladt végig szürkéjén a kastélyból elvezető fason: az útnak egy emelkedett pontján megállította lovát. Visszafordult nyergében és sokáig né-

zett az elhagyatott ház emeleti ablaksorára. Ugy tetszett, mintha egyik ablakban Zenóbia fehér alakját pillantaná meg. Úgy kétszáz ölnyi távolságban lehetett a kastélytól, hanem bizonyos helyzetekben az optikai törvények nem korlátozzák a látni akarást.

Légy őszinte, kedves barátom, szólj önmagához, te azt a lányt szereted! . . . Hogy szeretem-e? . . . Igen, igen szeretem, ki nem mondhatóan, végtelenül. . . . E vallomást csaknem kiáltó hangon tette. Nem hallotta más, csak az éj, a zúgó gesztenyefák és önmaga, de neki úgy rémlett, mintha az a látni vélt fehér alak a félvilágos ablakból két karját nyujtaná felé, mintha a csöndben egy távoli hang szerelemittasan kiáltaná nevet.

Káprázat volt az egész, de a férfi saját vallomásától mámorossá lett. Villányos hőség futotta el egész valóját, a szenvedélyes örömnök a jó szürke adta meg az árát, mert az indulattól elkapott lovag sarkantyúja nagyon érzékenyen találta illetni oldalát. — Mint a bűvös vadász fuvó paripája, eszeveszett futással rohant bele az éjbe. Bodolaynak jól esett e vad roham, az arcába csapó hűs, éji lég olyan elégtűten szállt le tajtéktól elborított lováról, mintha az epsomi gyepen a nagy díjat nyerte volna el.

Nagyanyja nem győzte törölgetni unokája tűzbeborult homlokát. A jó öreg lázról, hideg borogatásról beszélt; a fiatal férfi pedig szívére nyomta kezét s érezte, hogy csakugyan van ott valami ha-

talmasan kifejtett láz, de a melytől nem vágyik megszabadulni. Oh -- csak hadd eméssze, nyugtalanítsa őt tovább is ez az édes, mindenható, szent lúz. . . .

E különös eset után Bodolay folytatta látogatásait s néha feltámadt benne azon naiv hit, hogy az éjbe mondott vallomás Zenóbiáig jutott. A szerelemnek vannak ilyen képtelen föltevései.

Különben a nélkül, hogy megmondták volna egymásnak, megértették egymással kölcsönösen, hogy mi történt közöttök. Saját lényünk öntudata nem erősebb bennük, mint a szenvedélyes kölcsönösség exkluzív érzete. Hallgatag beleegyezés támadt közöttük az iránt, hogy a szerelmi vallomásoknak nincs helyük egy szegény felhalott anya oldalánál. Boldogságot pecsételni ott, hol egy nagy boldogtalanság panaszfohásza fel-feljajdul! . . .

Egy délután két urasági szolgát talált a kastély előtt, amint négy háts lovát jártattak. Megtudta, hogy egy szomszéd birtokos család három nőtagja s egy idegen úr ment föl a bárónőhöz. Az egyik nőlovas roszul lett, ezt vitték be a családhoz pihenőre.

Pár nap mulva már két fogatot talált a bejárónál. Ugyanazon látogatók voltak, udvarias viszonzása volt ez a multkori vendégfogadásért. Bodolay bosszusan haladt tova. Egy gyönyörű Marechal Niel-t, a legszebb halvány sárga példányt a rózsák arisztokráciájából hozott magával Zenóbia számára, de e látogatás folytán lemondott a meg-

lepetésről. Csak nem fog betoppantani rózsával kabátja gomblyukában, bevallott udvarló színében egy csoport idegen, fecsegő dáma közé. Amennyire rossz véleménynyel lehet valaki olyanok felől, kiket hirtől sem ismer: Bodolay meggyűlölte ezt a társaságot, mely miatt két ízben kellett üres kedéllyel, egy elveszett nap lehangoló tudatával visszatérni.

De ezzel még nem volt vége. A harmadik látogatásnál meg a kastélyt találta üresen: a bárónők viszonzták a multkori látogatást. Bodolay nyílt ellenségének kezdte tekinteni azt a népet, mely most harmadszor kerül elébe.

Otthon két távirat várt reá. Egyikkel a Triesztben horgonyzó „Leviathan” kapitánya tudatta, hogy az indulási terv megváltozott: a hajó ötödnapra utnak indul a nyugati afrikai partok felé. — Ha Bodolay csatlakozni akar, jöjjön mielőbb. A másik mr. Leathamtól, leendő utitársától jött. — Jelzi, hogy Gibraltárnál vár reá, siessen, az expedició teljesen szervezve van, csak ő hiányzik.

Noha Bodolay hetek óta utra kész volt, ily gyors indulásra még se számított. Nem volt helye a habozásnak, mennie kellett. Az nap este a hírlapok már jelezték a „Leviathan” indulását s valamennyien szerencsét kívántak az ifju tudósnek a merész vállalathoz. Erre aztán az akadémiától is kapott egy újabb, nagyobb levelet, melyben több homályos föld- és néprajzi kérdésnek tüzetes megoldását ajánlották figyelmébe.

A turista, a tudós és a sportsmann ösztökélő szenvedélye, egyszerre ujult erővel támadt életre benne. A becsvágy, a tetszomj, áhítása a rendkívülinek, kihívása a veszélynek, működni kezdtek bensejében. Állapota legjobban hasonlított egy befűtött, indulni kész mozdonyhoz: minden idegszála szinte reszketett az előretörni akaró energiától, a merész szellemeknek nagy tervek végrehajtására sarkaló ösztöntől.

Sietett át Letenyiékhez — tudatni elutazását és még más egyebet, mert érezte, hogy itt az idő.

A salonban egy magas, feszes férfit talált a bárónő kerekesszéke mellett, Correnti Longin grófot. Azokhoz tartozott, kik miatt Bodolay három napot volt kénytelen az elveszettek közé felírni. — Rokon volt egy szomszéd családdal, különben a bécsi magas finánc-körök tagja, oly fényes névvel, mint a binoklija kristályüvege vagy gyémánt melltűje. Bodolaynak az tűnt föl legelőbb, hogy ezen az emberen minden ragyog, csillámlik, akármelyik oldalról nézik, mint valami nagy darab jejec. — Simára lefésült haja, homlokbőre, szőke bajusza, óralánca, nyakkendője, márványsimára borotvált áll, gondozott körmei, ruhája szövete mind-mind villogtak rajta, — mintha be lenne zománcozva az egész alak. A kristályember feszessége daczára a legtökéletesebb meghajlással üdvözölte a bemutatáskor Bodolayt, oda nyujtva neki hideg fehér kezét egy mosoly kíséretében, mely egyáltalán nem akart őszintének látszani s aztán oly halkán, —

mintha lélekzete megtakarításától függneélete, néhány szóval biztosította Bodolayt, hogy a legnagyobb érdeklődéssel kíséri afrikai utját. Mikor elhallgatott, olyan végtelen közönnyel simított egyet jól ápolt pofaszakállán, minthacsak azt akarta volna kifejezni: akármit válaszolsz, én elmondtam a magamét s nem törődöm sem veled, sem válaszoddal.

Ekkor lépett be Zenóbia sötét uszályos lovaglőöltönyben, aranygombos pálcikával, hosszú fátyolos kalapban. A tekintet, a kézszorítás, melylyel Bodolayt fogadta egészen a régi, hanem a megjelenésben valami volt, mi meglepte a férfit.

A salon falán ott függött egy miniature-festmény: Zenóbiának egy nagy-nénje, ki fiatalon halt el s kit ő csak hirből ismert, mint tüneményszerű szépséget, kinek termeiben Bécsnek elite-je taposta a szőnyeget, istállójában a birodalom leghíresebb lovai ropogtatták az abrákot. A szép nő özvegy volt, egész legendák maradtak fenn utánna. A vig, zajos, kissé különc, mindamellettt kifogástalan életregény azzal ért véget, hogy a legtüzesebb paripák acélos kezü megfélemezője saját szive felett elvesztette az önuralmat, megszeretelt egy igen magas állásu fiatalat. A viszonyt titokzatos homály takarta s csak az volt benne a bizonyosság, hogy a magas fiatal urat akarata ellenére valami politikai házasságba erőszakolták, a szenvedélyes, szép szerető pedig átlötte mellét s meghalt.

E szomorú véget ért nőt lovaglő helyzetben, ifjusága egész bübájában, nemes, finom, mégis erő-

teljes alakjában ábrázolta ama kép s Bodolaynak Zenóbia megjelenése e boldogtalan Diannát juttatta eszébe.

Azonban inkább türelmetlennek látszott, mint boldogtalannak. Nyulánk újjai idegesen babrálták a makacs keztyűgombokat. Egész lényén szenvedélyes öröm, a sport gyönyörének izgalmas előérzete látszott meg. A Letenyeiek vére lüktetett ereiben, a család hagyományos szenvedélyét átörökölte azzal az almásszürke felvérrel, mely a hajdani hires letenyei ménes egyetlen maradványa. A nemes állatot a lépcső előtt vezetgette a ház öreg szolgája, mialatt egy idegen lovász egy hatalmas, fekete mént s egy világos pejt tartott kantáruknál.

Zenóbia végre is nem boldogult keztyűivel, Bodolaynak kellett segítenie. Ez alatt a lány elmondta, hogy az új ismeretség kirándulást tesz a pálosi apátsági romokhoz, ő elfogadta a meghívást s csatlakozik a társasághoz. Anyja maga beszélte reá, hogy ne vonja vissza magát. Az egész öt-ható át vesz igénybe, ámbár lehet, hogy egy egészséges rókahajsza is meg fog esni, mert a csöszök a határ buckák közt egy vén lompost jeleztek. A társaság a zsombéki pagony szélén vár reá, s Correnti gróf jött utána, hogy elkísérje őt odáig.

Bodolay, a mint az utolsó gombbal elkészült, csak kettőjük által hallható halk hangon tudatta a leánynyal, hogy ma este utazik.

Zenóbia egy pillanatig mereven nézett szemé közé. Aztán ölébe eresztve összekuicsolt kezét

sokáig nézett maga elé. Az aranygombos lovagvessző kiesett hóna alúl. Correnti gróf az ablakon át intett lovászának, hogy álljon a bejáróhoz. A beteg anya gyűrűjével játszott, mely lesóványodott ujjain nem állt meg. Bodolay különös érzések közt nézte az elnémúlt leányt s csak annyit tudott magáról e pillanatban, hogy valamije nagyon fáj, hogy nem tudja, mit mondjon s hogy ellenállhatatlan vágyat érez magában Correnti gróftól kidobni azon az ablakon, melynek üvegein keztyűs újjaival csöndesen dobolgat, mint a ki észreveszi, hogy e pillanatban az ő figyelme egészen felesleges.

— Mit válaszolna ön annak, suttogá Zenóbia, ki azt mondaná önnek, hogy azokat, kiket ismer, ne hagyja el az ismeretlenekért.

— Nem léphetek vissza többé, mennem kell. Magammal viszem emlékeimet és vissza is hozom azokat.

— Mikor jön vissza?

— A jövő őszre itthon kell lennem. Öreg nagyanyám van, nem hagyhatom szegényt sokáig magára. Azonkívül . . . Zenóbia, engedje meg, hogy levelet hagyjak hátra önnek. . . .

— Akarja, hogy elbocsássam ezt az embert s itthon maradjak?

— Nem, ne tegye azt. A hosszas ápolás kimerítette önt. E kirándulás jót fog tenni. Aztán most már késő keresni. Olvassa ön el leveletem, az lesz az én búcsúm. Ha válaszol, a „Leviathán“ egy napig tovább fog horgonyozni Triesztben, levele ott fog találni.

— Mondja inkább, maradjak itthon. Így nem válhatunk el. Vagy azt hiszi? . . . Egy szót csak, László és én maradok. Mit társaság! Mit mentség! Mit bánom én ezt az egész új barátságot!

Egy gyermek-szolga lépett be s jelentette, hogy a lovak előálltak.

Correnti gróf kalapját vette s udvarias vára-kozással tekintett Zenóbiára. Ez még mindig Bodolay arcába nézett, némán, de sokat mondó, kérő, szenvedélyes kifejezéssel.

— Isten önnel, bárónő, szólt Bodolay a beteg asszonyhoz, kegyeskedjék jóakarattal gondolni rám. Reménytelen, hogy egy év múlva szerencsés leszek üdvözölni nagyságodat.

Az anya egy szűk, mosoly-féle szájmozgás kíséretében felé nyujtá kiszikkadt kezét. Bodolay lehajolt s megcsókolta azt. A szegény nő néhány búcsúszóval akarta elbocsátani vendégét, de egy köhögési roham elfojtotta szavait s be kellett érnie azzal, hogy egy pár jóindulatu fejbólintásban részesítse azt.

Bodolay Zenóbiához lépett.

— Emlékezzék rám. . . . Isten önnel! Kezét nyujtotta s a többit egy rövid kézszorítás mondta el. Zenóbia lehajolt anyjára, átkarolta s csókolgatta annak fonnyadt ajkait s oly hangon, mely nagyon küzdött az elérékenyüléssel, mondogatta a szenvedélyes ölelés közben: a viszontlátásig, édes mama, a viszontlátásig!

Correnti Bodolay felé bókolt s aztán karját nyujtá Zenóbiának, mindhárman kisiettek a salon-

ból, ott hagyva a bárónét, az elősiető szobaleány gondozása alatt.

Zenóbiát a vén szolga segítette föl a nyeregbe. Correnti mellé lovagolt s igazítást tett társnöje lovának kantárján, Zenóbia annyira el volt fogódva, hogy meg sem köszönte a figyelmet. Még egy átható, esdő tekintetet vetett Bodolayra, mely azt látszott mondani: akarod? maradok, mert hiszen nem így kell nekünk elválnunk egymástól.

Bodolay levette kalapját, mélyen meghajolt... A következő percben a két ló csendes ügetésben vágatott végig a fason. A lovász pár ölnyi távolságban kísérte a lovagló párt.

Bodolay önmagával és mindenkivel elégületlenül, keserűen, össze-visszahányt kedélyvel, tele önszemrehányással, mintha valami helyrehozhatlan, nagy tévedést követett volna el, sietett haza.

Olthon két órán át némán, lehajtott fővel bolyongott a park fái közt s aztán leült s megírta levelét Zenóbiához . . . .

Öt nap múlva egy sürgönyt tört fel a „Leviathán“ fedélzetén, tartalma ennyi volt:

„Anyám meghalt. Nagyon szerencsétlen vagyok. Zenóbia“. . . .

A hajóharang hármat kondult. A kapitány fenn a hajóhídon indulást vezényelt, a „Leviathán“ szügye lassan kezdé hasítani a hullámokat . . .

Az első állomásnál Bodolay levelet adott föl Zenóbia számára. Gibraltárnál várt a válaszra, hagyta a hajót tovább menni, mr. Leatham-et min-

denféle, elmulaszthatatlan előkészületek ürügye alatt visszatartotta. A válasz nem sokáig késett. Zenóbia anyja lenn nyugszik a családi sírboltban. A magára hagyott leány kényszerülve volt engedni egyik rokon meghívásának, mert hiszen nem élhetett védtelenül, magánosan. Egy panaszszó nem volt a levélben, de minden betű ismételni látszott Bодolay előtt, a távirat rövid, tragikus felkiáltását: nagyon szerencsétlen vagyok.

Mr. Leatham már a harmadik pohár punchnak járt a végére s társa még mindig az előtte fekvő levélbe mélyedt.

„Soha nem kértem senkitől semmit, fejezte be levelét Zenóbia. De most kérem önt, arra az érzelmre, mit ön látnál s ami felettem is uralkodik: óvja meg magát, ne feledjen s térjen vissza. Bár ne ment volna el akkor!”

Első és utolsó levél volt ez Zenóbiától. Bодolayt elnyelte a legforróbb, legvadabb s legrejtélyesebb világrész. Az expedíció el-eltűnt a világ figyelve elől, majd itt, majd amott bukkant elő, nehányszor felkoncoltatásuk hírét hozták, majd meg a barbár vendégszeretetet exotikus ünnepélyeit, melylyel a barátságos törzsek fogadták. A lapokban akkor megjelent utleírások állandóan foglalkoztatták az európai olvasó közönség figyelmét.

Egyszer aztán, valahol a Kuanza folyam forrása környékén, mintha föld nyelte volna el az expedíciót, hire nyoma veszett. A diplomácia reklamálta őket a környék törzseinél, de minden eredmény nél-

kül. A nyomukban haladó utazók itt-ott rájuk emlékeztető nyomokat találtak, csak ők magukat nem. Elvégre oda irták nevüket a tudományos kutatások halottjai mellé, s ezzel aztán napirendre is tért volna felettük a világ, ha Amhará-ban, több száz mért-földre az expedíció eltűnésének színhelyétől, egy francia utazó rá nem bukkan az elveszettek egy részére egy rabszolgavásárló telepén. Ezek visszaadattak a civilizációnak, hanem a többit nem adta vissza a vad világrész.

Bodolay és mr. Leatham a megmentettek között voltak. A két erőteljes férfi pár hét alatt kiheverte az embertelen életmód viszontagságait, csak az arcuk bőrén hagyott nyomokat a délszaki nap izzó melege s a nyakukon maradt megemlékeztetőül a kéregjárom durva horzsolása, midőn kötött kézzel, egymáshoz hurkolt nyakkal verték őket keresztül az őszbozótokon.

Mr. Leatham kész volt előlről kezdeni a dolgot s újból szervezni az expedíciót. Azonban a derék gentleman családja, a mint hirül vette az elveszettek hitt férjü szerencsés megmenekülését, az első hajón sietett Suezbe, hová az expedíció romjai vonultak. A család megelégette a tudományos hősködést, a kutatás eredményét, melyhez a bátor férjü nyakának sebhelyei is hozzászámíthatók. Mr. Leatham végre, bár nem csekély benső küzdelem után belátta, hogy az ő szöke népségének több joga van hozzá, mint Afrika valamennyi feketéjének, s átengedte másnak a világrész összes

ismeretlen részét s azok kitanulmányozásának veszedelmes járulékait.

Bodolay ekkor olvasta egy sűzi bankárnál valamelyik bécsi lapból, hogy Correnti Longin gróf nőül vette Letenyei Zenóbia bárónőt. Ennél fogva mikor mr. Leatham azt kérdezte tőle: hogy nem lenne-e hajlandó őt és családját Calcuttába elkísérni, beleegyezően felelt.

Hogy mit gondolt, mikor féléjszakákat elkóborolt a hajófedélzeten, le-lekönyökölve a hajópárkányra s elnézve komor, mozdulatlan szemekkel a végtelen ürbe: ki tudna arról számot adni? . . .

Bodolay nem volt romantikus kedély. Szerelme erős, férfias szenvedély volt. Zenóbiában leendő feleségét szerette. Most, hogy örökre elvesztette e nőt, egy darabig kábult volt, mint a kit a földindulás oly helyen lep meg, honnan nincs szabadulás. Fásult komorsággal nézett maga elé, mintegy a lesújtó tényre függesztve tekintetét — makacsul igyekezett arról győzni meg magát, hogy Zenóbia elvesztésével életének összes tervei füstbe mentek és semmivé lett maga az élet is. . .

Mikor az első kábultságból fölocsudott, azon tündődött, hogyan történhetett ez? Saját boldogtalansága nem tette önzővé, sem igaztalanná: önmagát vádolta mindenért. — Anyjának halálos ágya mellett magára hagyta Zenóbiát. „Nagyon boldogtalan vagyok!” kiáltott utánna végtelen elhagyatottságában a szegény leány. És ő egy levéllel válaszolt a fájdalom e mindent kifejező panaszára s

azzal ment, hova becsvágya vonta. Talált egy szép vad világot, lelkes és lelketlen bestiákat s ezek fejében aztán elvesztett mindent, egy egész szép, szelid, tiszta világot.

Zenóbia büszke lelkére bizonyára nagy megaláztatás volt a gögös rokonság ellenszenves körébe belépni. Ah — azok a finom, előkelő vademberek értik a módját, mint lehet a legjobb modorban kannibálkodni s egészen diskkrét eszközökkel mosolyogva, valakit halálra kinezni. Bizonyára nem maradtak adósok azért a néma megvetésért, melyben őket Zenóbia korábban részesítette. Mig ő az afrikai vadonokban játszott életével, az elhagyott nő a salonok kietlen rengetegében szenvedte át az erkölcsi megrohanások, zaklatások azon válogatott nemeit, melyek az úgy nevezett „szegény rokon” életének martyrologiaját képezik. És mi reménye volt Zenóbianak e fényes lealáztottság kötelékéből megszabadulni? Mikor olvasta az expeditió végleges eltűnését s az ahhoz kötött, szomorú kombinációkat, mit tehetett mást, mint hogy megsirassa az ő vadonba tévedt, felkoncolt reménységét! Vagy talán gyászt kellett volna öltenie s a fekete fátyol árnyában, mint egy fogadalmat tett középkori várkisasszony, emlékének élve, regényesen, sohajok közt sorvadozni el! . . .

Bodolay belenyugodott a megmásíthatlanba, mint a hogy a kereskedő, kinek mindenét elnyelte a tenger, belenyugszik abba, hogy azt onnan többé ki nem emelheti. Mit tegyen, jajgatva verje fejét a

falba, vagy rohanjon haza eljátszani a kikopott szerető tragikomikus jelenetét?! Tele kiáltozza a világot vesztesége hírével, mikor saját, örült becsvágya volt a furó, melylyel boldogsága hajóját a mélységbe süllyesztette?!

Követte utitársa családját, mely egy kalkuttai rokont ment látogatni. E figyelmes, nyugalom és kényelemszerető, vallásos és elégült körben jól érezte magát. Egyszer rajta kapta magát, hogy saját személyét egy viharrongált, tört árboczu gályához, angol barátja salon-ját pedig szélesendes, könnyü habfodrokat vető, öbölhöz hasonlítá. A hasonlatot eléggé vizenyősnek ítélte, de hálára volt kötelezve a világ e barátságos, csöndes zuga iránt, mely őt befogadta. Mr. Leatham olyan pompás barát volt az ő megvesztegethetlen egykedvűségével, angolszász nyíltságával, szinarany rokonszenvével. Mrs. Leatham egy mosolygó, ünnepélyes aszszonyka volt, ki a világon legtöbbet tartott a bibliára, férjére és saját készítményü puddingjaira, és mindazokat, kik hajlandók voltak vele e nézponok tekintetében egyetérteni, lelkéhez és szívéhez nőtt roknlényeknek tekintette. E sajátságon kívül a legderekabb angol anyák egyike volt és értette a szép, egészséges és jó gyermekek nevelésének titkát. A család legrégibb hajtása Davy, egy huszonhat éves, szöke, komoly gentleman, kissé merev üzleti modorral, elismert kereskedői genialitással, szigoru, mint egy érzékeny mérleg, pontos, mint a főkönyv, a becsületnél kezdődött nála az ember,

egy lord mayor-t, ha az egy farthing árát csal, hasonlatosabb teremtménynek néz, mint egy teherhordó lovat, mely rosszul huz. Kereskedő létére kemény lovás, hatalmas uszó s a legnyugodtabb kezű lövők egyike a City-ben, de nem a kontinensen használt, félelmes értelemben, miután ebbeli ügyességéről csak az átlótt céltáblák s ragadozó állatok kikészített bőrei tanuskodnak. Miért is lődözne emberekre, mikor azok vagy gentleman-ek s akkor kézzsoritást s nem pisztolylövést érdemelnek, vagy romlott portékák s mint ilyenekért, kár lenne az a négy lat ólom.

Ha nem lett volna mrs. Leatham annyira hitbuzgó, hogy gyermekeinek testben és jellemben érvényesülő előnyeért az eget tegye felelőssé: ugy legtöbb oka lett volna büszkélkednie Betty leányával. A szép miss egyedül képviselte a barna színárnyalatot a szöszeke családban. Mr. Leatham, mikor végig hordozta hideg, — becsületes kék szemeit családján, — Betty-t nézve azt szokta mondani önmagának: ez az én angol birodalmamnak Indiája, a gyöngy a koronában! — A fiatal leány négy világrész földjét taposta már s e közben az embereket és dolgokat nem a vörös kötésű Bäder-decker-ből tanulmányozta, hanem mindent azokkal a tisztán látó, nagy, sötét szemekkel s világos, erős szellemével. Más leány hasonló utazásokból hazatérve a tüzhelyhez, legfőlebb azon tapasztalatot hozná magával emlékezete táblájára vésve, hogy ebben és abban a vendéglőben így és amugy főz-

nek, itt ez a hajviselet divik, ott ilyen szövetek a tulnyomók, e helyütt legyező, amott napernyő alul kacérkodnak. Ez és egy csomó doboz, üvegese, rongy, valami eltanult közönséges modor, néhány helynév; ez az egész. Betty annyit tanult megutazás közben, hogy számtalan a sokasága azon embereknek, kiket szálni lehet, kevesebb azoké, kik megvetést érdemelnek, még kisebb az irigylésreméltók száma s hogy a világ legnagyobb java az, ha a nő el van látva derék szülőkkel, jó testvérekkel, tiszta szívvvel és ugyanolyan ruhákkal, szép könyvtárral, s egy jóra való szobalánynyal és ha sora jön, tehát egy férjjel, kinek helyén van a szíve, akarata, jelleme és férfi minden ízében.

Bodolayban azt az embert látta, ki atyja elválhatatlan társa volt, halálveszélyek közepett. Lehetséges-e ilyen férfimasként mint benső barátira gondolni. Mikor a leány megbarátkozott atyja bajtársával, a nő is mély rokonszenvet érzett a férfi iránt, kinek rejtélyes, de tiszteletreméltó baskomolysága eltitkolt, s lassankint egész lényét átható részvételel ébresztett föl szüziesség lelkében. Bodolayt a gyöngéd ovatossággal felajánlott barátság meghatotta s látva, hogy elborult kedélyének minden pillanatnyi felderülése, minő szép visszugarakat gyújt fel barátnője szemében, igyekezett mindig felhőshomlok nélkül jelenni meg a családnál. És egyszer csak azon vette észre, hogy azt a mosolyt, mely Betty kedves, okosan beszélő ajkáról származott át az övére, haza vitte lakására.

Hogyan — tehát a rongált, tört árbocú gálya csakugyan nem más, mint egy vizenyős hasonlat, mely szélfolyik és elpárolog. Nem. Az a mosoly nem jelentett mást, mint jelenlétét azon kiirthatatlan ösztönnek, melylyel a csalódások áldozatai keresik, nyomozzák önmagukban az erkölcsi ember épen maradt részét, hogy azzal az élet egy új folytatását kezdjék.

A régi, nagy, hatalmas szenvedély, az elveszett. . . . De amint nap mult nap után, Bodolayban egyre inkább növekedett a vágy, a rideg, komor resignáció sulya alul menekülni. Hiába néz me-reven a magános parton arra a helyre, ahová a mult elsülyedt. A mélységek nemadnak többé vissza semmit. Az idő pedig halad s nem törődik azokkal, kik emlékeikre tapadó szemekkel szoborként egy helyben állanak. Tehát az történt, a mi számtalanszor megtörténik. . . . Bodolay annyi kárpótlást igyekezett a sorstól kinyerni, amennyit számára az élet nyújthatott. Becsületes, őszinte, nyílt alkura lépe a sorssal és egy napon megkérte és megkapta Betty kezét, a legbecsesebbet, mi a földön rá nézve az elvesztetten kívül meglétezhetett.

Betty jegygyűrűjével azujján tért haza nagyanjához, hogy előkészítse az öreg nőt saját életének új fordulatára. A fővároson átutaztában egy estélyen találkozott Correnti grófnővel. Egy pillanatnyi elfogódás után — kezet fogtak, mint két régi, jó ismerős, kik kellemesen emlékeznek egymásra. A gróf ragyogott most is, mint egy kris-

tályprizma, csak a kezei voltak valamivel hidegebbek. Azzal az ő lélegzettakarító hangsúlyozásával tudatta Bodolayval, hogy a Letenyei birtokot a legszébb mintagazdasággá alakította át. Megyőződhetik erről személyesen, miután ők is le mennek nyaralni. Elfogadta a meghívást, melyet Zenóbia a legnyiltabb rábeszéléssel támogatott, s midőn hazament a legnyugodtabb kedély átlátszó ékesszólásával irt levelet jegyesének s csak most érezte teljességében, hogy ki van békülve a világgal . . . Az utolsó árny is eloszlott. Látta Zenóbiát boldognak, ragyogónak és ez nem kevésbé eset jól öntudatának, mint saját érzelmeinek zavartalan, tiszta békéje.

Bodolay a falusi pállér által épített, hajdani, nehézkes lakház helyén egy román stílusú urilakot talált. A hűs előcsarnokban, Letenyeiek öreg szolgáját találta, ki végső napjaira levetkezte idült kopottságát s szinte megújodott a paszomántos borsószin livrée-ben.

Correntit egy sürgöny Bécsbe hívta. A grófnő reggeli sétára ment a parkba. Bodolay intett, hogy maga keresi fel. A vén szolga sokáig nézett utána meg-megbólintva ősz fejét, érthetetlen szavakat, morzsolva szét fogatlan ajkai közt.

Bodolay azt a helyet kereste föl, hol egykor sok-sok órát töltöttek együtt. A vad gesztenyefák köröndje most is ott volt, a cseppkő-grotta, mellette a kerti székek, a verőfényes tisztás, hol a betegnő kerekesszéke állott. De hol vannak azok

a vágyak, mik e lombok árnyában egymásba szövődtek, hová lettek az eksklusív bizalom amaz órái? . . . A hová a kerekés szék boldogtalanja: a semmiségbe? . . .

Az egyik széken egy könyv s egy napernyő feküdt, Zenóbia tehát itt volt. Bodolay elindult, hogy fökeresse. A part végén, a kökerítésen s egy fahídon túl egy nyirfaerdőske terült el. Bodolay hogyne emlékezett volna arra a köpadra, melyről Zenóbia rajzvázlatokat vett föl az ott elfutó ér fölülőbb pontjairól.

Ott volt, egyedül, hátradőlve egy nyirfa fehér törzséhez, felnézve az ezüst- és zöldszin lombokra. A fehér beduin térdére vetve, fátyolos kalapja a fűben, karjait mellén összelőnyva, mozdulatlanul, mint egy szobor. Bodolay megállott s nem tudta mit tegyen: megzavarja-e Zenóbiát mély elmerültségében, vagy visszatérjen.

Az erdő lejtőjén egy gyalogut kanyarodott, két gyermekleány haladt rajta, egymás kezét fogva. A nagyobbik kis batyut tartott hóna alatt, másik kezével testvérét vezette, mi nem látszott könnyü feladatnak, mert az ökölnyi apróság minden bokornál állomást tartott s szakadatlan kísérleteket tett azok árnyékában leheveredni. Míután nővére a szóbeli kapacitálást eredménytelennek tapasztalta, egyszerűen maga után húzta a kis maradit, ki ilyenkor keserű, de méltányolt panasz hangokban tört ki. A gyermekhangra Zenóbia figyelmes lett. A különös utitársaság is észrevette a szép asszonyt s a

kisebbik újabb tápot találva kíváncsiságának, szemmel, szájjal bámolni kezdett. A nagyobbik is megállott, mert Zenóbia hívóan intett feléjük. A gyermekpár habozott. Nem voltak egész bizalommal a fényes jelenség iránt, de az oly lágy hangon ismételte hívását, hogy az apró vadak elhagyták magukat csábitani s odadöcögtek az erdőszélhez.

Zenóbia lehajolt hozzájuk, beszélt velük, azok rávetették nagy karikaszemeiket, de csak a nagyobbik bocsátkozott felette szófukar társalgásba. A nő leoldott nyakáról egy kék szalagot, átkötözte avval a kicsike szöszke haját s miután azt így lekötölte, odaültette ölébe s a gombölyű fejcskét odanyomta mellfodrához. A demokrata ivadéknak nem látszott inyére lenni e kedveskedés, mert kapálódzni kezdett s csak akkor csillapult le valamennyire, mikor Zenóbia zománcos óráját megmutatta neki. — Ez hatott. A társaság sóbálványnyá váltan meredt a esodatárgyra s az ifjabb nővér odaengedte martalékul pufók, piros pofácskáját Zenóbia csókjainak. Az ösmerkedési mozzanatoknak a nagyobbik vetett véget, mert rámutatva batyujára, úgy látszik küldetésük sürgősségét jelentette ki. Zenóbia térdeire állította uj ismerősét. A leánya poros, meztelen lábai a beduin-on nyugodtak. A nő előrenyujtva arcját — arra látszott kérni vendégét, hogy csókolja meg. Az óra által elkábitott csemete mindenre kész volt, összezsucsorította száját s kicsi kezével a nő nyakába kapaszkodva, rendkívüli készséggel csókolgatta annak ajkát, képét, állát, a hol érte.

Az idyll azzal végződött, hogy a gyermekek egy-egy fényes, fehér pénzt kaptak, minek értékéről, ugy látszott, homályos sejtelveik voltak s azzal folytatták utjokat, vissza-vissza nézve a köpad felé. . .

Zenóbia pedig félkarral átkarolta a nyirfatörzset a pad mellett, odafektette arcát a fehér sima kéreghez s Bodolay, ki közeledni kezdett, jól látta, hogy a lecsukott pillák alul könnyek gördülnek alá. . .

E látványra megfordult s távozott. Fölment a kastélyba s ott akarta bevárni Zenóbiát. Egy darabig a salon márvány kandallójának faragványait nézegette s mindenképen igyekezett egykedvűnek látszani.

Zenóbia sirt. . . Hát aztán! A nőknél könnyen áll a sirás. Az egyedüllet, az unalom nem egyszer könnyekig elérzékenyülhetnek egy nőt, minden mélyebb ok nélkül. Aztán van-e neki joga egy oly nő könnyeinek okát nyomozni, ki nem az övé. A mult nem ad jogokat, csak emlékeket. És midőn Bodolay eként igyekezett a közömbös ember álláspontjára helyezkedni, egy szomorú, rövid mondat jutott eszébe, az, hogy „nagyon boldogtalan vagyok.“

Érezte, hogy legyőzhetetlen megindulás vesz rajta erőt. Fölkelt, hátrahagyta névjegyét s el-sietett. . .

A mint kocsija a fasorból a nyílt utra ért, a két paraszt leánykát ott látta, amint az utszélén

tipegtek. Megállította kocsiját, magához hívta őket s megvette tőlük azt a kék szalagot egy tallérért.

Az nap úgy el volt fogulva, hogy nem írhatta meg a választ Betty levelére. A lecsukott szemű, könnyes arc nem hagyott neki nyugtot. Könnyű mosolylyal nézhetett az ünnepeelt Correnti grófnő ragyogó szemébe, de azok előtt a nedves pillák előtt megdöbbsent. Keserőség, önvád, mindenféle nyugtalan, sötét érzések járták keresztül szivét, agyát. Egy mindenható hang azt sugta fülébe: te nem maradhatsz néma e könyvek előtt, mindenki inkább a világon, csak te nem. E hang nem türt ellentmondást.

Mindenesetre beszélni fog Zenóbiával. Saját érdeke is ezt követeli. A múltakért az egész felelősséget nem viselheti egymaga. A sors keze is belejátszott a lefolyt drámába és Zenóbiának meg kell tudnia, hogy mit szenvedett ő is. . . Ah — ez kegyetlen játéka volt a gonosz véletlennek, vagy akárminek nevezzék a felettünk uralkodó, titkos hatalmat. . . Igen, kell, hogy e néma könyvek égető vádja ellen védelmezze magát. Önnyugalma követeli ezt. . .

És aztán? . . .

Meg fogják egymást érteni, tisztázva lesznek egymás előtt, az őszinte megbocsátást a megnyugvásra épült barátság követi, kezet foghatnak, egymás szemébe nézhetnek s a tisztelet rokonszenvét nyújtják egymásnak az elvesztettek kárpótlásául. . .

E föltevésekkel és jó adag nyugtalansággal

elment Zenóbiához. Komornájával találta egy halom felbontott doboz közepett. Asztal, székek tele voltak divatcsecsebecsékkel, csipkék, fátyol-kendők, kalapmintákkal. A két nő egészen bele volt melegdedve az összehasonlítás, válogatás nehéz munkájába.

Bodolay beléptére a komorna, nagy megkönnyebbüléssel arcán, visszavonult. Zenóbia egy nagy doboz felett nyujtotta át kezét. Bodolaynak vigyázva kellett előlépnie, nehogy a tarkabarka szövetek barrikádjában kárt tegyen.

— Egész hiúság vásárt lát ön itt. Correntinek szokása, hogy amint Bécsbe teszi a lábát, öszszevásárol egy fél divatkereskedést s reám küldi. Meg kell adni, *ó izlése van.* Nézze ön ezt a kalapot.

Bodolay hízegően nyilatkozott a tollas, kacér apróságról, de nem látszott meg arcán, hogy a csinos mihasznaság iránt érdeklődnék. De hát nem is az hozta ide, hogy divatcikkekre mondjon bókokat.

— Lássá, mint megváltozik az ember. Valamikor nem volt érzékem annak megértésére, miért szükséges egy nőnek órákon át tünődnie a felett, hogy két kalap közül melyiket tegye föl. Az igazat megvallva — volt idő, mikor nem is voltam kényszerítve eféle tünődésekre, mert csak egy kalapom volt. Most? . . . A kik azt mondják, divatbolond vagyok, nem sokat nagyitanak. Istenem, de hát mit tegyen az ember! . . . Az idők változnak, mint az

én hajdani hitoktatóm mondta tegnap, az ebéd végén. Minden változik: a toll a kalapokon, a szín-sávok a szövetben, a gondolat a főben. Ön is megváltozott. Nekem úgy tetszett, mintha bátyját pillantottam volna meg ön helyett, mikor Pesten találkoztunk. Egészen bronzzá változtatta Afrika; nemcsak arcát, de kedélyét is.

— Igaza van asszonyom, Afrika nagy változásokat okozott. Nem gondolja-e, hogy mi ketten nem térhetünk napirendre hallgatagon e változások felett.

Zenóbia letette a párisi kalapot, félig elfordult Bodolaytól. Előbb fecsegett, most mély, komoly hangon válaszolt.

— Hagyjuk azt. Ön keleten volt, ott egy tant vallanak, mit nekünk nyugatiaknak is el kell fogadnunk néha: a fatalizmust. A mint megtörtént, úgy kellett történnie. Az időt nem lehet arra kényszeríteni, hogy visszafelé folyjék. Tegnap egy híres atheista könyvében lapozgattam. A sok izetlen fontoskodás közt egy cynikus igazságot találtam. Azt mondja az önök hirese, hogy ostobaság a felett siránkozni, a sors miért nem kent létünk kenyereére több vajat.

Bodolay nem hitt e hangnak, meghazudtolták azt a nyírfak alatt elfolyt könyvek.

— Tehát ellenére van, hogy visszatérjünk a multra?

— Nem, ezt nem mondtam. Nem áll mögöttünk egy égő Gomorrha, hogy a visszatekintés kö-

velkezményétől aggódnunk kellene. De kiméljük meg egymást a „ha így történt volna“ féle okoskodásoktól. Ön jegyes, én feleség vagyok, ez a mi álláspontunk, a mit innen látnunk lehet, csak azzal foglalkozzunk.

— Csak annyit engedjen kérdezni, midőn arra gondol, a mi a multban kettőnkre tartozik, mint egy közös halott: nem érez-e vádat, szemrehányást az iránt, kit a történetekért a felelősség jó része terhel.

— Én nem vádolok senkit és hiszem, hogy engem sem vádol senki. Hiszen ha minden füstbe ment terv miatt egymást vádolnák az emberek, az egész élet nem volna egyéb, mint egy hosszú vádbeszéd.

Aztán Bodolay jegyeséről kérdezősködött s midőn a vendég előmutatta annak fényképét a nélkül, hogy hizelegni látszanék, néhány jellemző megjegyzést tett a miss szépségére. Aztán Correntiről beszélt, ennek határtalan figyelméről, kiterjedt vállalatáról, a jövő téli saisonról, Bodolay tervei felől, az afrikai utról kiadott könyvéről. Vagy másfél órát töltöttek együtt, mindig messzebb-messzebb távozva attól a komoly alaphangtól, melynek hurját a férfi megérintette s mikor Bodolay hazatérőben volt, azt kérdezte magától, hogy vajjon ez a nő, ki selymei, csipkéi, kalapjai, dobozai. közt oly végtelen megnyugvással beszélt a multról, ugyanazon asszony-e, kit tegnap a nyirfa fehér kérgére hajtott fejjel, senkitől le nem törölt könyek közt látott némán, elhagyatva szenvedni.

Majd tanácsokat kezdett adni önmagának. Ne tündödjél te e kérdésen, hanem siess menyasszonyodhoz, a ki többet gondol reád, mint te ő reá. Correnti grófnőt hagyd itt csipkéi közt válogatva, vagy a nyirfaerdőben sírva, a hogy neki tetszik. Az ember azonban legkevésbé szokta megfogadni azon jó tanácsokat, melyeket önmagától kap.

A szép Betty egyre irta az ő okos, finom leveleit, a nagyanya mindjobban vágyott unokája menyasszonyát látni, hanem Bodolay nem akart addig elutazni, míg a munkájának második kötete teljesen nem kész, ez pedig lassan haladt előre. Bodolay érezte, hogy a tárgy, melynek csaknem életét áldozta oda, veszteni kezd érdekéből. Az első kötet irásakor újra átélt minden izgalmas kalandot, soraiban az exotikus, forró világ ott tündökölt, égett az olvasó szeme előtt. Most úgy gondolt a munka folytatására, mint valami kellemetlen kötelességre, melyet fődolog lerázni nyakunkról. A tudományos levelezések untatták. A könyvéről megjelent, hizelgő bírálatokat úgy fogadta, — mint az étvágyát elvesztett ember a csemegét. Sok minden a min addig előszeretettel csüggött, izetlenné vált előtte. — A nélkül, hogy kedélye általános lehangoltságának indokát kutatná, azon nézetre jött, hogy mentül előbb utazni fog. Ha őszinte akart volna lenni önmaga iránt, úgy be kellett volna vallania, hogy az utazás eszméjénem töltötte el valami nagy lelkesedéssel. Ezt azonban önmaga előtt is titkolni látszott s készülteket tett a távozásra.

Bucsúzni ment Correntiékhöz. A grófot más napra várták haza. Zenóbiát ideges izgatottságban találta. Correntinek egy árva unokaöccse náluk töltötte a szünidőt. Az eleven, vakmerő fiu ugyan-csak élvezte az aranynapokat. Egész nap a környék erdeit bujta, vagy a réteken lovagolt. A szilaj fickót e napon szekérderekben hozták haza lovaglásából, cudar módon összetörve, véres fejjel. A ménes legkeményebb lovára kapott fel, a tüzes, nemes állatot megkorbácsolta, mert nem akart neki menni egy pataknak. A ló ledobta lovasát, kinek lába fönnakadt a kengyelben s meghurcolta a kavicsos part mentén. Szerencsére a szij leszakadt s egy csomó fejbőr-repedés árán megszabadult a legborzasztóbb haláltól. Az orvos kijelentette, hogy az urfi két hét alatt lábra áll, hanem azért Zenóbia, ki nagyon szerette azt a kis semmiházit, erősen fel volt indulva az eset következtében.

Midőn Bodolay kijelentette, hogy bucsúzni jött, hevesen hátradőlt székében s végig simitá homlokát kezével, mely még mindig remegett az iménti izgatottságtól.

— Szerencsét kívánok önnek. Mindenki annyi szerencsében részesül, amennyit megérdemel. Legalább azt mondják. Ha így van, akkor én nagyon gonosz lehetek.

E hang nagyon elütött annak a nőnek hangjától, ki eddig a megváltozhatatlan tényekben való megnyugvást prédikálta. Ez nem a fatalista nő volt többé, hanem az ideges, érzékeny asszony, ki zseb-

kendőjét halántékához nyomva, nem igyekszik titkolni, hogy szép fejében nyugtalan, kinzó gondolatok kavarnak.

— Ön mondja ezt, asszonyom, ön, aki . . . Zenóbia hevesen közbeszólt.

— No, igen, én mondom. Ez az ön mostani bucsuzása eszembe hozza a másikat, a mikor ön sietett imádott vademberei, oroszánai közé. Arra gondolok, a mit akkor mondtam, hogy ne hagyjon engem ellovagolni azzal a hideg bankárral. Feleljen miért engedett? Ah — rég fojtja már lélegzetemet az illedelem azon álarca, melyet egymással szemben viselünk, most eldobtam a képmutatást s ez jól esik . . . Lehet, később megbánom, hogy ezt tettem, de mit törődöm én azzal! . . . Ön eljött, hogy egész nyugodt illendőséggel üdvözöljön s hogy aztán a teljesített kötelesség öntudatával lelkében eltávozzék . . . Hát menjen ön, hagyjon magamra, távozzék, vissza se nézzen többé! Most nem valami vad ős föld csalogatja önt, mint akkor, hanem egy szelid, szép világ. Ki tarthatná önt vissza ilyen felfedezési uttól! . . .

A nő szinte égni látszott a benső felindulás miatt, de e szavak a leghidegebb gúny jegébe voltak behütve. A fehér csipkézelt úgy reszketett mel-lén, mint a habfodor az örvény felett, de a tekintet, melyel Bodolay szeme közé nézett, szilárd és kemény volt, mint a kő.

Bodolayt egyszerre végtelen nyugalom szállotta meg, mint a ki egy szempillantás alatt tisztában

van multtal, jelennel, jövővel. Tisztán, félreismerhetetlenül állott előtte a tény, hogy ez a nő szereti őt és világos tudatával birt annak is, hogy soha nem szerette e nőt jobban, mint épen e válságos pillanatban. Minden más, a mivel eddig ez exkluzív szenvedélyt palástolta, öncsalásnak tűnt fel előtte. E nő ajkainak néhány lázas szava, heves lélekzetvétele elsöpörte az ő egész világát s helyébe feltámadt a változatlan régi.

— Zenóbia, nekem nincs más mentségem mindarra, a mit mondott, mint hogy a teljesített kötelesség öntudatával nem fogok távozni. Maradok. Ott, a hová ön küld, nincs többé hely számomra. Nem tudom, jó vagy rossz tetteiben akadályozott-e meg ön, sannyi bizonyos, hogy összes terveimet e pillanattól végtelen mélység választja el tőlem s én egy lépést sem tehetek többé feléjük.

Zenóbia ijedten nézett a férfi elhalványult, de elhatározott arcába. E különös nyugalom egyszerre magához térítette felindultságából. Fölállott.

— Mit akar ön? De hiszen én. . . én. . .

Ujjaival homloka körül babrált, mintha egy kisiklott gondolatot keresne.

— Miért hallgat az én eszeveszettségeimre, egy ideges asszony feljajdulásaira. Mit tudom én, mit mondtam! . . . És végre is — ön nem tudja, mit viseltem én itt (e szavaknál szive fölé nyomta két kezét), minő terhen akartam könnyíteni néhány szenvedélyes szóval. Egy gyöngye asszony megfélekedése nem elég ok arra, hogy egész életre szóló

tervet megsemmisítsünk s a felelősség súlyát annak a szegény, fecsegő asszonynak nyakába vessük. Semmit ne szóljon ön többé, László, hallgassunk mindketten s ön menjen a maga útján. Hagyjon el, véget kell vetni egyszerre mindennek.

— Igen, véget kell vetni és én már megtettem. Zenóbia, ön úgy áll most előttem, mint ezelőtt három évvel. Akkor elvesztettem önt, most megtaláltam és esküszöm, nem fogom többé elveszteni.

— Ah mit, meg fogjuk bánni mindketten e szavakat. . . . Miért beszél így, hiszen jól tudja, hogy ez lehetetlen. Miért nem távozik, hiszen a kötelesség hívja.

— Nincs többé más kötelesség, mint az őszinteség. Én szeretem önt e perczben, nincs más igazság rám nézve a földön. És akarom önt birni, mert tudom, hogy szeret. ~~Őn az~~ én nőmmé lesz, Zenóbia. . .

Bodolay a nőhöz lépett, az szinte kábult volt e kijelentéstől s attól az energikus hangtól, melyen mondva volt.

— Nem kellett volna ezt mondania. Istenem, mi fog következni! . . . Hallgasson reám, távozzék!

Bodolay nagyon is közeledett. Utolsó szavaiban már a nagy indulatok érce csendült meg. Az a gondolat, hogy ez imádott, ifju, szép nőt visszaköveteli magának, gyujtogatva járta be egész benső lényét. Az elszánt, kemény akaratot: Zenóbiát visszavenni, nyomban követte a végrehajtás. Magához

vonta a nőt, ki csillapító szavakat suttogott, de oly forró hangon, hogy szinte égetett s hagyta, hogy homlokát, haját, ajakát a férfi csókkal halmozza el.

Majd föleszmélve — kifejté magát az ölelő karokból s visszabátrált.

— Mit tettünk?! szólt a kandalló párkányzatának márvány rovátkáira fektetve égő homlokát.

— Mit fogunk tenni? . . . Ez a kérdés vár feleletre, asszonyom s én hiszem, mi ketten meg fogunk felelni erre.

IV.

Őszre járt az idő. Amint az első sárga levél lehullt, Bodolay nagyanja lehajtottá öreg, ősz fejét vánkosára s azt mondta, nem fogja többé felemelni onnan.

— Oh! te rossz gyerek, korholta unokáját, így kell csalni a te öreg, jó mamádat. Ki akarsz bőjtölni ugy-e s akkor hozni haza szőke feleségedet, mikor én már nem leszek . . . No, no, nem úgy értem. Tudom én, mi késleltet. Az a könyv, amit én soha nem fogok olvasni, a mit bizony nem is bánok ám. Aztán a lányos háznál az a sok csipp-csepp dolog, a mikből összevéve lesz a nagy hozomány. Tudom én azt mind. De csak siessetek edeseim, te azzal a tudós dolgoddal, nehogy az én életem könyvét előbb becsukják, Betty pedig az ő asztalterítőivel, nehogy az én terítőm hamarabb rész legyen. De mondd csak, miért olyan ritkák most ami galambunk levelei, meg hozzá olyan rö-

videk. Talán haragszik. Jól teszi, oka van rá. Azt mondom én neked, Laci, tedd a polcra te azt a te könyvedet, menj s a penna helyett fogdosd a szeretőd kezét. Vőlegénynek ott van a helye. A kalamáris hadd száradjon ki, megtöltheted ujfent; de ha a szerelem apadóban van, azt nehéz visszapótolni. Aztán az a te kormos képű Énokod többet jár Correntiékhöz üzenetekkel, mint a postára Bettynek irt levelekkel. — Hiszen tudom én, — hogy a ti fajta nagyvilágiak nem élhetnek egymás nélkül, hogy a társaság oda át Correntiéknél sokat tart reád, a mi nekem jól is esik: hanem még is több neked Betty, mint a világ valamennyi társasága. De hát egy vén tyuk mondja ezt egy fiatal, szerelmes kakasnak? Hiszen valahány Bodolay, az mind lúzes, türelmetlen vőlegény volt, csak te lennél olyan pedáns . . . Te, ha sokáig huzod-vonod még a dögöt, megharagszom és meghalok, akkor aztán várhatsz a gyász miatt jó ideig . . . De nem, te nem fogod engedni, hogy öreg nagyanyád ilyen rossz tréfával boszulja meg magát. E'hozod őt ide, mikor még tollas ágyban fekszem. Látni fogom unokám feleségét s ha átadtam neki e csöndes, jó kis fészket, mit egy világot futó unoka számára őrizgettem, akkor aztán jöhet a pap és harangozó . . .

Igy aggodalmaskodott, reménykedett a nagyanya, nem sejtve semmitarról, a mi unokája bennsejében történik. Bodolay csak most kezdte súlyát érezni azon szavaknak: nincs többé más köteles-

ség, mint az őszinteség. De ugyan lehetett-e őszintének lenni e roskatag öreggel szemben, ki lejárt életének utolsó vágyát Betty-re, mint unokája leendő nejeire irányozta!

Még nehezebb volt az őszinteség jegyesével szemközt. Vagy huszszor leült, hogy nyiltan, egyenesen megírja mindent, de majd kegyetlennek, majd gyávának, majd jellemtelennek találta a levelet s azzal ütötte el a dolgot, hogy egészen közömbös hangon irt körülményeiről, nagyanyjáról, könyvéről, s nem minden pirulás nélkül, a jegyesek hizelgő bizalmaskodásával zárta be a sorokat.

Érezte, hogy ez nem tarthat így sokáig. Saját maga előtt kezdett kétes világításban tűnni föl eljárása. Érezte, hogy a mi tesz, az csalás és hasugság és pedig a leggonoszabb fajtából. Zenóbiát kivéve — az egész világgal szemközt képmutató volt s e helyzetet elviselhetetlennek találta. A mi e nőt illeti, ez megadás teljesen várt — készen arra, hogy a férfi akaratát kövesse, ki erőt érzett magában egy elsülyedt világot újra az élet világára emelni. A válasz, a szökés vagy bármi eszköz legyen a férfi részéről felajánlva, ő kész azt megragadni. Semmivel sem törődött, csak azzal, hogy az élet boldogsággal tartozik neki s ez ott van e férfi kezében.

A mi Correnti grófot illeti, ő változatlanul ragyogott. Pénzműveletei szintén csakugy tündökölték a sikertől. A hideg kristályember, a mennyire tőle kívánni lehetett, boldog volt, mert hiszen azon

egyetlen lény, kit önmagán s pénzén kívül szeretett, a felesége szintén vele uszott a fényben s koronáját képezte a csillogó bankárarisztokrata háznak.

Bodolay egy októberi délután épen nagyanyjától akart bocsúzni, midőn az öreg nő megragadta kezét.

— Nem, addig el nem mégy innen, mig le nem irsz egy levelet, a mit én diktálok a tollad alá. Le foglak festeni Betty előtt saját kezeddél, olyan feketén, mint a tinta. Semmi kifogás! Nézze meg az ember ezeket az engedetlen unokákat. Fogsz irni mindjárt!

Mit volt tenni! Bodolay papírt, tollat vett, mosolyogva esókolta meg az ősz asszony kezét s biztatta, hogy csak ne kímélje. . . És le is írta azokat az önvádakat, miket nagyanyja reá halmozott, de nem az öreg nő trefás komolykodásával, hanem igaz, súlyos értelmükben. Ott, nagyanyja mellett tette meg az önvallomást jegyesének. Nem esdett bocsánatot ott, a hol ugy sem lehetett erről szó. Megsértette volna Betty tiszta, világosan látó értelmét, ha ily komoly kérdésbe érzélgős, pathetikus szólásokat vegyit; ugy írt, mint egy bíró, ki semmit sem akar elhallgatni, sem a terhelő, sem a mentő körülményeket. És mikor elsorolt mindent, akkor a bűnösség tudata emlékeztette, hogy ez a per veszve van az ő részéről. Ah — az igazságot nem lehet angyonbeszélni! Az igazság pedig az, hogy ez a leány meg van csalva. . .

Hanem a nagyanya el volt ragadtatva ötlete

által. Maga zárta be reszkető csontujjaival a levelet a boritékba. Énoknak azonnal rohannia kellett a postára s a postai vevényt a nagyasszonynak adnia át.

Egy hét múlva kérdezősködött az öreg, hogy nem jött-e meg a válasz az ő levelére. Unokája tagadóan intett, pedig ott volt a mellzsebében egy boriték, benne egy tiszta papírlap és egy karikagyűrű.

A visszaküldött jegygyűrű a tényt bevégzetté tette. A kis érchirnök szabadságát hozta vissza. Föl volt mentve föltétlenül. Bodolay mindent érzett e pillanatban, csak örömet nem. Szó nélkül dobták utánna adott szavát s úgy tetszett neki, hogy az a porba esett. Önérzete gúnyosan kérdezte tőle: hogyan — hát ilyen olcsó portéka vagy te, hogy csak úgy könnyeden, fel sem véve, adnak tul rajtad?

Maga előtt látta Bettyt, a mint harag és megvetés közt lehuzza a gyűrűt ujjáról. Könyek nem folytak, mert ez a lány nem olyan anyagból való, hogy elkérezkedő vőlegény által el hagyja magát érzékenyítettetni. Látta öreg bajtársát, a mint nem akarja elhinni barátja szöszegését, azét az emberét, kivel együtt száz halálnak néztek szeme közé. Mikor aztán kénytelen elhinni, egyet int kezével, s azzal vége kölcsönösségnek, bajtársságnak, becsülésnek! . .

Bodolay egy sétalovaglás közben tudatta a hirt Zenóbiával, a mint egymásmellett léptettek az

ugaron. Correnti gróf elmaradt tőlük, hogy a számadó kanász véleményét meghallgassa, a falka téli makkoltatására nézve. A szakjelentést hosszú lére találta ereszteni a természet egyszerű gyermeke -- ritkán lévén szerencséje a grófot személyesen kapni maga elé.

Zenóbia sokáig mitsem szólt a hír vétele után. Mindketten némán, földre szegzett szemmel haladtak egymás mellett. Az első akadály tehát le van döntve, de egy derék, jó leány megszégyenítése s egy férfi önérzetének megalázása árán. — Nem tudtak örülni a diadalnak.

Nem messze tőlük egy paraszt házaspár s egy gyermek haladt a gyalogúton, mindhárman csaknem földig görnyedve egy-egy nyaláb tüzelő galy alatt. Egy fordulónál pihenőt tartottak s ott a férfi át-emelt egy jó részt a felesége s a gyermek kötegéből a magáéba, hiába ellenkeztek azok. Aztán tovább mentek, a férj most jóval görnyedtebben, az asszony s a fiu megkönnyebbülve.

— Milyen gyöngéd tud lenni egy paraszt, szólt Zenóbia s midőn látta, hogy Correnti sebes ügetésben közelit, Bodolayhoz fordult.

— Holnap egyedül talál, jöjjön el s adja elő akarátát. Én mindenre kész vagyok, hogy ne kelljen tovább irigykednem arra a paraszt nőre ott. Isten legyen velünk, hiszen mi nem rosszat, csak boldogságot akarunk! . . .

Bodolay nem válaszolhatott, Correnti beérte őket.

Otthon azzal fogadták, hogy egy szőke, magas ur tudakozódott utánna s egy borítékba zárt névjegyet hagyott hátra. A névjegy mr. Davy Leatham-é volt, Betty bátyjáié. Ez állott rajta:

„A faluban lovas katonaság állomásozik. A négy tiszt ur, kivel szerencsém van egy vendéglőben lakni, lesz szives nekünk segédkezet nyújtani abban, hogy számadásunkat tisztába hozzuk. Ön ért engem. Még csak annyit, hogy nem, mint családi megbizott jöttem. Bizonyos kérdésekben saját nézetem van, mely elüt a családetól. Nem szükséges személyesen találkozunk. Délután három órakor két gentleman megy önhöz, A viszontlátásig.”

Bodolay jól ismerte emberét. Érezte, hogy ez a számadás komoly lesz. Senki nem tudta a háznál az idegen kilétét. Nagyanya előtt egy fülletéssel elütötte a dolgot s aztán várta embereit oly ember nyugalmával, kinek idegei s bátorsága mindig rendben vannak.

A tisztek pontosan megjelentek. Nem ismerték a kihívás indokát, s így csak mint tanuk voltak elbocsátva. Röviden végeztek, Bodolay megnevezte a másik két tisztet s azzal a két vitéz elcsörtegett. A fegyveres invasiót persze újabb hazugsággal kellett indokolni a nagyanya előtt, mi meg is történt.

A Bodolay által felszólított két tiszt, készséggel ajánlotta fel szolgálatát. Hosszabb parlamentirózásra semmi ok nem forgott fenn. A megegyezés hamar megtörtént. Két óra múlva már meg volt

állapítva hely, idő, fegyver. Háromszor lőhetnek harmincz percnyi időközön belül, huszonöt lépésről, öt-öt lépés avance-szal. Reggel hét óraker fognak találkozni az iharosi cserjésnyugati szélén.

Bodolay bezárkózott szobájába és irt egész késő éjfélig. Nem lehet tudni történi! . . . Éjfélkor nagyanya hívatta. Nehezen ment már nála a lélekezés különösen éj idején. Az öreg vér is oly el-elmaradozva keringett a petyhüdt erekben. Rég tisztába hozta az öreg nő minden számadását istennel és emberekkel. Ugy gondolt a halálra, mint egy rég bejelentett, nagy s nem egészen kellemetlen vendégre. Tudta, hogy ott áll a küszöb előtt, csak az volt a kikötése, hogy akkor lépjen be, mikor unokája ott van mellette, hadd hajthassa az ő lehanyatló ősz fejét arra a fiatal, erős mellre az utolsó pillanatban! . . .

Ezuttal is ilyen pillanatalja volt a betegnek. A halál kopogtatott az ajtón, de nem lépett be. Bodolay csak akkor tért vissza szobájába, mikor nagyanya csöndesen elszenderült.

Énok reggel hat óraker keltette föl urát Bodolay átfutotta az éjjel irt leveleket, boritékba zárta s lepecsételte. Különös, gondolá magában, én itt ülök reggelim mellett, eszem a piros sódarszeleket s e levelekben úgy beszélek, mint az élet tulsó határán vándorló szellem. Pedig meg vagyok győződve, hogy egy óra mulva mind e leveleket tűzbe kell dobnom. Ha van jó előérzet, úgy én telítve vagyok azzal.

Fölvett egy pisztolyt és célzott. Karja, mint az öntött vas, meg sem rezzent. Ismerte magát, tudta, hogy találni fog, földolog az, hogy Betty fivérét kimélje a golyó. Tragédiát semmi esetre nem akart . . . .

— Kocsizörgés az udvarban ! . . . Ki jött ilyen korán, Ágnes ? kérdezte a nagyanya másfél óra múlva.

A leány kinézett az ablakon, Bodolay érkezett haza egy idegen férfivel, a bakon Énokkal. Bodolay halvány volt, köpenye hanyagul vállára vetve, szájában füstölgő cigarette. A koci nem állott meg a főbejáratnál, hanem Bodolay lakosztálya előtt.

— Laci jött haza, néni, egy idegen urral.

— Menj, tudd meg, ki a vendége ? Hol jár az a fiu ilyen korán, ilyen csuf, ködös őszi estén ! Főzz neki theát, Ágnes. Adj Énoknak is, szegényben a lélek is didereg az ilyen időben.

Ágnes a férfiakat az előcsarnokban találta. Bodolay egy széken űlt s vizet ivott. Az idegen mellette állt, szemüvegét törölgette néhány angol szót mondott s Bodolay hónalja alá nyulttámogatva azt. Énok egészen kikelve fekete képéből a szék előtt állott egy tálcával.

— Ágnes, jöjjön kérem, szólt Bodolay nyugodt, egykedvű hangon, ön okos leány, nem fog megijedni, ha azt mondom, szerencsétlenség történt velem. Nincs idő sokat beszélni. Elég, az, hogy én megkaptam a magamét. Ez az egész. Nagyanyám-

nak semmit sem szabad megtudnia. Ön mindig mellette van, gondja lesz rá, hogy soha senki szót ne tegyen erről. Hadd halljon meg abban a hitben, hogy élek. Ön néha levelet fog írni az én nevében s azt felolvassa. Hiszen tudja, mit és hogyan szoktam én írni nagyanyámnak. Az ő szemei már alig látnak, a kegyes csalásnak hinni fog.

Ön fogja ezt tenni Ágnes, hiszen nem sokáig fog tartani az egész . . . Ha üt az ő órája is, az örökös én lennék. Erre nézve gondoskodtam. Iróasztalomban megtalálja végakaratomat. Viselje gondját öregemnek. De hiszen kell-e ezt mondanom önnek ? ! . . .

Aztán az idegenhez fordult, ezzel angolul beszélt.

— Karját, édes orvos, vezessen nagyanyámhoz, el kell bucsuznom tőle.

Ágnes elhalványult, nem értette a dolgot, de azt látta, hogy Bodolay arcán ijesztően világos szín terjed el.

— De az istenért, uram önnek le kell feküdnie, szólt az orvos.

— Ne vesztegessük a szót. Még van erőm. Semmitől se tartson. Husz percig kibirom, siessünk.

Megindult az ajtó felé. Mit volt tenni? Az orvos támogatta a nagyanya szobájának ajtajáig.

— Bocsásson, magam megyek.

Belépett. Nyugodt, szilárd léptekkel ment az agg nő ágyához.

— Hogy érzi magát, nagymama?

A megszólított ráemelte bágyadt tekintetét.

— Te vagy? . . . Jól, egészen jól, Ágnest elküldtem, hogy utánad spionkodjék. Most már te adj nekem egy pohár vizet.

Bodolay töltött, félkarral felsegíté az öreget, másik kezével a poharat tartá ajkaihoz.

— Így. Jól van. Oh — beh roszak szemeim! Hogy táncol az a pohár előttem, pedig neked kemény kezed van. Erős ember vagy, ugy-e?

— Igen, nagymama.

Pedig nem az öreg szemek láttak roszul, hanem az unoka keze reszketett.

— Aztán olyan sápadt itt minden, még a te képed is, a te barna, piros orcád. A nyugvó nap nézett vissza ugy-e, attól ilyen sárga minden.

— Igen, nagymama, most alkonyodik.

Reggel volt, hanem az öreg nő azon ponton állott, hogy a napszakok összezavarodtak előtte.

— Megint olyan hosszú lesz az éjszaka, mintha sohasem akarna megvirradni. Te jól alszol, ugy-e, mikor nem zaklatlak? Kicsi korodban beh nagy álomzacskó voltál! . . . Majd vénülj csak meg, te is gyertyát gyujtasz éjfél után s imádkozol. . . Ki az az ur ott? . . .

Az orvos alakját csak most vette észre.

— Nem is gondolnád, nagymama, hogy kicsoda? Betty bátyja, Davy. Utánam küldték, hogy magával vigyen.

Ez a hazugság most jutott eszébe. Az orvos,

Davy utitársa, nem értette Bodolay szavait. Némán állott helyén.

— De hát miért nem szólasz, az istenért? Hagytok itt engem összevissza fecsegni s a vendéggel senki sem törődik. Mondd meg neki, érezze itthon magát. Ágnes a kék szobát nyitassa föl. Mondd, jöjjön közelebb. Beh kár, hogy nem tudunk az egymás nyelvéen.

László szólt az orvosnak, ez közelebb épett s halkán néhány szót morzsolt szét ajkai közt.

— Szép ember. Hasonlít Bettyhez. Hozzatok egy széket. Szeretném, ha itt előttem beszélgetnétek egy kissé.

László óráját nézte.

— Nem lehet nagymama. Még ma éjjel indulunk, rendelkezéseket kell tennem.

— Ne, ne olyan hamar, legalább pár napig...

László válaszolni akart, de a hangja elakadt. Melléhez kapott, iszonyu szurás nyilallott keresztül azon, ajkát összeharapta s hátra dőlt székében. Az öreg nő az orvost nézte, s nem látta unokáját. Ágnes ott termett s a fejét támogatta. Az orvos sürgette a távozást, s az öreg nő s unokája közé lépett, hogy ez utóbbit eltakarja. Lászlót egy korty hideg víz magához térítette s felállott.

— Most távozunk, nagymama. Okvetlenül el kell ma mennünk az ön Betty leányáért. Vagy talán nem kell már itt az én kis menyasszonyom? Talán a nagymama kiszeretett belőle? Akkor hát ue is hozzuk el.

— Beh gonosz vagy, hallod! Jól van no. Ha el találok aludni, fölkeltesek. Bucus nélkül el ne menj, mert haragudni fogok. No add ide a homlokodat.

László letérdelt, oda tartá arcát az öreg asszony száraz ajkához, aztán kezét csókolt s vigyázott, hogy az a pár könyecsepp ne hulljon nagyanyja kezére, Ágnes az olasz fal megé huzódott, hogy fuldokló zokogását palástolja. Az orvos ellordult, de félszemmél a térdelő férfit figyelte. A félig nyílt ajtóban Énok arca feketéllett, szemfehére könyben uszott. A hü fickó az ő sötét bőre alatt olyan lágy, érzékeny kedélyt viselt, mint egy gyermek.

— Jó éjt, Isten velünk! Betty bátyja köszönt neked nagymama.

— Ugy — Isten áldja. . . Ágnes, a kék szobát nyitassd fel, kérlek, aztán jó vacsorát, sok hust; tudod az angolok megszokták már azt. . .

László az ajtón kívül Énok vállára dőlt.

— A koci álljon elő. A kasznárnál fektessenek le. Semmi ellentmondás. Ott minden megtörténhetik zaj nélkül, itt az öreg figyelmessé lenne. Vezessenek ki . . .

Az orvos vállat vont. Most már mindegy. A sebesült erőfeszítése nem sokkal teszi rosszabbá a helyzetet. Ágnes kijött László után, nem bírta odabenn kiállni. László bucsut intett kezével s azzal az orvos és Énok karján leszállt a lépcsőn s kocsiába ült.

E percben egy vén kerülő fordult be az ud-

varra s egy levéllel Bodolayhoz lépett. László megismerte a címlapon Zenóbia irását. A levél írónal, kuszáltan, sietve volt írva:

„Most tudtam meg, hogy Leatham Betty fivére itt van s hogy miért jött. Az égre, ne fogadja ön el a kihívást. Féltém önt és önben önmagamat. Ne törődjék kérem, esedezem, az emberek előítéletével. Hallgasson reám. Jöjjön azonnal a zombéki pagonyhoz, egy zárt kocsiban olt várok önre. Egy ut van számunkra: a szökés. Ha tétovázik, érzem, elvesztük mind ketten. Mit mondjak, hogy meggyőzzem önt. Gondoljon kétségbeesésemre és siessen hozzám, Zenóbia.“

László egy pillanatig arra gondolt, hogy odahajtat e nőhöz s meghal karjai közt. Aztán elvette ez eszmét, mert észébe jutott, hogy szinpadon látott egyszer hasonló jelenetet. Az orvos mellé ült, Énok fölkapott a bakra s a kocsi megindult a tisztartói lak felé.

László apró darabkákra tépte a levelet s nyitott tenyerén kitarthatá a kocsiból. A szél szanaszétkapdosta egy perc alatt. Saját széttépett életét látta e papírrongyokkal együtt eltűnni az ürben. Zenóbia hívja őt. Ah — egy más, keményebb hang szólítja őt most parancsolóan és neki mennie kell utána s itt hagyni mindent: hirt, ifjuságot, nagyanyát, szeretőt. Mintha mindez már beláthatatlan távol-ságban lennemögötte, végtelen egyedüliségben érezte magát. Fásult, hidegséget érzett, a másik pillanatban mélységes keserőség fogta el, majd ellágyult, de

könyeit egy önkénytelen kacajvisszakergette. Hogy jött hozzá a nevetés, maga sem tudta, de érezte, hogy ez könnyebbülést okozott. . ? Aztán egyszerre, mintha leszakadt volna a kocsifenék alatta s mintha egy feneketlen, süket, sötét mélység nyílt volna meg, mely őt elnyelte.

Az orvos megállította a kocsit. A sebesült elveszté eszméletét. Énoka kocsilépésőre térdelt, megragadta ura kezét s bőgött, mint őshazájában szokás. A lelkéből sirt szegény gyapjas, mert hiszen ez az egyetlen ember volt az, ez idegen világban, ki őt szerette. Az orvos széthajtotta a sebesült köpenyét, lefejtette a mellére alkalmazott köteléket. A seb jobb hónaalja közelében gyengén vérzett, de benn az emelkedő, görcsösen hullámzó mellkasban az élet folytatta végső küzdelmét, a kicsinyke résen beosont halállal. A kocsi lépésben haladt tova. Az, a mit a tisztartól lak előtt kiemelték a kocsiból, nem többé Bodolay László, hanem egy nehéz, tehetetlen, hideg tömeg . . . . .

— Elutazott szó nélkül, búcsutlanul, a kegyetlen, rossz fiu! Hiába csinálsz olyan szent Cecília-képet, Ágnes, te is czinkostársa voltál a desentornak. Nem mondtam, hogy felköltsetek. Ki látta azt? Levélben bucsuzni el tőlem s aztán megszökni lábujjhegyen! . . Hiába mondog, hogy idejött, kezét csókolt, én nem hiszem el és haragudni fogok mig vissza nem jön, de még azután is . . . De hol is az a levél, Ágnes . . . itt a párnám alatt . . .

ez egy régi levél, ez megint más, ez lesz az . . .
 olvasd el még egyszer, kérlek, de lassan, hogy so-
 káig tartson. . . .

A leány olvasta a levelet és mikor végére ért
 annak: a nagyanya nyitott szemekkel, kifelé for-
 ditott arccal, mosolyogva feküdt párnáján — bol-
 dogan, olyan boldogan, mint egy jó, öreg, szelid
 halott. . . . .

Két nap mulva a nagyanya és unokája egy-
 más mellett feküdtek az iharosi temetőben. A ket-
 tős temetésen Correnti gróf is jelen volt nejével
 együtt. Zenóbia gyönyörű koszorukat küldött a ko-
 porsókra. A behantoláskor néhányszor ajkához emel-
 te batizkendőjét. Egészen vége a részvétteljes, jó
 szomszéd megilletődése látszott meg alakján.

Mikor haza értek, bezárkózott szobájába, egy
 lépést tett a pamlag felé, szétkapott a levegőben s
 összeesett. A gróf egyedül vacsorált az nap. Zenóbia
 szobaleánya azt ujságolta a cselédszobában, hogy
 asszonya megőrült. . . . Egy hónap mulva az olasz
 staggione-t hallgatta Bécsben, férje oldalán — a
 boldogtalan . . . mert az volt.

